

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRÆCORVM ET ROMANORVM
TEUBNERIANA

HORATIUS
OPERA

EDIDIT
S. BORZSÁK



BSB B.G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1984

AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER DDR

FÜR ALTE GESCHICHTE UND ARCHÄOLOGIE

LIBRARIETHKA

SEKTOR FÜR BIBLIOTHEKSWISSENSCHAFT UND INFORMATION

LEIPZIG

LEIPZIGER UNIVERSITÄTS- UND LANDESBIBLIOTHEK

AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER DDR
ZENTRALINSTITUT
FÜR ALTE GESCHICHTE UND ARCHÄOLOGIE

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEUBNERIANA



BSB B. G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT

1984

Q. HORATI FLACCI

OPERA

EDIDIT

STEPHANVS BORZSÁK



BSB B.G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT

1984

BIBLIOTHECAE TEUBNERIANAE
HVIVS TEMPORIS
REDACTOR: GÜNTHER CHRISTIAN HANSEN



P

© BSB B. G. Teubner Verlagsgesellschaft, Leipzig, 1984

1. Auflage

VLN 294/375/3/84 · LSV 0886

Lektor: Dr. phil. Elisabeth Schuhmann

Printed in the German Democratic Republic

Gesamtherstellung: INTERDRUCK Graphischer Großbetrieb Leipzig,

Betrieb der ausgezeichneten Qualitätsarbeit, III/18/97

Bestell-Nr. 666 173 6

05000

CARMINVM

LIBER PRIMVS

I

Maecenas atavis edite regibus,
o et praesidium et dulce decus meum:
sunt, quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat metaque fervidis
5
evitata rotis palmaque nobilis
terrarum dominos evehit ad deos;
hunc, si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus,
illum, si proprio condidit horreo,
10
quicquid de Libycis verritur areis.
gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
numquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare;
15
luctantem Icariis fluctibus Africum
mercator metuens otium et oppidi
laudat rura sui, mox reficit rates
quassas indocilis pauperiem pati.

Q. HORATIVS FLACCVS

20 est, qui nec veteris pocula Massici,
nec partem solido demere de die
spernit, nunc viridi membra sub arbuto
stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae;
multos castra iuvant et lituo tubae
permixtus sonitus bellaque matribus
25 detestata; manet sub Iove frigido
venator tenerae coniugis inmemor,
seu visa est catulis cerva fidelibus,
seu rupit teretes Marsus aper plagas.
me doctarum hederæ præmia frontium
30 dis miscent superis, me gelidum nemus
Nympharumque leves cum Satyris chori
secernunt populo, si neque tibia
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
35 quodsi me lyricis vatibus inseres,
sublimi feriam sidera vertice.

II

Iam satis terris nivis atque dirae
grandinis misit pater et rubente
dextera sacras iaculatus arces
 terrui urbem,
5 terruit gentis, grave ne rediret
saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
omne cum Proteus pecus egit altos
 visere montis,

10

piscium et summa genus haesit ulmo,
 nota quae sedes fuerat columbis,
 et superiecto pavidae natarunt
 aequore dammae.

15

vidimus flavom Tiberim retortis
 litore Etrusco violenter undis
 ire deiectum monumenta regis
 templaque Vestae,

20

Iliae dum se nimium querenti
 iactat ultorem, vagus et sinistra
 labitur ripa Iove non probante u-
 xorius amnis.

audiet civis acuisse ferrum,
 quo graves Persae melius perirent,
 audiet pugnas vitio parentum
 rara iuventus.

25

quem vocet divum populus ruentis
 imperi rebus? prece qua fatigent
 virgines sanctae minus audientem
 carmina Vestam?

30

cui dabit partis scelus expiandi
 Iuppiter? tandem venias, precamur,
 nube candentis umeros amictus
 augur Apollo;

Q. HORATIVVS FLACCVS

35

sive tu mavis, Erycina ridens,
quam Iocus circum volat et Cupido;
sive neglectum genus et nepotes
respicis auctor,

40

heu nimis longo satiate ludo,
quem iuvat clamor galeaeque leves,
acer et Mauri peditis cruentum
vultus in hostem;

45

sive mutata iuvenem figura
ales in terris imitaris almae
filius Maiaie, patiens vocari
Caesaris ultor:

50

serus in caelum redeas diuque
laetus intersis populo Quirini,
neve te nostris vitiis iniquum
ocior aura

tollat: hic magnos potius triumphos,
hic ames dici pater atque princeps,
neu sinas Medos equitare inultos
te duce, Caesar.

III

Sic te diva potens Cypri,
sic fratres Helenae, lucida sidera,
ventorumque regat pater
obstrictis aliis praeter Iapyga,

5 navis, quae tibi creditum
 debes Vergilium, finibus Atticis
 reddas incolumem, precor,
 et serves animae dimidium meae.

10 illi robur et aes triplex
 circa pectus erat, qui fragilem truci
 commisit pelago ratem
 primus, nec timuit praecipitem Africum

15 decertantem Aquilonibus,
 nec tristis Hyadas, nec rabiem Noti,
 quo non arbiter Hadriae
 maior, tollere seu ponere volt freta.

20 quem mortis timuit gradum,
 qui siccis oculis monstra natantia,
 qui vidit mare turbidum et
 infamis scopulos Acroceraunia?

 nequiquam deus abscidit
 prudens Oceano dissociabili
 terras, si tamen impiae
 non tangenda rates transiliunt vada.

25 audax omnia perpeti
 gens humana ruit per vetitum nefas,
 audax Iapeti genus
 ignem fraude mala gentibus intulit;

30 post ignem aethera domo
 subductum macies et nova februm
 terris incubuit cohors,
 semotique prius tarda necessitas

Q. HORATIVS FLACCVS

35 leti corripuit gradum.
expertus vacuum Daedalus aera
pennis non homini datis;
perrupit Acheronta Hercules labor.

40 nil mortalibus ardui est:
caelum ipsum petimus stultitia neque
per nostrum patimur scelus
iracunda Iovem ponere fulmina.

IV

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni,
trahuntque siccas machinae carinas,
ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni,
nec prata canis albicant pruinis.

5 iam Cytherea choros ducit Venus imminente luna,
iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
alterno terram quatiunt pede, dum gravis Cyclopum
Volcanus ardens visit officinas.

10 nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto
aut flore, terrae quem ferunt solutae;
nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
seu poscat agna, sive malit haedo.

15 pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
regumque turris. o beate Sesti,
vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam:
iam te premet nox fabulaeque Manes

et domus exilis Plutonia, quo simul mearis,
 nec regna vini sortiere talis,
 nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
 nunc omnis et mox virgines tepebunt.

20

V

Quis multa gracilis te puer in rosa
 perfusus liquidis urget odoribus
 grato, Pyrrha, sub antro?
 cui flavam religas comam

5

simplex munditiis? heu quotiens fidem
 mutatosque deos flebit et aspera
 nigris aequora ventis
 emirabitur insolens,

10

qui nunc te fruitur credulus aurea,
 qui semper vacuam, semper amabilem
 sperat, nescius aurae
 fallacis. miseri, quibus

15

intemptata nites. me tabula sacer
 votiva paries indicat uvida
 suspendisse potenti
 vestimenta maris deo.

VI

Scriberis Vario fortis et hostium
 victor Maeonii carminis alite,
 quam rem cumque ferox navibus aut equis
 miles te duce gesserit.

Q. HORATIVVS FLACCVS

5

nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem
Pelidae stomachum cedere nescii,
nec cursus duplicis per mare Ulixei,
nec saevam Pelopis domum

10

conamur, tenues grandia, dum pudor
inbellisque lyrae Musa potens vetat
laudes egregii Caesaris et tuas
culpa deterere ingeni.

15

quis Martem tunica tectum adamantina
digne scripserit aut pulvere Troico
nigrum Merionen aut ope Palladis
Tydiden superis parem?

20

nos convivia, nos proelia virginum
sectis in iuvenes unguibus acrium
cantamus, vacui sive quid urimur
non praeter solitum leves.

VII

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen
aut Epheson bimariseve Corinthi
moenia, vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
insignis aut Thessala Tempe;

5

sunt, quibus unum opus est intactae Palladis urbem
carmine perpetuo celebrare et
undique decerptam fronti praeponere olivam;
plurimus in Iunonis honorem

8

10 aptum dicet equis Argos ditiesque Mycenas:
 me nec tam patiens Lacedaemon,
 nec tam Larisae percussit campus opimae,
 quam domus Albunae resonantis

et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
 mobilibus pomaria rivis.
 15 albus ut obscuro deterget nubila caelo
 saepe Notus, neque parturit imbris

perpetuos, sic tu sapiens finire memento
 tristitiam vitaeque labores
 molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
 20 castra tenent, seu densa tenebit

Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
 cum fugeret, tamen uda Lyaeo
 tempora populea fertur vinxisse corona,
 sic tristis adfatus amicos:

25 'quo nos cumque feret melior fortuna parente,
 ibimus, o socii comitesque.
 nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro:
 certus enim promisit Apollo

ambiguam tellure nova Salamina futuram.
 30 o fortes peioraque passi
 mecum saepe viri, nunc vino pellite curas;
 cras ingens iterabimus aequor.'

VIII

Lydia, dic, per omnis
te deos oro, Sybarin cur properes amando
perdere, cur apricum
oderit campum patiens pulveris atque solis,

5 cur neque militaris
inter aequalis equitet, Gallica nec lupatis
temperet ora frenis?
cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum

10 sanguine viperino
cautius vitat, neque iam livida gestat armis
bracchia, saepe disco,
saepe trans finem iaculo nobilis expedito?

15 quid latet, ut marinae
filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
funera, ne virilis
cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

IX

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
silvae laborantes, geluque
flumina constiterint acuto?

5

dissolve frigus ligna super foco
 large reponens atque benignius
 deprome quadrimum Sabina,
 o Thaliarche, merum diota.

10

permitte divis cetera, qui simul
 stravere ventos aequore fervido
 deproeliantis, nec cupressi
 nec veteres agitantur orni.

15

quid sit futurum cras, fuge quaerere, et
 quem Fors dierum cumque dabit, lucro
 adpone, nec dulcis amores
 sperne puer neque tu choreas,

20

donec virenti canities abest
 morosa. nunc et campus et areae
 lenesque sub noctem susurri
 composita repetantur hora,

nunc et latentis proditor intumo
 gratus puellae risus ab angulo
 pignusque dereptum lacertis
 aut digito male pertinaci.

X

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
 qui feros cultus hominum recentum
 voce formasti catus et decorae
 more palaestrae,

Q. HORATIVVS FLACCVS

5

te canam, magni Iovis et deorum
nuntium curvaeque lyrae parentem,
callidum, quidquid placuit, iocoso
condere furto.

10

te, boves olim nisi reddidisses
per dolum amotas, puerum minaci
voce dum terret, viduus pharetra
risit Apollo.

15

quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignis et iniqua Troiae
castra fefellit.

20

tu pias laetis animas reponis
sedibus virgaque levem coerces
aurea turbam, superis deorum
gratus et imis.

XI

5

Tu ne quaesieris (scire nefas), quem mihi, quem tibi
finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
temptaris numeros. ut melius, quidquid erit, pati!
seu pluris hiemes, seu tribuit Iuppiter ultimam,
quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: sapias, vina liques et spatio brevi
spem longam reseces. dum loquimur, fugerit invida
aetas: carpe diem, quam minimum credula postero.

12

XII

Quem virum aut heroa lyra vel acri
 tibia sumes celebrare, Clio?
 quem deum? cuius recinet iocosa
 nomen imago

5 aut in umbrosis Heliconis oris,
 aut super Pindo gelidove in Haemo?
 unde vocalem temere insecutae
 Orphea silvae,

10 arte materna rapidos morantem
 fluminum lapsus celerisque ventos,
 blandum et auritas fidibus canoris
 ducere quercus.

15 quid prius dicam solitis parentis
 laudibus, qui res hominum ac deorum,
 qui mare ac terras variisque mundum
 temperat horis?

20 unde nil maius generatur ipso,
 nec viget quicquam simile aut secundum.
 proximos illi tamen occupabit
 Pallas honores

proeliis audax, neque te silebo,
 Liber, et saevis inimica virgo
 beluis, nec te, metuende certa
 Phoebe sagitta.

Q. HORATIVVS FLACCVS

25 dicam et Alciden puerosque Ladae,
hunc equis, illum superare pugnis
nobilem, quorum simul alba nautis
stella refulsit,

30 defluit saxis agitated umor,
concidunt venti fugiuntque nubes,
et minax, quod sic voluere, ponto
unda recumbit.

35 Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
nobile letum.

40 Regulum et Scauros animaeque magnae
prodigum Paulum superante Poeno
gratus insigni referam Camena
Fabriciumque.

hunc et incomptis Curium capillis
utilem bello tulit et Camillum
saeva paupertas et avitus apto
cum lare fundus.

45 crescit occulto velut arbor aevo
fama Marcelli: micat inter omnis
Iulium sidus, velut inter ignis
luna minores.

50 gentis humanae pater atque custos,
orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fatis data: tu secundo
Caesare regnes.

55 ille seu Parthos Latio imminentis
 egerit iusto domitos triumpho,
 sive subiectos orientis orae
 Seras et Indos,

60 te minor latum reget aequus orbem:
 tu gravi curru quaties Olympum,
 tu parum castis inimica mittes
 fulmina lucis.

XIII

Cum tu, Lydia, Telephi
 cervicem roseam, cerea Telephi
 laudas brachia, vae meum
 fervens difficili bile tumet iecur.

5 tunc nec mens mihi, nec color
 certa sede manet, umor et in genas
 furtim labitur arguens,
 quam lentis penitus macerer ignibus.

10 uror, seu tibi candidos
 turparunt umeros inmodicae mero
 rixae, sive puer furens
 inpressit memorem dente labris notam.

15 non, si me satis audias,
 speres perpetuum dulcia barbare
 laedentem oscula, quae Venus
 quinta parte sui nectaris imbuit.

20 felices ter et amplius,
 quos inrupta tenet copula, nec malis
 divolsus querimoniis
 suprema citius solvet amor die.

XIV

O navis, referent in mare te novi
fluctus. o quid agis? fortiter occupa
portum. nonne vides, ut
nudum remigio latus,

5

et malus celeri saucius Africo
antemnaeque gemant, ac sine funibus
vix durare carinae
possint imperiosius

10

aequor? non tibi sunt integra lintea,
non di, quos iterum pressa voces malo.
quamvis Pontica pinus,
silvae filia nobilis,

15

iactes et genus et nomen inutile:
nil pictis timidus navita puppibus
fidit. tu, nisi ventis
debes ludibrium, cave.

20

nuper sollicitum quae mihi taedium,
nunc desiderium curaque non levis,
interfusa nitentis
vites aequora Cycladas.

XV

Pastor cum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam,
ingrato celeris obruit otio
ventos, ut caneret fera

5 Nereus fata: 'Mala ducis avi domum,
quam multo repetet Graecia milite,
coniurata tuas rumpere nuptias
et regnum Priami vetus.

10 heu, heu, quantus equis, quantus adest viris
sudor, quanta moves funera Dardanae
genti! iam galeam Pallas et aegida
currusque et rabiem parat.

15 nequiquam Veneris praesidio ferox
pectes caesariem grataque feminis
inbelli cithara carmina divides,
nequiquam thalamo gravis

20 hastas et calami spicula Cnosii
vitabis strepitumque et celerem sequi
Aiacem: tamen, heu serus, adulteros
crines pulvere collines.

non Laertiaden, exitium tuae
genti, non Pylum Nestora respicis?
urgent inpavidi te Salaminus
Teucer, te Sthenelus sciens

25 pugnae, sive opus est imperitare equis,
non auriga piger. Merionen quoque
nosces. ecce fuit te reperire atrox
Tydides melior patre,

30 quem tu, cervus uti vallis in altera
visum parte lupum graminis inmemor,
sublimi fugies mollis anhelitu,
non hoc pollicitus tuae.

Q. HORATIVVS FLACCVS

35

iracunda diem proferet Ilio
matronisque Phrygum classis Achillei;
post certas hiemes uret Achaicus
ignis Iliacas domos.'

XVI

5

O matre pulchra filia pulchrior,
quem criminosis cumque voles modum
pones iambis, sive flamma,
sive mari libet Hadriano.

10

non Dindymene, non adytis quatit
mentem sacerdotum incola Pythius,
non Liber aequae, non acuta
sic geminant Corybantes aera,

tristes ut irae, quas neque Noricus
deterret ensis, nec mare naufragum,
nec saevus ignis, nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.

15

fertur Prometheus addere principi
limo coactus particulam undique
desectam et insani leonis
vim stomacho adposuisse nostro.

20

irae Thyesten exitio gravi
stravere et altis urbibus ultimae
stetere causae, cur perirent
funditus, inprimeretque muris

hostile aratrum exercitus insolens.
 conpesce mentem: me quoque pectoris
 temptavit in dulci iuventa
 fervor et in celeres iambos

25

misit furentem. nunc ego mitibus
 mutare quaero tristia, dum mihi
 fias recantatis amica
 opprobriis animumque reddas.

XVII

Velox amoenum saepe Lucretilem
 mutat Lycaeo Faunus et igneam
 defendit aestatem capellis
 usque meis pluviosque ventos.

5

impune tutum per nemus arbutos
 quaerunt latentis et thyma deviae
 olentis uxores mariti,
 nec viridis metuunt colubras,

10

nec Martialis haediliae lupos,
 utcumque dulci, Tyndari, fistula
 valles et Usticae cubantis
 levia personuere saxa.

15

di me tuentur, dis pietas mea
 et Musa cordi est. hinc tibi copia
 manabit ad plenum benigno
 ruris honorum opulenta cornu.

Q. HORATIVS FLACCVS

20 hic in reducta valle Caniculae
vitabis aestus et fide Teia
dices laborantis in uno
Penelopen vitreamque Circen;

hic innocentis pocula Lesbii
duces sub umbra, nec Semeleius
cum Marte confundet Thyoneus
proelia, nec metues protervum

25 suspecta Cyrum, ne male dispari
incontinentis iniciat manus
et scindat haerentem coronam
crinibus inmeritamque vestem.

XVIII

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
circa mite solum Tiburis et moenia Catili.
siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
5 quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
ac ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
debellata, monet Sithoniis non levis Euhius,
10 cum fas atque nefas exiguo fine libidinum
discernunt avidi. non ego te, candide Bassareu,
invitum quatiā, nec variis obsita frondibus

15 sub divum rapiam. saeva tene cum Berecyntio
 cornu tympana, quae subsequitur caecus amor sui
 et tollens vacuum plus nimio gloria verticem
 arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

XIX

Mater saeva Cupidinum
 Thebanaeque iubet me Semelae puer
 et lasciva Licentia
 finitis animum reddere amoribus.

5 urit me Glycerae nitor
 splendentis Pario marmore purius,
 urit grata protervitas
 et vultus nimium lubricus aspici.

10 in me tota ruens Venus
 Cyprum deseruit, nec patitur Scythas
 et versis animosum equis
 Parthum dicere, nec quae nihil attinent.

15 hic vivum mihi caespitem, hic
 verbenas, pueri, ponite turaque
 bimi cum patera meri:
 mactata veniet lenior hostia.

XX

Vile potabis modicis Sabinum
 cantharis, Graeca quod ego ipse testa
 conditum levi, datus in theatro
 cum tibi plausus,

Q. HORATIVS FLACCVS

5 care Maecenas eques, ut paterni
 fluminis ripae simul et iocosa
 redderet laudes tibi Vaticanani
 montis imago.

10 Caecubum et prelo domitam Caleno
 tu bibes uvam: mea nec Falernae
 temperant vites neque Formiani
 pocula colles.

XXI

 Dianam tenerae dicite virgines,
 intonsum pueri dicite Cynthium
 Latonamque supremo
 dilectam penitus Iovi.

5 vos laetam fluviis et nemorum coma,
 quaecumque aut gelido prominet Algido,
 nigris aut Erymanthi
 silvis aut viridis Gragi,

10 vos Tempe totidem tollite laudibus
 natalemque, mares, Delon Apollinis
 insignemque pharetra
 fraternaue umerum lyra.

15 hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
 pestemque a populo et principe Caesare in
 Persas atque Britannos
 vestra motus aget prece.

XXII

Integer vitae scelerisque purus
 non eget Mauris iaculis neque arcu,
 nec venenatis gravida sagittis,
 Fusce, pharetra,

5

sive per Syrtis iter aestuosas
 sive facturus per inhospitalem
 Caucasum, vel quae loca fabulosus
 lambit Hydaspes.

10

namque me silva lupus in Sabina,
 dum meam canto Lalagen et ultra
 terminum curis vagor expeditis,
 fugit inermem,

15

quale portentum neque militaris
 Daunias latis alit aesculetis,
 nec Iubae tellus generat, leonum
 arida nutrix.

20

pone me, pigris ubi nulla campis
 arbor aestiva recreatur aura,
 quod latus mundi nebulae malusque
 Iuppiter urget,

pone sub curru nimium propinqui
 solis in terra domibus negata:
 dulce ridentem Lalagen amabo,
 dulce loquentem.

XXIII

Vitas inuleo me similis, Chloe,
quaerenti pavidam montibus aviis
matrem non sine vano
aurarum et siluae metu.

5
nam seu mobilibus veris inhorruit
adventus foliis, seu virides rubum
dimovere lacertae,
et corde et genibus tremit.

10
atqui non ego te tigris ut aspera
Gaetulusve leo frangere persequor:
tandem desine matrem
tempestitiva sequi viro.

XXIV

Quis desiderio sit pudor aut modus
tam cari capitis? praecipe lugubris
cantus, Melpomene, cui liquidam pater
vocem cum cithara dedit.

5
ergo Quintilium perpetuus sopor
urget? cui Pudor et Iustitiae soror,
incorrupta Fides nudaque Veritas
quando ullum inveniet parem?

10
multis ille bonis flebilis occidit,
nulli flebilior, quam tibi, Vergili.
tu, frustra pius, heu, non ita creditum
poscis Quintilium deos.

15 quid, si Threicio blandius Orphea
 auditam moderere arboribus fidem,
 num vanae redeat sanguis imagini,
 quam virga semel horrida

20 non lenis precibus fata recludere
 nigro compulerit Mercurius gregi?
 durum, sed levius fit patientia,
 quicquid corrigere est nefas.

XXV

Parcius iunctas quatiunt fenestras
 iactibus crebris iuvenes protervi,
 nec tibi somnos adimunt, amatque
 ianua limen,

5 quae prius multum facilis movebat
 cardines. audis minus et minus iam:
 'me tuo longas pereunte noctes,
 Lydia, dormis?'

10 invicem moechos anus adrogantis
 flebis in solo levis angiportu,
 Thracio bacchante magis sub inter
 lunia vento,

15 cum tibi flagrans amor et libido,
 quae solet matres furiare equorum,
 saeviet circa iecur ulcerosum,
 non sine questu,

Q. HORATIVS FLACCVS

laeta quod pubes hedera virenti
gaudeat pulla magis atque myrto,
aridas frondes hiemis sodali
dedicet Hebro.

20

XXVI

Musis amicus tristitiam et metus
tradam protervis in mare Creticum
portare ventis, quis sub Arcto
rex gelidae metuatur orae,

5

quid Tiridaten terreat, unice
securus. o, quae fontibus integris
gaudes, apricos necte flores,
necte meo Lamiae coronam,

10

Piplea dulcis. nil sine te mei
prosunt honores: hunc fidibus novis,
hunc Lesbio sacrare plectro
teque tuasque decet sorores.

XXVII

Natis in usum laetitiae scyphis
pugnare Thracum est: tollite barbarum
morem verecundumque Bacchum
sanguineis prohibete rixis.

26

5 vino et lucernis Medus acinaces
 immane quantum discrepat: impium
 lenite clamorem, sodales,
 et cubito remanete presso.

10 voltis severi me quoque sumere
 partem Falerni? dicat Opuntiae
 frater Megyllae, quo beatus
 volnere, qua pereat sagitta.

15 cessat voluntas? non alia bibam
 mercede. quae te cumque domat Venus,
 non erubescendis adurit
 ignibus, ingenuoque semper

20 amore peccas. quicquid habes, age
 depone tutis auribus. a, miser,
 quanta laborabas Charybdi,
 digne puer meliore flamma!

quae saga, quis te solvere Thessalis
 magus venenis, quis poterit deus?
 vix inligatum te triformi
 Pegasus expediet Chimaera.

XXVIII

Te maris et terrae numeroque carentis harenae
 mensorem cohibent, Archyta,
 pulveris exigui prope litus parva Matinum
 munera, nec quicquam tibi prodest

Q. HORATIVVS FLACCVS

5 aérias temptasse domos animoque rotundum
percurrisset polum morituro.
occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,
Tithonusque remotus in auras,

10 et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco
demissum, quamvis clipeo Troiana refixo
tempora testatus nihil ultra

15 nervos atque cutem morti concesserat atrae,
iudice te non sordidus auctor
naturae verique. sed omnis una manet nox,
et calcanda semel via leti.

20 dant alios Furiae torvo spectacula Marti,
exitio est avidum mare nautis;
mixta senum ac iuvenum densentur funera, nullum
saeva caput Proserpina fugit.

me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
at tu, nauta, vagae ne parce malignus harenae
ossibus et capiti inhumato

25 particulam dare: sic, quodcumque minabitur Eurus
fluctibus Hesperii, Venusinae
plectantur silvae te sospite, multaue merces,
unde potest, tibi defluat aequo

30 ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.
neglegis inmeritis nocituram
postmodo te natis fraudem committere? fors et
debita iura vicesque superbae

te maneant ipsum: precibus non linquar inultis,
 teque piacula nulla resolvent.
 35 quamquam festinas, non est mora longa: licebit
 iniecto ter pulvere curras.

XXIX

Icci, beatis nunc Arabum invides
 gaxis et acrem militiam paras
 non ante devictis Sabaeae
 regibus horribilique Medo

5 nectis catenas. quae tibi virginum
 sponso necato barbara serviet,
 puer quis ex aula capillis
 ad cyathum statuatur unctis,

10 doctus sagittas tendere Sericas
 arcu paterno? quis neget arduis
 pronos relabi posse rivos
 montibus et Tiberim reverti,

15 cum tu coemptos undique nobilis
 libros Panaeti Socraticam et domum
 mutare loricis Hiberis,
 pollicitus meliora, tendis?

XXX

O Venus, regina Cnidi Paphique,
 sperne dilectam Cypron et vocantis
 ture te multo Glycerae decoram
 transfer in aedem.

Q. HORATIVVS FLACCVS

5

fervidus tecum puer et solutis
Gratiae zonis properentque Nymphae
et parum comis sine te Iuventas
Mercuriusque.

XXXI

Quid dedicatum poscit Apollinem
vates? quid orat de patera novum
fundens liquorem? non opimae
Sardiniae segetes feracis,

5

non aestuosae grata Calabriae
armenta, non aurum aut ebur Indicum,
non rura, quae Liris quieta
mordet aqua taciturnus amnis.

10

premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem, dives et aureis
mercator exsiccet culillis
vina Syra reparata merce,

15

dis carus ipsis, quippe ter et quater
anno revisens aequor Atlanticum
impune. me pascunt olivae,
me cichorea levesque malvae.

20

frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones, et — precor — integra
cum mente, nec turpem senectam
degere, nec cithara carentem.

30

XXXII

Poscimus, si quid vacui sub umbra
lusimus tecum, quod et hunc in annum
vivat et pluris: age dic Latinum,
 barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi,
qui ferox bello tamen inter arma,
sive iactatam religarat udo
 litore navim,

Liberum et Musas Veneremque et illi
semper haerentem puerum canebat
et Lycum nigris oculis nigroque
 crine decorum.

o decus Phoebi et dapibus supremi
grata testudo Iovis, o laborum
dulce lenimen, mihi †cumque †salve
 rite vocanti.

XXXIII

Albi, ne doleas plus nimio memor
inmitis Glycerae, neu miserabilis
decantes elegos, cur tibi iunior*
 laesa praeniteat fide.

Q. HORATIVS FLACCVS

5 insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
declinat Pholoen; sed prius Apulis
iungentur capreae lupis,

10 quam turpi Pholoe peccet adultero.
sic visum Veneri, cui placet imparis
formas atque animos sub iuga aenea
saevo mittere cum ioco.

15 ipsum me melior cum peteret Venus,
grata detinuit compede Myrtale
libertina, fretis acrior Hadriae
curvantis Calabros sinus.

XXXIV

Parcus deorum cultor et infrequens,
insanientis dum sapientiae
consultus erro, nunc retrorsum
vela dare atque iterare cursus

5 cogor relictos. namque Diespiter,
igni corusco nubila dividens
plerumque, per purum tonantis
egit equos volucremque currum,

10 quo bruta tellus et vaga flumina,
quo Styx et invisi horrida Taenari
sedes Atlanteusque finis
concutitur. valet ima summis

mutare et insignem attenuat deus
 obscura promens: hinc apicem rapax
 15 Fortuna cum stridore acuto
 sustulit, hic posuisse gaudet.

XXXV

O diva, gratum quae regis Antium,
 praesens vel imo tollere de gradu
 mortale corpus, vel superbos
 vertere funeribus triumphos:

5 te pauper ambit sollicita prece
 ruris colonus, te dominam aequoris
 quicumque Bithyna lacescit
 Carpathium pelagus carina;

10 te Dacus asper, te profugi Scythae
 urbesque gentesque et Latium ferox
 regumque matres barbarorum et
 purpurei metuunt tyranni,

15 iniurioso ne pede proruas
 stantem columnam, neu populus frequens
 ad arma, cessantis ad arma
 concitet imperiumque frangat.

20 te semper anteit saeva Necessitas
 clavos trabalis et cuneos manu
 gestans aena, nec severus
 uncus abest liquidumque plumbum;

te Spes et albo rara Fides colit
 velata panno, nec comitem abnegat,
 utcumque mutata potentis
 veste domos inimica linquis.

Q. HORATIVS FLACCVS

25

at volgus infidum et meretrix retro
periura cedit, diffugiunt cadis
cum faece siccatis amici
ferre iugum pariter dolosi.

30

serues iturum Caesarem in ultimos
orbis Britannos et iuvenum recens
examen Eois timendum
partibus Oceanoque rubro.

35

heu heu, cicatricum et sceleris pudet
fratrumque. quid nos dura refugimus
aetas? quid intactum nefasti
liquimus? unde manum iuventus

40

metu deorum continuit? quibus
pepercit aris? o utinam nova
incude diffingas retusum in
Massagetis Arabasque ferrum!

XXXVI

5

Et ture et fidibus iuvat
placare et vituli sanguine debito
custodes Numidae deos,
qui nunc Hesperia sospes ab ultima

10

caris multa sodalibus,
nulli plura tamen dividit oscula,
quam dulci Lamiae, memor
actae non alio rege puertiae
mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulchra dies nota,
neu promptae modus amphorae,
neu morem in Salium sit requies pedum,

neu multi Damalis meri
 Bassum Threicia vincat amystide,
 neu desint epulis rosae,
 neu vivax apium, neu breve lilium.

omnes in Damalin putres
 deponent oculos, nec Damalis novo
 divelletur adultero
 lascivis hederis ambitiosior.

XXXVII

Nunc est bibendum, nunc pede libero
 pulsanda tellus, nunc Saliaribus
 ornare pulvinar deorum
 tempus erat dapibus, sodales.

antehac nefas depromere Caecubum
 cellis avitis, dum Capitolio
 regina dementis ruinas
 funus et imperio parabat

contaminato cum grege turpium
 morbo virorum, quidlibet inpotens
 sperare fortunaque dulci
 ebria; sed minuit furorem

vix una sospes navis ab ignibus,
 mentemque lymphatam Mareotico
 redegit in veros timores
 Caesar ab Italia volantem

remis adurgens, accipiter velut
 mollis columbas aut leporem citus
 venator in campis nivalis
 Haemoniae, daret ut catenis

Q. HORATIVS FLACCVS

fatale monstrum, quae generosius
perire quaerens nec muliebriter
expavit ensem, nec latentis
classe cita reparavit oras,

25

ausa et iacentem visere regiam
vultu sereno, fortis et asperas
tractare serpentes, ut atrum
corpore combiberet venenum,

30

deliberata morte ferocior:
saevis Liburnis scilicet invidens
privata deduci superbo
non humilis mulier triumpho.

XXXVIII

Persicos odi, puer, apparatus,
displicent nexae philyra coronae;
mitte sectari, rosa quo locorum
sera moretur.

5

simplici myrto nihil adlabores
sedulus, curo: neque te ministrum
dedecet myrtus, neque me sub arta
vite bibentem.

36

CARMINVM

LIBER SECVNDVS

I

Motum ex Metello consule civicum
bellique causas et vitia et modos
ludumque Fortunae gravisque
principum amicitias et arma

nondum expiatis uncta cruoribus,
periculosae plenum opus aleae
tractas et incedis per ignes
subpositos cineri doloso.

paulum severae Musa tragoediae
desit theatris; mox, ubi publicas
res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,

insigne maestis praesidium reis
et consulenti, Pollio, curiae,
cui laurus aeternos honores
Delmatico peperit triumpho.

iam nunc minaci murmure cornuum
perstringis auris, iam litui strepunt,
iam fulgor armorum fugacis
terret equos equitumque voltus.

audire magnos iam videor duces
non indecoro pulvere sordidos
et cuncta terrarum subacta
praeter atrocem animum Catonis.

25

Iuno et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat inpotens
tellure, victorum nepotes
rettulit inferias Iugurthae.

30

quis non Latino sanguine pinguior
campus sepulchris impia proelia
testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

35

qui gurges aut quae flumina lugubris
ignara belli? quod mare Dauniae
non decoloravere caedes?
quae caret ora cruore nostro?

40

sed ne relictis, Musa, procax iocis
Ceeae retractes munera neniae,
mecum Dionaeo sub antro
quaere modos levioere plectro.

II

Nullus argento color est avaris
abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
splendeat usu.

5

vivet extento Proculeius aevo,
notus in fratres animi paterni:
illum aget pinna metuente solvi
Fama superstes.

38

CARM. II 1-3

latius regnes avidum domando
spiritum, quam si Libyam remotis
Gadibus iungas et uterque Poenus
serviat uni.

crescit indulgens sibi dirus hydrops,
nec sitim pellit, nisi causa morbi
fugerit venis et aquosus albo
corpore languor.

redditum Cyri solio Prahaten
dissidens plebi numero beatorum
eximit Virtus populumque falsis
dedocet uti

vocibus, regnum et diadema tutum
deferens uni propriamque laurum:
quisquis ingentis oculo inretorto
spectat acervos.

III

Aequam memento rebus in arduis
servare mentem, non secus in bonis
ab insolenti temperatam
laetitia, moriture Delli,

seu maestus omni tempore vixeris,
seu te in remoto gramine per dies
festos reclinatum bearis
interiore nota Falerni.

Q. HORATIVS FLACCVS

10 quo pinus ingens albaque populus
umbram hospitem consociare amant
ramis? quid obliquo laborat
lympha fugax trepidare rivo?

15 huc vina et unguenta et nimium brevis
flores amoenae ferre iube rosae,
dum res et aetas et sororum
fila trium patiuntur atra.

20 cedes coemptis saltibus et domo
villaque, flavos quam Tiberis lavit,
cedes, et exstructis in altum
divitiis potietur heres.

divesne prisco natus ab Inacho,
nil interest, an pauper et infima
de gente sub divo moreris,
victima nil miserantis Orci:

25 omnes eodem cogimur, omnium
versatur urna serius ocius
sors exitura et nos in aeternum
exilium inpositura cumbae.

IV

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu: prius insolentem
serva Briseis niveo colore
movit Achillem;

5
 movit Aiacem Telamone natum
 forma captivae dominum Tecmessae;
 arsit Atrides medio in triumpho
 virgine rapta,

10
 barbarae postquam cecidere turmae
 Thessalo victore, et ademptus Hector
 tradidit fessis leviora tolli
 Pergama Grais.

15
 nescias, an te generum beati
 Phyllidis flavae decorent parentes:
 regium certe genus et Penatis
 maeret iniquos.

20
 crede non illam tibi de scelestā
 plebe dilectam, neque sic fidelem,
 sic lucro aversam potuisse nasci
 matre pudenda.

brachia et voltum teretisque suras
 integer laudo: fuge suspicari,
 cuius octavum trepidavit aetas
 claudere lustrum.

V

Nondum subacta ferre iugum valet
 cervice, nondum munia comparis
 aequare, nec tauri ruentis
 in venerem tolerare pondus.

Q. HORATIVS FLACCVS

5
circa virentis est animus tuae
campos iuvencae, nunc fluviis gravem
solantis aestum, nunc in udo
ludere cum vitulis salicto

10
praegestientis. tolle cupidinem
inmitis uvae: iam tibi lividos
distinguet autumnus racemos
purpureo varius colore.

15
iam te sequetur (currit enim ferox
aetas et illi, quos tibi dempserit,
adponet annos), iam proterva
fronte petet Lalage maritum,

20
dilecta, quantum non Pholoe fugax,
non Chloris albo sic umero nitens,
ut pura nocturno renidet
luna mari, Cnidiusve Gyges,

quem si puellarum insereres choro,
mire sagacis falleret hospites
discrimen obscurum solutis
erinibus ambiguoque voltu.

VI

Septimi, Gadis aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
barbaras Syrtis, ubi Maura semper
aestuat unda:

5 Tibur Argeo positum colono
 sit meae sedes utinam senectae,
 sit modus lasso maris et viarum
 militiaeque.

10 unde si Parcae prohibent iniquae,
 dulce pellitis ovibus Galaesi
 flumen et regnata petam Laconi
 rura Phalantho.

15 ille terrarum mihi praeter omnis
 angulus ridet, ubi non Hymetto
 mella decedunt, viridique certat
 baca Venafro,

20 ver ubi longum tepidasque praebet
 Iuppiter brumas, et amicus Aulon
 fertili Baccho minimum Falernis
 invidet uvis.

ille te mecum locus et beatae
 postulant arces, ibi tu calentem
 debita sparges lacrima favillam
 vatis amici.

VII

O saepe mecum tempus in ultimum
 deducte Bruto militiae duce,
 quis te redonavit Quiritem
 dis patriis Italoque caelo,

Q. HORATIVS FLACCVS

5

Pompei, meorum prime sodalium,
cum quo morantem saepe diem mero
fregi coronatus nitentis
malobathro Syrio capillos?

10

tecum Philippos et celerem fugam
sensi relicta non bene parmula,
cum fracta virtus et minaces
turpe solum tetigere mento.

15

sed me per hostis Mercurius celer
denso paventem sustulit aere,
te rursus in bellum resorbens
unda fretis tulit aestuosis.

20

ergo obligatam redde Iovi dapem,
longaque fessum militia latus
depone sub lauru mea, nec
parce cadis tibi destinatis.

25

oblivioso levia Massico
ciboria exple, funde capacibus
unguenta de conchis. quis udo
deproperare apio coronas
curatve myrto? quem Venus arbitrum
dicet bibendi? non ego sanius
bacchabor Edonis: recepto
dulce mihi furere est amico.

44

VIII

Ulla si iuris tibi perierati
 poena, Barine, nocuisset umquam,
 dente si nigro fieres vel uno
 turpior ungui,

5 crederem: sed tu simul obligasti
 perfidum votis caput, enitescis
 pulchrior multo iuvenumque prodis
 publica cura.

10 expedit matris cineres opertos
 fallere et toto taciturna noctis
 signa cum caelo gelidaque divos
 morte carentis.

15 ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
 simplices Nymphae ferus et Cupido
 semper ardentis acuens sagittas
 cote cruenta.

20 adde, quod pubes tibi crescit omnis,
 servitus crescit nova, nec priores
 impiae tectum dominae relinquunt
 saepe minati.

te suis matres metuunt iuvenis,
 te senes parci miseraeque nuper
 virgines nuptae, tua ne retardet
 aura maritos.

IX

Non semper imbres nubibus hispidos
manant in agros, aut mare Caspium
vexant inaequales procellae
usque, nec Armeniis in oris,

5 amice Valgi, stat glacies iners
menses per omnis, aut Aquilonibus
querqueta Gargani laborant
et foliis viduantur orni:

10 tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi Vespero
surgente decedunt amores,
nec rapidum fugiente solem.

15 at non ter aevo functus amabilem
ploravit omnis Antiochum senex
annos, nec impubem parentes
Troilon aut Phrygiae sorores

20 flevere semper. desine mollium
tandem querellarum, et potius nova
cantemus Augusti tropaea
Caesaris et rigidum Niphaten,

Medumque flumen gentibus additum
victis minores volvere vertices,
intraque praescriptum Gelonos
exiguis equitare campis.

X

Rectius vives, Licini, neque altum
semper urgendo, neque — dum procellas
cautus horrescis — nimium premendo
litus iniquum.

5 auream quisquis mediocritatem
diligit, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

10 saepius ventis agitur ingens
pinus et celsae graviore casu
decidunt turres feriuntque summos
fulgura montis.

15 sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene praeparatum
pectus. informis hiemes reducit
Iuppiter, idem

20 submovet. non, si male nunc, et olim
sic erit: quondam cithara tacentem
suscitat Musam, neque semper arcum
tendit Apollo.

rebus angustis animosus atque
fortis appare: sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgida vela.

XI

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet Hadria
divisus obiecto, remittas
quaerere, nec trepides in usum

5
poscentis aevi pauca: fugit retro
levis iuventas et decor, arida
pellente lascivos amores
canitie facilemque somnum.

10
non semper idem floribus est honor
vernīs, neque uno luna rubens nitet
vultu: quid aeternis minorem
consiliis animum fatigas?

15
cur non sub alta vel platano vel hac
pinu iacentes sic temere et rosa
canos odorati capillos
(dum licet) Assyriaque nardo

20
potamus uncti? dissipat Euhius
curas edacis. quis puer ocius
restinguet ardentis Falerni
pocula praetereunte lympa?

quis devium scortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic age, cum lyra
maturet, in comptum Lacaenae
more comas religata nodum.

XII

Nolis longa ferae bella Numantiae,
 nec durum Hannibalem, nec Siculum mare
 Poeno purpureum sanguine mollibus
 aptari citharae modis,

5 nec saevos Lapithas et nimium mero
 Hylaeum domitosque Herculea manu
 Telluris iuvenes, unde periculum
 fulgens contremuit domus

10 Saturni veteris: tuque pedestribus
 dices historiis proelia Caesaris,
 Maecenas, melius ductaque per vias
 regum colla minacium.

15 me dulcis dominae Musa Licymniae
 cantus, me voluit dicere lucidum
 fulgentis oculos et bene mutuis
 fidum pectus amoribus,

20 quam nec ferre pedem dedecuit choris,
 nec certare ioco nec dare brachia
 ludentem nitidis virginibus sacro
 Dianae celebris die.

25 num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
 aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
 permutare velis crine Licymniae,
 plenas aut Arabum domos,

cum flagrantia detorquet ad oscula
 cervicem aut facili saevitia negat,
 quae poscente magis gaudeat eripi,
 interdum rapere occupat?

XIII

Ille et nefasto te posuit die,
 quicumque primum, et sacrilega manu
 produxit, arbos, in nepotum
 perniciem obprobriumque pagi;

5 illum et parentis crediderim sui
 fregisse cervicem et penetralia
 sparsisse nocturno cruore
 hospitis; ille venena Colcha,

10 et quicquid usquam concipitur nefas,
 tractavit, agro qui statuit meo
 te, triste lignum, te caducum
 in domini caput inmerentis.

15 quid quisque vitet, numquam homini satis
 cautum est in horas: navita Bosphorum
 Poenus perhorrescit, neque ultra
 caeca timet aliunde fata,

20 miles sagittas et celerem fugam
 Parthi, catenas Parthus et Italum
 robur, sed improvisa leti
 vis rapuit rapietque gentis.

quam paene furvae regna Proserpinae
 et iudicantem vidimus Aeacum
 sedesque discretas piorum et
 Aeoliis fidibus querentem

25 Sappho puellis de popularibus
 et te sonantem plenius aureo,
 Alcaeae, plectro dura navis,
 dura fugae mala, dura belli!

30 utrumque sacro digna silentio
 mirantur umbrae dicere, sed magis
 pugnas et exactos tyrannos
 densum umeris bibit aure volgus.

35 quid mirum, ubi illis carminibus stupens
 demittit atras belua centiceps
 auris, et intorti capillis
 Eumenidum recreantur angues?

40 quin et Prometheus et Pelopis parens
 dulci laborum decipitur sono,
 nec curat Orion leones
 aut timidos agitare lyncas.

XIV

Eheu fugaces, Postume, Postume,
 labuntur anni, nec pietas moram
 rugis et instanti senectae
 adferet indomitaeque morti,

5 non, si trecenis, quotquot eunt dies,
 amice, places inlacrimabilem
 Plutona tauris, qui ter amplum
 Geryonen Tityonque tristi

Q. HORATIVS FLACCVS

10 conpescit unda, scilicet omnibus,
quicumque terrae munere vescimur,
enaviganda, sive reges,
sive inopes erimus coloni.

15 frustra cruento Marte carebimus
fractisque rauci fluctibus Hadriae,
frustra per autumnos nocentem
corporibus metuemus Austrum:

20 visendus ater flumine languido
Cocytos errans et Danaï genus
infame damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris.

linquenda tellus et domus et placens
uxor, neque harum, quas colis, arborum
te praeter invisas cupressos
ulla brevem dominum sequetur,

25 absumet heres Caecuba dignior
servata centum clavibus et mero
tinguet pavimentum superbo,
pontificum potiore cenis.

XV

Iam pauca aratro iugera regiae
moles relinquent, undique latius
extenta visentur Lucrino
stagna lacu, platanusque caelebs

5 evincet ulmos; tum violaria et
myrtus et omnis copia narium
spargent olivetis odorem
fertilibus domino priori,

10 tum spissa ramis laurea fervidos
excludet ictus. non ita Romuli
praescriptum et intonsi Catonis
auspiciis veterumque norma.

15 privatus illis census erat brevis,
commune magnum: nulla decempedis
metata privatis opacam
porticus excipiebat Arcton,

20 nec fortuitum spernere caespitem
leges sinebant, oppida publico
sumptu iubentes et deorum
templa novo decorare saxo.

XVI

Otium divos rogat in patienti
prensus Aegaeo, simul atra nubes
condidit lunam, neque certa fulgent
sidera nautis,

5 otium bello furiosa Thrace,
otium Medi pharetra decori,
Grosophe, non gemmis, neque purpura ve-
nale, neque auro.

Q. HORATIVS FLACCVS

10

non enim gazae, neque consularis
summovet lictor miseros tumultus
mentis et curas laqueata circum
tecta volantis.

15

vivitur parvo bene, cui paternum
splendet in mensa tenui salinum,
nec levis somnos timor aut cupido
sordidus aufert.

20

quid brevi fortes iaculamur aevo
multa? quid terras alio calentis
sole mutamus? patriae quis exul
se quoque fugit?

[scandit aeratas vitiosa navis
Cura, nec turmas equitum relinquit
ocior cervis et agente nimbos
ocior Euro.]

25

laetus in praesens animus quod ultra est
oderit curare et amara lento
temperet risu: nihil est ab omni
parte beatum.

30

abstulit clarum cita mors Achillem,
longa Tithonum minuit senectus:
et mihi forsan, tibi quod negarit,
porriget hora.

35

te greges centum Sicalaeque circum
mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
apta quadrigis equa, te bis Afro
murice tinctae

vestiunt lanae: mihi parva rura et
 spiritum Graiae tenuem Camenae
 Parca non mendax dedit et malignum
 spernere volgus.

XVII

Cur me querellis exanimas tuis?
 nec dis amicum est, nec mihi te prius
 obire, Maecenas, mearum
 grande decus columenque rerum.

a, te meae si partem animae rapit
 maturior vis, quid moror altera,
 nec carus aequae, nec superstes
 integer? ille dies utramque

ducet ruinam. non ego perfidum
 dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
 utcumque praecedes, supremum
 carpere iter comites parati.

me nec Chimaerae spiritus igneae,
 nec, si resurgat, centimanus Gyges
 divellet umquam: sic potenti
 Iustitiae placitumque Parcis.

seu Libra, seu me Scorpios aspicit
 formidolosus, pars violentior
 natalis horae, seu tyrannus
 Hesperiae Capricornus undae,

Q. HORATIVS FLACCVS

utrumque nostrum incredibili modo
consentit astrum. te Iovis impio
tutela Saturno refulgens
eripuit volucrisque Fati

25

tardavit alas, cum populus frequens
laetum theatri ter crepuit sonum,
me truncus inlapsus cerebro
sustulerat, nisi Faunus ietum

30

dextra levasset, Mercurialium
custos virorum. reddere victimas
aedemque votivam memento;
nos humilem feriemus agnam.

XVIII

Non ebur, neque aureum
mea renidet in domo lacunar,
non trabes Hymettiae
premunt columnas ultima recisas

5

Africa, neque Attali
ignotus heres regiam occupavi,
nec Laconicas mihi
trahunt honestae purpuras clientae.

10

at fides et ingeni
benigna vena est, pauperemque dives
me petit: nihil supra
deos lacesso, nec potentem amicum

largiora flagito,
 satis beatus unicis Sabinis.
 15 truditur dies die,
 novaeque pergunt interire lunae:

tu secanda marmora
 locas sub ipsum funus et sepulchri
 inmemor struis domos
 20 marisque Bais obstrepentis urges

summovere litora,
 parum locuples continente ripa.
 quid, quod usque proximos
 revellis agri terminos et ultra

limites clientium
 salis avarus? pellitur paternos
 in sinu ferens deos
 25 et uxor et vir sordidosque natos:

nulla certior tamen
 rapacis Orci fine destinata
 aula divitem manet
 30 erum. quid ultra tendis? aequa tellus

pauperi recluditur
 regumque pueris, nec satelles Orci
 callidum Promethea
 35 revexit auro captus. hic superbum

Tantalum atque Tantali
 genus coercet, hic levare functum
 pauperem laboribus
 40 vocatus atque non vocatus audit.

XIX

Bacchum in remotis carmina rupibus
vidi docentem, credite posteri,
Nymphasque discentis et auris
capripedum Satyrorum acutas.

5 euhoë, recenti mens trepidat metu,
plenoque Bacchi pectore turbidum
laetatur, euhoë, parce Liber,
parce gravi metuende thyrsos!

10 fas pervicacis est mihi Thyiadas
viniq; fontem lactis et uberes
cantare rivos atq; truncis
lapsa cavis iterare mella,

15 fas et beatæ coniugis additum
stellis honorem tectaque Penthei
disiecta non leni ruina,
Thracis et exitium Lycurgi.

20 tu flectis amnes, tu mare barbarum,
tu separatis uvidus in iugis
nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crinis.

tu, cum parentis regna per arduum
cohors Gigantum scanderet impia,
Rhoetum retorsisti leonis
unguibus horribilique mala,

25 quamquam choreis aptior et iocis
 ludoque dictus non sat idoneus
 pugnae ferebaris, sed idem
 pacis eras mediusque belli.

30 te vidit insons Cerberus aureo
 cornu decorum, leniter atterens
 caudam et recedentis trilingui
 ore pedes tetigitque crura.

XX

Non usitata nec tenui ferar
 penna biformis per liquidum aethera
 vates, neque in terris morabor
 longius invidiaque maior

5 urbes relinquam. non ego pauperum
 sanguis parentum, non ego, quem vocas,
 dilecte Maecenas, obibo,
 nec Stygia cohibebor unda.

10 iam iam residunt cruribus asperae
 pelles, et album mutor in alitem
 superne, nascunturque leves
 per digitos umerosque plumae.

15 iam Daedaleo notior Icaro
 visam gementis litora Bosphori
 Syrtisque Gaetulas canorus
 ales Hyperboreosque campos.

Q. HORATIVS FLACCVS

20 me Colchus et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus et ultimi
noscent Geloni, me peritus
discet Hiber Rhodanique poter.

absint inani funere neniae
luctusque turpes et querimoniae;
compesce clamorem ac sepulchri
mitte supervacuos honores.

CARMINVM

LIBER TERTIVS

I

Odi profanum volgus et arceo.
favete linguis: carmina non prius
audita Musarum sacerdos
virginibus puerisque canto.

5 regum timendorum in proprios greges,
reges in ipsos imperium est Iovis,
clari Giganteo triumpho,
cuncta supercilio moventis.

10 est, ut viro vir latius ordinet
arbusta sulcis, hic generosior
descendat in campum petitor,
moribus hic meliorque fama

15 contendat, illi turba clientium
sit maior: aequa lege Necessitas
sortitur insignis et imos,
omne capax movet urna nomen.

20 dstrictus ensis cui super impia
cervice pendet, non Siculae dapes
dulcem elaborabunt saporem,
non avium citharaeque cantus

somnum reducent: somnus agrestium
lenis virorum non humilis domos
fastidit umbrosamque ripam,
non Zephyris agitata Tempe.

25 desiderantem quod satis est neque
tumultuosum sollicitat mare,
nec saevus Arcturi cadentis
impetus aut orientis Haedi,

30 non verberatae grandine vineae
fundusque mendax, arbore nunc aquas
culpante, nunc torrentia agros
sidera, nunc hiemes iniquas.

35 contracta pisces aequora sentiunt
iactis in altum molibus: huc frequens
caementa demittit redemptor
cum famulis dominusque terrae

40 fastidiosus, sed Timor et Minae
scandunt eodem, quo dominus, neque
decedit aerata triremi et
post equitem sedet atra Cura.

Q. HORATIVS FLACCVS

quodsi dolentem nec Phrygius lapis,
nec purpurarum sidere clarior
delenit usus, nec Falerna
vitis Achaemeniumque costum,

45

cur invidendis postibus et novo
sublime ritu moliar atrium?
cur valle permutem Sabina
divitias operosiores?

II

Angustam amice pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat et Parthos ferocis
vexet eques metuendus hasta

5

vitamque sub divo et trepidis agat
in rebus. illum ex moenibus hosticis
matrona bellantis tyranni
prospiciens et adulta virgo

10

suspiret, eheu, ne rudis agminum
sponsus lacesat regius asperum
tactu leonem, quem cruenta
per medias rapit ira caedes.

15

dulce et decorum est pro patria mori:
mors et fugacem persequitur virum,
nec parcit inbellis iuventae
poplitibus timidove tergo.

62

CARM. III 1-3

15
20
Virtus repulsae nescia sordidae
intaminatis fulget honoribus,
nec sumit aut ponit securis
arbitrio popularis aurae.

Virtus recludens inmeritis mori
caelum negata temptat iter via,
coetusque vulgaris et udam
spernit humum fugiente penna.

25
est et fideli tuta silentio
merces: vetabo, qui Cereris sacrum
volgarit arcanae, sub isdem
sit trabibus fragilemque mecum

30
solvat phaselon. saepe Diespiter
neglectus incesto addidit integrum,
raro antecedentem scelestum
deseruit pede Poena claudo.

III

Iustum et tenacem propositi virum
non civium ardor prava iubentium,
non voltus instantis tyranni
mente quatit solida, neque Auster,

- 5
 dux inquieti turbidus Hadriae,
 nec fulminantis magna manus Iovis:
 si fractus inlabatur orbis,
 inpavidum ferient ruinae.
- 10
 hac arte Pollux et vagus Hercules
 enisus arces attigit igneas,
 quos inter Augustus recumbens
 purpureo bibet ore nectar;
- 15
 hac te merentem, Bacche pater, tuae
 vexere tigres indocili iugum
 collo trahentes; hac Quirinus
 Martis equis Acheronta fugit,
- 20
 gratum elocuta consiliantibus
 Iunone divis: 'Ilion, Ilion
 fatalis incestusque iudex
 et mulier peregrina vertit
- in pulverem, ex quo destituit deos
 mercede pacta Laomedon, mihi
 castaeque damnatum Minervae
 cum populo et duce fraudulento.
- 25
 iam nec Lacaenae splendet adulterae
 famosus hospes, nec Priami domus
 periura pugnaces Achivos
 Hectoreis opibus refringit,
- 30
 nostrisque ductum seditionibus
 bellum resedit. protinus et gravis
 iras et invisum nepotem,
 Troica quem peperit sacerdos,

35 Marti redonabo. illum ego lucidas
inire sedes, discere nectaris
sucos et adscribi quietis
ordinibus patiar deorum.

40 dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exules
in parte regnanto beati;
dum Priami Paridisque busto

insultet armentum, et catulos ferae
celent inultae, stet Capitolium
fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.

45 horrenda late nomen in ultimas
extendat oras, qua medius liquor
secernit Europen ab Afro,
qua tumidus rigat arva Nilus.

50 aurum inrepertum et sic melius situm,
cum terra celat, spernere fortior,
quam cogere humanos in usus
omne sacrum rapiente dextra,

55 quicumque mundo terminus obstitit,
hunc tanget armis, visere gestiens,
qua parte debacchentur ignes,
qua nebulae pluviique rores.

60 sed bellicosus fata Quiritibus
hac lege dico, ne nimium pii
rebusque fidentes avitae
tecta velint reparare Troiae.

Troiae renascens alite lugubri
fortuna tristi clade iterabitur
ducente victrices catervas
coniuge me Iovis et sorore.

65

ter si resurgat murus aeneus
auctore Phoebō, ter pereat meis
excisus Argivis, ter uxor
capta virum puerosque ploret.'

70

non hoc iocosae conveniet lyrae.
quo, Musa, tendis? desine pervicax
referre sermones deorum et
magna modis tenuare parvis.

IV

Descende caelo et dic age tibia
regina longum Calliope melos,
seu voce nunc mavis acuta,
seu fidibus citharave Phoebi.

5

auditis, an me ludit amabilis
insania? audire et videor pios
errare per lucos, amoenae
quos et aquae subeunt et aerae.

10

me fabulosae Volture in Apulo
nutricis extra limina Pulliae
ludo fatigatumque somno
fronde nova puerum palumbes

66

15 texere, mirum quod foret omnibus,
 quicumque celsae nidum Acherontiae
 saltusque Bantinos et arvum
 pingue tenent humilis Forenti,

20 ut tuto ab atris corpore viperis
 dormirem et ursis, ut premerer sacra
 lauroque conlataque myrto
 non sine dis animosus infans.

vester, Camenae, vester in arduos
 tollor Sabinos, seu mihi frigidum
 Praeneste, seu Tibur supinum,
 seu liquidae placuere Baiae.

25 vestris amicum fontibus et choris
 non me Philippis versa acies retro,
 devota non extinxit arbor,
 nec Sicula Palinurus unda.

30 utcumque mecum vos eritis, libens
 insanientem navita Bosphorum
 temptabo et urentis harenas
 litoris Assyrii viator,

35 visam Britannos hospitibus feros
 et laetum equino sanguine Concanum,
 visam pharetratos Gelonos
 et Scythicum inviolatus amnem.

40 vos Caesarem altum, militia simul
 fessas cohortes abdidit oppidis,
 finire quaerentem labores
 Pierio recreatis antro.

Q. HORATIVS FLACCVS

vos lene consilium et datis et dato
gaudetis, almae. scimus, ut impios
Titanas immanemque turbam
fulmine sustulerit caduco,

45 qui terram inertem, qui mare temperat
ventosum et urbes regnaque tristia,
divosque mortalisque turmas
imperio regit unus aequo.

50 magnum illa terrorem intulerat Iovi
fidens iuventus horrida brachiis
fratresque tendentes opaco
Pelion inposuisse Olympo.

55 sed quid Typhoeus et validus Mimas,
aut quid minaci Porphyriion statu,
quid Rhoetus evolsisque truncis
Enceladus iaculator audax

60 contra sonantem Palladis aegida
possent ruentes? hinc avidus stetit
Volcanus, hinc matrona Iuno et
numquam umeris positurus arcum,

qui rore puro Castaliae lavit
crinis solutos, qui Lyciae tenet
dumeta natalemque silvam
Delius et Patareus Apollo.

65 vis consili expers mole ruit sua,
vim temperatam di quoque provehunt
in maius, idem odere viris
omne nefas animo moventis.

70 testis mearum centimanus Gyges
sententiarum, notus et integrae
temptator Orion Dianae,
virginea domitus sagitta.

75 iniecta monstris Terra dolet suis
maeretque partus fulmine luridum
missos ad Orcum; nec peredit
inpositam celer ignis Aetnen,

80 incontinentis nec Tityi iecur
reliquit ales, nequitiae additus
custos; amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae.

V

Caelo tonantem credidimus Iovem
regnare: praesens divus habebitur
Augustus adiectis Britannis
imperio gravibusque Persis.

5 milesne Crassi coniuge barbara
turpis maritus vixit et hostium
(pro curia inversique mores!)
consenuit socerorum in armis

10 sub rege Medo Marsus et Apulus,
anciliorum et nominis et togae
oblitus aeternaeque Vestae,
incolumi Iove et urbe Roma?

Q. HORATIVS FLACCVS

15 hoc caverat mens provida Reguli
dissentientis condicionibus
foedis et exemplo trahentis
perniciem veniens in aevum,

20 si non periret in miserabilis
captiva pubes: 'signa ego Punicis
adfixa delubris et arma
militibus sine caede' dixit

'derepta vidi, vidi ego civium
retorta tergo brachia libero
portasque non clausas et arva
Marte coli populata nostro.

25 auro repensus scilicet acrior
miles redibit: flagitio additis
damnum. neque amissos colores
lana refert medicata fuco,

30 nec vera virtus, cum semel excidit,
curat reponi deterioribus.
si pugnat extricata densis
cerva plagis, erit ille fortis,

35 qui perfidis se credidit hostibus,
et Marte Poenos proteret altero,
qui lora restrictis lacertis
sensit iners timuitque mortem.

40 hic, unde vitam sumeret, inscius,
 pacem duello miscuit. o pudor,
 o magna Carthago, probrosis
 altior Italiae ruinis!

fertur pudicae coniugis osculum
 parvosque natos, ut capitis minor,
 ab se removisse et virilem
 torvus humi posuisse voltum,

45 donec labantis consilio patres
 firmaret auctor numquam alias dato
 interque maerentis amicos
 egregius properaret exul.

50 atqui sciebat, quae sibi barbarus
 tortor pararet, non aliter tamen
 dimovit obstantis propinquos
 et populum reditus morantem,

55 quam si clientum longa negotia
 diiudicata lite relinqueret
 tendens Venafranos in agros
 aut Lacedaemonium Tarentum.

VI

Delicta maiorum inmeritus lues,
 Romane, donec templa refeceris
 aedisque labentis deorum et
 foeda nigro simulacra fumo.

Q. HORATIVS FLACCVS

5

dis te minorem quod geris, imperas.
hinc omne principium, huc refer exitum:
di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.

10

iam bis Monaeses et Pacori manus
inauspiciatos contudit impetus
nostros et adiecisse praedam
torquibus exiguis renidet.

15

paene occupatam seditionibus
delevit urbem Dacus et Aethiops,
hic classe formidatus, ille
missilibus melior sagittis.

20

fecunda culpa saecula nuptias
primum inquinavere et genus et domos:
hoc fonte derivata clades
in patriam populumque fluxit.

25

motus doceri gaudet Ionicos
matura virgo et fingitur artibus
iam nunc et incestos amores
de tenero meditatur ungui.

mox iuniores quaerit adulteros
inter mariti vina, neque eligit,
cui donet inpermissa raptim
gaudia luminibus remotis,

30

sed iussa coram, non sine conscio
surgit marito, seu vocat institor,
seu navis Hispanae magister,
dedecorum pretiosus emptor.

35

non his iuventus orta parentibus
infecit aequor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum Hannibalemque dirum,

40

sed rusticorum mascula militum
proles, Sabellis docta ligonibus
versare glaebas et severae
matris ad arbitrium recisos

45

portare fustis, sol ubi montium
mutaret umbras et iuga demeret
bobus fatigatis, amicum
tempus agens abeunte curru.

damnosa quid non inminuit dies?
aetas parentum peior avis tulit
nos nequiores, mox daturos
progeniem vitiosiore.

VII

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
primo restituent vere Favonii
Thyna merce beatum,
constantis iuvenem fidei

- 5 Gygen? ille Notis actus ad Oricum
post insana Caprae sidera frigidas
noctes non sine multis
insomnis lacrimis agit.
- 10 atqui sollicitae nuntius hospitae,
suspirare Chloen et miseram tuis
dicens ignibus uri,
temptat mille vafer modis.
- 15 ut Proetum mulier perfida credulum
falsis impulerit criminibus nimis
casto Bellerophontae
maturare necem, refert;
- 20 narrat paene datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens,
et peccare docentis
fallax historias movet,
- frustra: nam scopulis surdior Ieari
voces audit adhuc integer. at tibi
ne vicinus Enipeus
plus iusto placeat, cave,
- 25 quamvis non alius flectere equum sciens
aeque conspicitur gramine Martio,
nec quisquam citus aeque
Tusco denatat alveo.
- 30 prima nocte domum claude, neque in vias
sub cantu querulae despice tibiae
et te saepe vocanti
duram difficilis mane.

VIII

Martiis caelebs quid agam Kalendis,
 quid velint flores et acerra turis
 plena, miraris, positusque carbo in
 caespite vivo,

5 docte sermones utriusque linguae?
 voveram dulcis epulas et album
 Libero caprum prope funeratus
 arboris ictu.

10 hic dies anno redeunte festus
 corticem adstrictum pice dimovebit
 amphorae fumum bibere institutae
 consule Tullo.

15 sume, Maecenas, cyathos amici
 sospitis centum et vigiles lucernas
 perfer in lucem: procul omnis esto
 clamor et ira.

20 mitte civilis super urbe curas:
 occidit Daci Cotisonis agmen,
 Medus infestus sibi luctuosis
 dissidet armis,

servit Hispanae vetus hostis orae
 Cantaber sera domitus catena,
 iam Scythae laxo meditantur arcu
 cedere campis.

25

neglegens ne qua populus laboret,
parce privatus nimium cavere et
dona praesentis cape laetus horae:
linque severa.

IX

Donec gratus eram tibi,
nec quisquam potior brachia candidae
cervici iuvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.

5

'donec non alia magis
arsisti, neque erat Lydia post Chloen,
multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.'

10

me nunc Thressa Chloe regit,
dulcis docta modos et citharae sciens,
pro qua non metuam mori,
si parcent animae fata superstiti.

15

'me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
pro quo bis patiar mori,
si parcent puero fata superstiti.'

20

quid si prisca redit Venus
diductosque iugo cogit aeneo,
si flava excutitur Chloe,
reiectaeque patet ianua Lydiae?

'quamquam sidere pulchrior
 ille est, tu levior cortice et improbo
 iracundior Hadria,
 tecum vivere amem, tecum obeam libens.'

X

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
 saevo nupta viro, me tamen asperas
 porrectum ante fores obicere incolis
 plorares Aquilonibus.

5 audis, quo strepitu ianua, quo nemus
 inter pulchra satum tecta remugiat
 ventis, et positas ut glaciēt nives
 puro numine Iuppiter?

10 ingratham Veneri pone superbiam,
 ne currente retro funis eat rota:
 non te Penelopen difficilem procis
 Tyrrhenus genuit parens.

15 o, quamvis neque te munera, nec preces,
 nec tinctus viola pallor amantium,
 nec vir Pieria paelice saucius
 curvat, supplicibus tuis

20 parcas, nec rigida mollior aesculo,
 nec Mauris animum mitior anguibus:
 non hoc semper erit liminis aut aquae
 caelestis patiens latus.

XI

Mercuri (nam te docilis magistro
 movit Amphion lapides canendo)
 tuque testudo resonare septem
 callida nervis,

5

nec loquax olim neque grata, nunc et
 divitum mensis et amica templis,
 dic modos, Lyde quibus obstinatas
 adplicet auris,

10

quae velut latis equa trima campis
 ludit exsultim metuitque tangi
 nuptiarum expers et adhuc protervo
 cruda marito.

15

tu potes tigris comitesque silvas
 ducere et rivos celeres morari;
 cessit inmanis tibi blandienti
 ianitor aulae

20

Cerberus, quamvis furiale centum
 muniant angues caput eius, atque
 spiritus taeter saniesque manet
 ore trilingui;

25

quin et Ixion Tityosque voltu
 risit invito, stetit urna paulum
 sicca, dum grato Danaï puellas
 carmine mulces.

audiat Lyde scelus atque notas
 virginum poenas et inane lymphæ
 dolium fundo pereuntis imo
 seraque fata,

30 quae manent culpas etiam sub Orco.
 impiae — nam quid potuere maius? —
 impiae sponso potuere duro
 perdere ferro.

35 una de multis face nuptiali
 digna periurum fuit in parentem
 splendide mendax et in omne virgo
 nobilis aevum,

40 'surge' quae dixit iuveni marito,
 'surge, ne longus tibi somnus, unde
 non times, detur. socerum et scelestas
 falle sorores,

quae velut nactae vitulos leaenae
 singulos eheu lacerant: ego illis
 mollior nec te feriam, neque intra
 claustra tenebo.

45 me pater saevis oneret catenis,
 quod viro clemens misero peperci,
 me vel extremos Numidarum in agros
 classe releget:

50 i, pedes quo te rapiunt et aerae,
 dum favet nox et Venus, i secundo
 omine et nostri memorem sepulchro
 scalpe querelam.'

XII

Miserarum est neque amori dare ludum,
neque dulci mala vino lavere aut ex-
animari metuentis patruae verbera linguae.

5 tibi qualum Cythereae puer ales,
tibi telas operosaeque Minervae
studium aufert, Neobule, Liparaei nitor Hebri,

simul unctos Tiberinis umeros la-
vit in undis, eques ipso melior Bel-
lerophonte, neque pugno neque segni pede victus,

10 catus idem per apertum fugientis
agitato grege cervos iaculari et
celer arto latitantem fruticeto excipere aprum.

XIII

O fons Bandusiae splendidior vitro,
dulci digne mero non sine floribus,
cras donaberis haedo,
cui frons turgida cornibus

5 primis et Venerem et proelia destinat,
frustra: nam gelidos inficiet tibi
rubro sanguine rivos
lascivi suboles gregis.

10 te flagrantis atrox hora Caniculae
nescit tangere, tu frigus amabile
fessis vomere tauris
praebes et pecori vago.

15 fies nobilium tu quoque fontium
me dicente cavis inpositam ilicem
saxis, unde loquaces
lympphae desiliunt tuae.

XIV

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
morte venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit Penatis
victor ab ora.

5 unico gaudens mulier marito
prodeat iustis operata sacris
et soror clari ducis et decorae
supplice vitta

10 virginum matres iuvenumque nuper
sospitum: vos, o pueri et puellae,
iam virum expertae, male †nominatis †
parcite verbis.

Q. HORATIVVS FLACCVS

15 hic dies vere mihi festus atq[ue]
eximet curas: ego nec tumultum,
nec mori per vim metuam tenente
Caesare terras.

20 i, pete unguentum, puer, et coronas
et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
fallere testa.

dic et argutae properet Neaerae
murrem nodo cohibere crinem;
si per invisum mora ianitorem
fiet, abito.

25 lenit albescens animos capillus
litium et rixae cupidos protervae:
non ego hoc ferrem calidus iuventa
consule Planco.

XV

Uxor pauperis Ibyci,
tandem nequitiae fige modum tuae
famosisque laboribus;
maturo propior desine funeri

5 inter ludere virgines
et stellis nebulam spargere candidis.
non, siquid Pholoen satis,
et te, Chlori, decet: filia rectius

expugnat iuvenum domos,
 pulso Thyias uti concita tympano.
 illam cogit amor Nothi
 lascivae similem ludere capreae,

te lanae prope nobilem
 tonsae Luceriam, non citharae decent,
 nec flos purpureus rosae,
 nec poti vetulam faece tenus cadi.

XVI

Inclusam Danaen turris aenea
 robustaeque fores et vigilum canum
 tristes excubiae munierant satis
 nocturnis ab adulteris,

si non Acrisium virginis abditae
 custodem pavidum Iuppiter et Venus
 risissent: fore enim tutum iter et patens
 converso in pretium deo.

aurum per medios ire satellites
 et perrumpere amat saxa potentius
 ictu fulmineo: concidit auguris
 Argivi domus ob lucrum

demersa exitio; diffidit urbium
 portas vir Macedo et subruit aemulos
 reges muneribus; munera navium
 saevos inlaqueant duces.

Q. HORATIVS FLACCVS

20 crescentem sequitur cura pecuniam
maiorumque fames. iure perhorru
late conspicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus.

quanto quisque sibi plura negaverit,
ab dis plura feret: nil cupientium
nudus castra peto et transfuga divitum
partis linquere gestio,

25 contemptae dominus splendidior rei,
quam si, quicquid arat inpiger Apulus,
occultare meis dicerer horreis,
magnas inter opes inops.

30 purae rivos aquae silvaque iugerum
paucorum et segetis certa fides meae
fulgentem imperio fertilis Africae
fallit sorte beatior.

35 quamquam nec Calabriae mella ferunt apes,
nec Laestrygonia Bacchus in amphora
languescit mihi, nec pinguia Gallicis
crescunt vellera pascuis,

40 inportuna tamen pauperies abest,
nec, si plura velim, tu dare deneges.
contracto melius parva cupidine
vectigalia porrigam,

quam si Mygdoniis regnum Alyattei
campis continuem. multa petentibus
desunt multa: bene est, cui deus obtulit
parca quod satis est manu.

XVII

Aeli, vetusto nobilis ab Lamo
 (quando et priores hinc Lamias ferunt
 denominatos et nepotum
 per memores genus omne fastus,

5

auctore ab illo ducis originem,
 qui Formiarum moenia dicitur
 princeps et innantem Maricae
 litoribus tenuisse Lirim

10

late tyrannus), cras foliis nemus
 multis et alga litus inutili
 demissa tempestas ab Euro
 sternet, aquae nisi fallit augur

15

annosa cornix. dum potes, aridum
 compone lignum: cras genium mero
 curabis et porco bimenstri
 cum famulis operum solutis.

XVIII

Faune, Nympharum fugientum amator,
 per meos finis et aprica rura
 lenis incedas abeasque parvis
 aequus alumniis,

Q. HORATIVS FLACCVS

5

si tener pleno cadit haedus anno,
larga nec desunt Veneris sodali
vina craterae, vetus ara multo
fumat odore.

10

ludit herboso pecus omne campo,
cum tibi Nonae redeunt Decembres,
festus in pratis vacat otioso
cum bove pagus;

15

inter audacis lupus errat agnos,
spargit agrestis tibi silva frondes,
gaudet invisam pepulisse fossor
ter pede terram.

XIX

Quantum distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori,
narras et genus Aeaci
et pugnata sacro bella sub Ilio:

5

quo Chium pretio cadum
mercemur, quis aquam temperet ignibus,
quo praebente domum et quota
Paelignis caream frigoribus, taces.

10

da lunae propere novae,
da noctis mediae, da, puer, auguris
Murenæ: tribus aut novem
miscentur cyathis pocula commodis.

15 qui Musas amat imparis,
 ternos ter cyathos attonitus petet
 vates, tris prohibet supra
 rixarum metuens tangere Gratia

nudis iuncta sororibus.
 insanire iuvat: cur Berecyntiae
 cessant flamina tibiae?
 20 cur pendet tacita fistula cum lyra?

parcentis ego dexteras
 odi: sparge rosas, audiat invidus
 dementem strepitum Lycus
 et vicina seni non habilis Lyco.

25 spissa te nitidum coma,
 puro te similem, Telephe, Vespero
 tempestiva petit Rhode:
 me lentus Glyceræ torret amor meae.

XX

Non vides, quanto moveas periclo,
 Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
 dura post paulo fugies inaudax
 proelia raptor,

5 cum per obstantis iuvenum catervas
 ibit insignem repetens Nearchum:
 grande certamen, tibi praeda cedat
 maior, an illi.

Q. HORATIVS FLACCVS

10 interim, dum tu celeris sagittas
promis, haec dentes acuit timendos,
arbiter pugnae posuisse nudo
sub pede palmam

15 fertur et leni recreare vento
sparsum odoratis umerum capillis,
qualis aut Nireus fuit aut aquosa
raptus ab Ida.

XXI

O nata mecum consule Manlio,
seu tu querellas, sive geris iocos,
seu rixam et insanos amores,
seu facilem, pia testa, somnum,

5 quocumque lectum nomine Massicum
servas, moveri digna bono die,
descende, Corvino iubente
promere languidiora vina.

10 non ille, quamquam Socraticis madet
sermonibus, te negligit horridus:
narratur et prisei Catonis
saepe mero caluisse virtus.

15 tu lene tormentum ingenio admoves
plerumque duro, tu sapientium
curas et arcanum iocoso
consilium retegis Lyaeo,

20 tu spem reducis mentibus anxiis
viresque et addis cornua pauperi
post te neque iratos trementi
regum apices, neque militum arma.

te Liber et si laeta aderit Venus
segnesque nodum solvere Gratiae
viviaeque producent lucernae,
dum rediens fugat astra Phoebus.

XXII

Montium custos nemorumque, virgo,
quae laborantis utero puellas
ter vocata audis adimisque leto,
diva triformis,

5 imminens villae tua pinus esto,
quam per exactos ego laetus annos
verris obliquom meditantis ictum
sanguine donem.

XXIII

Caelo supinas si tuleris manus
nascente luna, rustica Phidyle,
si ture placaris et horna
fruge Lares avidaque porca,

5 nec pestilentem sentiet Africum
fecunda vitis, nec sterilem seges
robiginem, aut dulces alumni
pomifero grave tempus anno.

Q. HORATIVS FLACCVS

10

nam quae nivali pascitur Algido
devota quercus inter et ilices,
aut crescit Albanis in herbis
victima, pontificum securis

15

cervice tinguet: te nihil attinet
temptare multa caede bidentium
parvos coronantem marino
rore deos fragilique myrto.

20

inmunis aram si tetigit manus,
non sumptuosa blandior hostia
mollivit aversos Penatis
farre pio et saliente mica.

XXIV

5

Intactis opulentior
thesauris Arabum et divitis Indiae
caementis licet occupes
Tyrrenum omne tuis et mare Ponticum,

si figit adamantinos
summis verticibus dira Necessitas
clavos, non animum metu,
non mortis laqueis expedies caput.

90

10 campestres melius Scythae,
 quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
 vivunt et rigidi Getae,
 inmetata quibus iugera liberas

15 fruges et Cererem ferunt,
 nec cultura placet longior annua,
 defunctumque laboribus
 aequali recreat sorte vicarius.

20 illic matre carentibus
 privignis mulier temperat innocens,
 nec dotata regit virum
 coniunx, nec nitido fidit adultero.

dos est magna parentium
 virtus et metuens alterius viri
 certo foedere castitas,
 et peccare nefas, aut pretium est mori.

25 o, quisquis volet impias
 caedes et rabiem tollere civicam,
 si quaeret pater urbium
 subscribi statuis, indomitam audeat

30 refrenare licentiam,
 clarus postgenitis, quatenus, heu nefas,
 virtutem incolumem odimus,
 sublatam ex oculis quaerimus invidi.

35 quid tristes querimoniae,
 si non supplicio culpa reciditur,
 quid leges sine moribus
 vanae proficiunt, si neque fervidis

Q. HORATIVS FLACCVS

40 pars inclusa caloribus
mundi, nec Boreae finitimum latus
durataeque solo nives
mercatores abigunt, horrida callidi

vincunt aequora navitae,
magnum pauperies obprobrium iubet
quidvis et facere et pati,
virtutisque viam deserit arduae?

45 vel nos in Capitolium,
quo clamor vocat et turba faventium,
vel nos in mare proximum
gemmas et lapides, aurum et inutile,

50 summi materiam mali,
mittamus, scelerum si bene paenitet.
eradenda cupidinis
pravi sunt elementa, et tenerae nimis

55 mentes asperioribus
formandae studiis. nescit equo rudis
haerere ingenuus puer
venarique timet, ludere doctior,

60 seu Graeco iubeas trocho,
seu malis vetita legibus alea,
cum periura patris fides
consortem socium fallat et hospites,

indignoque pecuniam
heredi properet. scilicet improbae
crescunt divitiae, tamen
curtae nescio quid semper abest rei.

XXV

Quo me, Bacche, rapis tui
 plenum? quae nemora aut quos agor in specus
 velox mente nova? quibus
 antris egregii Caesaris audiar

5 aeternum meditans decus
 stellis inserere et consilio Iovis?
 dicam insigne, recens, adhuc
 indictum ore alio. non secus in iugis

10 exsomnia stupet Euhias
 Hebrum prospiciens et nive candidam
 Thracen ac pede barbaro
 lustratam Rhodopen, ut mihi devio

15 ripas et vacuum nemus
 mirari libet. o Naiadum potens
 Baccharumque valentium
 proceras manibus vertere fraxinos,

20 nil parvum aut humili modo,
 nil mortale loquar. dulce periculum est,
 o Lenaeae, sequi deum
 cingentem viridi tempora pampino.

XXVI

Vixi puellis nuper idoneus
 et militavi non sine gloria:
 nunc arma defunctumque bello
 barbiton hic paries habebit,

Q. HORATIVVS FLACCVS

5

laevom marinae qui Veneris latus
custodit. hic, hic ponite lucida
funalia et vectes et arcus
oppositis foribus minacis.

10

o, quae beatam diva tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive,
regina, sublimi flagello
tange Chloen semel adrogantem.

XXVII

Impios parrae recinentis omen
ducat et praegnas canis aut ab agro
rava decurrens lupa Lanuvino
fetaque volpes,

5

rumpat et serpens iter institutum,
si per obliquom similis sagittae
terrui mannos: ego cui timebo
providus auspex,

10

antequam stantis repetat paludes
imbrium divina avis imminetum,
oscinem corvum prece suscitabo
solis ab ortu.

15 sis licet felix, ubicumque mavis,
 et memor nostri, Galatea, vivas,
 teque nec laevos vetet ire picus,
 nec vaga cornix.

 sed vides, quanto trepidet tumultu
 pronus Orion? ego quid sit ater
 20 Hadriae novi sinus, et quid albus
 peccet Iapyx.

 hostium uxores puerique caecos
 sentiant motus orientis Austri et
 aequoris nigri fremitum et trementis
 verbere ripas.

25 sic et Europe niveum doloso
 credidit tauro latus et scatentem
 beluis pontum mediasque fraudes
 palluit audax.

30 nuper in pratis studiosa florum et
 debitae Nymphis opifex coronae
 nocte sublustri nihil astra praeter
 vidit et undas.

35 quae simul centum tetigit potentem
 oppidis Creten, 'pater, o relictum
 filiae nomen pietasque' dixit
 'victa furore!

40 unde quo veni? levis una mors est
 virginum culpa. vigilansne ploro
 turpe commissum, an vitiis carentem
 ludit imago

Q. HORATIVVS FLACCVS

vana, quae porta fugiens eburna
somnia ducit? meliusne fluctus
ire per longos fuit, an recentis
carpere flores?

45

siquis infamem mihi nunc iuvenum
dedat iratae, lacerare ferro et
frangere enitar modo multum amati
cornua monstri.

50

inpudens liqui patrios Penates,
inpudens Orcum moror. o, deorum
siquis haec audis, utinam inter errem
nuda leones!

55

antequam turpis macies decentis
occupet malas, teneraeque sucus
defluat praedae, speciosa quaero
pascere tigris.

60

vilis Europe, pater urget absens,
quid mori cessas? potes hac ab orno
pendulum zona bene te secuta
laedere collum.

65

sive te rupes et acuta leto
saxa delectant, age te procellae
crede veloci, nisi erile mavis
carpere pensum

regius sanguis dominaeque tradi
barbarae paelex. aderat querenti
perfidum ridens Venus et remisso
filius arcu.

70 mox, ubi lusit satis, 'abstineto'
dixit 'irarum calidaeque rixae,
cum tibi invisus laceranda reddet
cornua taurus.

75 uxor invicti Iovis esse nescis.
mitte singultus, bene ferre magnam
disce fortunam: tua sectus orbis
nomina ducet.'

XXVIII

Festo quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum,
Lyde, strenua Caecubum
munitaeque adhibe vim sapientiae.

5 inclinare meridiem
sentis et, veluti stet volueris dies,
parcis deripere horreo
cessantem Bibuli consulis amphoram?

10 nos cantabimus invicem
Neptunum et viridis Nereidum comas;
tu curva recines lyra
Latonam et celeris spicula Cynthiae;

15 summo carmine, quae Cnidon
fulgentisque tenet Cycladas et Paphon
iunctis visit oloribus;
dicetur merita Nox quoque nenia.

XXIX

Tyrrhena regum progenies, tibi
non ante verso lene merum cado
cum flore, Maecenas, rosarum et
pressa tuis balanus capillis

5 iamdudum apud me est: eripe te morae,
nec semper udum Tibur et Aefulae
declive contempleris arvom et
Telegoni iuga parricidae.

10 fastidiosam desere copiam et
molem propinquam nubibus arduis,
omitte mirari beatae
fumum et opes strepitumque Romae.

15 plerumque gratae divitibus vices,
mundaeque parvo sub lare pauperum
cenae sine aulaeis et ostro
sollicitam explicuere frontem.

20 iam clarus occultum Andromedae pater
ostendit ignem, iam Procyon furit
et stella vesani Leonis
sole dies referente siccos,

iam pastor umbras cum grege languido
rivomque fessus quaerit et horridi
dumeta Silvani, caretque
ripa vagis taciturna ventis.

25 tu civitatem quis deceat status
 curas et urbi sollicitus times,
 quid Seres et regnata Cyro
 Bactra parent Tanaisque discors.

30 prudens futuri temporis exitum
 caliginosa nocte premit deus
 ridetque, si mortalis ultra
 fas trepidat. quod adest, memento

35 componere aequos: cetera fluminis
 ritu feruntur, nunc medio alveo
 cum pace delabentis Etruscum
 in mare, nunc lapides adesos

40 stirpisque raptas et pecus et domos
 volventis una, non sine montium
 clamore vicinaeque silvae,
 cum fera diluvies quietos

inritat amnis. ille potens sui
 laetusque deget, cui licet in diem
 dixisse: vixi. cras vel atra
 nube polum pater occupato

45 vel sole puro, non tamen inritum,
 quodcumque retro est, efficiet, neque
 diffinget infectumque reddet,
 quod fugiens semel hora vexit.

Q. HORATIVS FLACCVS

50 Fortuna saevo laeta negotio et
ludum insolentem ludere pertinax
transmutat incertos honores,
nunc mihi, nunc alii benigna.

55 laudo manentem: si celeris quatit
pennas, resigno, quae dedit, et mea
virtute me involvo probamque
pauperiem sine dote quaero.

60 non est meum, si mugiat Africis
malus procellis, ad miseris preces
decurrere et votis pacisci,
ne Cypriae Tyriaeque merces

addant avaro divitias mari;
tunc me biremis praesidio scaphae
tutum per Aegaeos tumultus
aura feret geminusque Pollux.

XXX

5 Exegi monumentum aere perennius
regalique situ pyramidum altius,
quod non imber edax, non Aquilo inpotens
possit diruere aut innumerabilis
annorum series et fuga temporum.
non omnis moriar, multaque pars mei
vitabit Libitinam: usque ego postera
crescam laude recens, dum Capitolium

CARM. III 29-IV 1

10 scandet cum tacita virgine pontifex.
dicar, qua violens obstrepit Aufidus
et qua pauper aquae Daunus agrestium
regnavit populorum, ex humili potens
princeps Aeolium carmen ad Italos
deduxisse modos. sume superbiam
15 quaesitam meritis et mihi Delphica
lauro cinge volens, Melpomene, comam.

CARMINVM

LIBER QVARTVS

I

Intermissa, Venus, diu
rursus bella moves? parce, precor, precor.
non sum, qualis eram bonae
sub regno Cinaerae. desine, dulcium
5 mater saeva Cupidinum,
circa lustra decem flectere mollibus
iam durum imperiis: abi,
quo blandae iuvenum te revocant preces.
10 tempestivius in domum
Pauli purpureis ales oloribus
comissabere Maximi,
si torrere iecur quaeris idoneum.

Q. HORATIVS FLACCVS

15 namque et nobilis et decens
et pro sollicitis non tacitus reis
et centum puer artium
late signa feret militiae tuae

20 et quandoque potentior
largi muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
ponet marmoream sub trabe citrea.

illic plurima naribus
duces tura lyraque et Berecyntia
delectabere tibia,
mixtis carminibus non sine fistula;

25 illic bis pueri die
numen cum teneris virginibus tuum
laudantes pede candido
in morem Salium ter quatient humum.

30 me nec femina, nec puer,
iam nec spes animi credula mutui,
nec certare iuvat mero,
nec vincere novis tempora floribus.

35 sed cur, heu, Ligurine, cur
manat rara meas lacrima per genas?
cur facunda parum decoro
inter verba cadit lingua silentio?

nocturnis ego somniis
 iam captum teneo, iam volucrem sequor
 te per gramina Martii
 40 campi, te per aquas, dure, volubilis.

II

Pindarum quisquis studet aemulari,
 Iulle, ceratis ope Daedalea
 nititur pennis, vitreo daturus
 nomina ponto.

5 monte decurrens velut amnis, imbres
 quem super notas aluere ripas,
 fervit inmensusque ruit profundo
 Pindarus ore,

10 laurea donandus Apollinari,
 seu per audacis nova dithyrambos
 verba devolvit numerisque fertur
 lege solutis,

15 seu deos regesque canit, deorum
 sanguinem, per quos cecidere iusta
 morte Centauri, cecidit tremendae
 flamma Chimaerae,

Q. HORATIVS FLACCVS

20 sive quos Elea domum reducit
palma caelestis pugilemve equomve
dicit et centum potiore signis
munere donat,

flebili sponsae iuvenemve raptum
plorat et viris animumque moresque
aureos educit in astra nigroque
invidet Orco.

25 multa Dircaeum levat aura cyenum,
tendit, Antoni, quotiens in altos
nubium tractus: ego apis Matinae
more modoque,

30 grata carpentis thyma per laborem
plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis ripas operosa parvos
carmina fingo.

35 concines maiore poeta plectro
Caesarem, quandoque trahet ferocis
per sacrum clivum merita decorus
fronde Sygambros,

40 quo nihil maius meliusve terris
fata donavere bonique divi,
nec dabunt, quamvis redeant in aurum
tempora priscum.

concines laetosque dies et urbis
publicum ludum super inpetrato
fortis Augusti reditu forumque
litibus orbum.

45 tum meae, siquid loquar audiendum,
 vocis accedet bona pars, et 'o sol
 pulcher, o laudande!' canam recepto
 Caesare felix.

50 teque, dum procedis, 'io Triumphe'
 non semel dicemus, 'io Triumphe'
 civitas omnis dabimusque divis
 tura benignis.

55 te decem tauri totidemque vaccae,
 me tener solvet vitulus, relicta
 matre qui largis iuvenescit herbis
 in mea vota,

60 fronte curvatos imitatus ignis
 tertium lunae referentis ortum,
 qua notam duxit, niveus videri,
 cetera fulvos.

III

Quem tu, Melpomene, semel
 nascentem placido lumine videris,
 illum non labor Isthmius
 clarabit pugilem, non equos inpiger

5 curru ducet Achaico
 victorem, neque res bellica Deliis
 ornatum foliis ducem,
 quod regum tumidas contuderit minas,

Q. HORATIVS FLACCVS

10 ostendet Capitolio:
sed quae Tibur aquae fertile praefluunt
et spissae nemorum comae
fingent Aeolio carmine nobilem.

15 Romae principis urbium
dignatur suboles inter amabilis
vatum ponere me choros,
et iam dente minus mordeor invido.

20 o, testudinis aureae
dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
o, mutis quoque piscibus
donatura cyeni, si libeat, sonum,

totum muneris hoc tui est,
quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae:
quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

IV

Qualem ministrum fulminis alitem,
cui rex deorum regnum in avis vagas
permisit expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flavo,

5 olim iuventas et patrius vigor
nido laborum protulit insecium,
vernique iam nimbis remotis
insolitos docuere nisus

10 venti paventem, mox in ovilia
demisit hostem vividus impetus,
nunc in reluctantis dracones
egit amor dapis atque pugnae;

15 qualemve laetis caprea pascuis
intenta fulvae matris ab ubere
iam lacte depulsum leonem
dente novo peritura vidit:

20 videre Raeti bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici. quibus
mos unde deductus per omne
tempus Amazonia securi

dextras obarmet, quaerere distuli,
nec scire fas est omnia, sed diu
lateque victrices catervae
consiliis iuvenis revictae

25 sensere, quid mens rite, quid indoles
nutrita faustis sub penetralibus
posset, quid Augusti paternus
in pueros animus Nerones.

30 fortes creantur fortibus et bonis,
est in iuvenis, est in equis patrum
virtus, neque inbellem feroces
progenerant aquilae columbam,

Q. HORATIVS FLACCVS

35 doctrina sed vim promovet insitam,
rectique cultus pectora roborant;
utcumque defecere mores,
indecorant bene nata culpae.

40 quid debeas, o Roma, Neronibus,
testis Metaurum flumen et Hasdrubal
devictus et pulcher fugatis
ille dies Latio tenebris,

qui primus alma risit adorea,
dirus per urbes Afer ut Italas
ceu flamma per taedas vel Eurus
per Siculas equitavit undas.

45 post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et impio
vastata Poenorum tumultu
fana deos habuere rectos,

50 dixitque tandem perfidus Hannibal:
'cervi, luporum praeda rapacium,
sectamur ultro, quos opimus
fallere et effugere est triumphus.

55 gens, quae cremato fortis ab Ilio
iactata Tuscis aequoribus sacra
natosque maturosque patres
pertulit Ausonias ad urbes,

CARM. IV 4

60 duris ut ilex tunsā bipennibus
nigrae feraci frondis in Algido,
per damna, per caedes ab ipso
ducit opes animumque ferro.

non hydra secto corpore firmior
vinci dolentem crevit in Herculem,
monstrumve submittere Colchi
maius Echioniaeve Thebae.

65 merses profundo, pulchrior evenit;
luctere, multa proruet integrum
cum laude victorem geretque
proelia coniugibus loquenda.

70 Carthagini iam non ego nuntios
mittam superbos: occidit, occidit
spes omnis et fortuna nostri
nominis Hasdrubale interempto.

75 nil Claudiae non perficiunt manus,
quas et benigno numine Iuppiter
defendit, et curae sagaces
expediunt per acuta belli.

Divis orte bonis, optume Romulae
custos gentis, abes iam nimium diu:
maturum reditum pollicitus patrum
sancto concilio redi.

5

lucem redde tuae, dux bone, patriae:
instar veris enim voltus ubi tuus
adfulsit populo, gratior it dies,
et soles melius nitent.

10

ut mater iuvenem, quem Notus invido
flatu Carpathii trans maris aequora
cunctantem spatio longius annuo
dulci distinet a domo,

15

votis ominibusque et precibus vocat,
curvo nec faciem litore dimovet,
sic desideriiis icta fidelibus
quaerit patria Caesarem.

20

tutus bos etenim rura perambulat,
nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
pacatum volitant per mare navitae,
culpari metuit fides,

nullis polluitur casta domus stupris,
mos et lex maculosum edomuit nefas,
laudantur simili prole puerperae,
culpam poena premit comes.

CARM. IV 5-6

25 quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen,
quis Germania quos horrida parturit
fetus, incolumi Caesare? quis ferae
bellum curet Hiberiae?

30 condit quisque diem collibus in suis
et vitem viduas ducit ad arbores,
hinc ad vina redit laetus et alteris
te mensis adhibet deum,

35 te multa prece, te prosequitur mero
defuso pateris et Laribus tuum
miscet numen, uti Graecia Castoris
et magni memor Herculis.

40 'longas o utinam, dux bone, ferias
praestes Hesperiae!' dicimus integro
siccis mane die, dicimus uvidi,
cum sol Oceano subest.

VI

Dive, quem proles Niobea magnae
vindicem linguae Tityosque raptor
sensit et Troiae prope victor altae
Pthius Achilles,

5 ceteris maior, tibi miles inpar,
filius quamvis Thetidis marinae
Dardanas turris quateret tremenda
cuspide pugnax

Q. HORATIVS FLACCVS

10 (ille, mordaci velut icta ferro
pinus aut impulsa cupressus Euro,
procidit late posuitque collum in
pulvere Teucro,

15 ille non inclusus equo Minervae
sacra mentito male feriatos
Troas et laetam Priami choreis
falleret aulam,

20 sed palam captis gravis, heu nefas, heu,
nescios fari pueros Achivis
ureret flammis, etiam latentem
matris in alvo,

ni tuis victus Venerisque gratae
vocibus divom pater adnuisset
rebus Aeneae potiore ductos
alite muros),

25 doctor argutae fidicen Thaliae,
Phoebe, qui Xantho lavis amne crinis,
Dauniae defende decus Camenae,
levis Agyieiu.

30 spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem
carminis nomenque dedit poetae:
virginum primae puerique claris
patribus orti,

35 Deliae tutela deae, fugacis
lynxas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem meique
pollicis ictum,

40 rite Latonae puerum canentes,
rite crescentem face Noctilucam,
prosperam frugum celeremque pronos
volvare menses.

nupta iam dices: 'ego dis amicum,
saeculo festas referente luces,
reddidi carmen docilis modorum
vatis Horati.'

VII

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
arboribusque comae,
mutat terra vices et decrescentia ripas
flumina praetereunt,

5 Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
ducere nuda choros.
immortalia ne speres, monet annus et alnum
quae rapit hora diem.

10 frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas
interitura, simul
pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
bruma recurrit iners.

Q. HORATIVVS FLACCVS

15 damna tamen celeres reparant caelestia lunae:
nos ubi decidimus,
quo pater Aeneas, quo Tullus dives et Ancus,
pulvis et umbra sumus.

20 quis scit, an adiciant hodiernae crastina summae
tempora di superi?
cuncta manus avidas fugient heredis, amico
quae dederis animo.

cum semel occideris, et de te splendida Minos
fecerit arbitria,
non, Torquate, genus, non te facundia, non te
restituēt pietas:

25 infernis neque enim tenebris Diana pudicum
liberat Hippolytum,
nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
vincula Pirithoo.

VIII

5 Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis aera sodalibus,
donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum, neque tu pessuma munerum
ferres, divite me scilicet artium,
quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,

CARM. IV 7-8

hic saxo, liquidis ille coloribus
 sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
 sed non haec mihi vis, nec tibi talium
 10 res est aut animus deliciarum egens.
 gaudes carminibus: carmina possumus
 donare et pretium dicere muneri.
 non incisa notis marmora publicis,
 per quae spiritus et vita redit bonis
 15 post mortem ducibus, non celeres fugae
 reiectaeque retrorsum Hannibalis minae,
 [non incendia Karthaginis impiae]
 eius, qui domita nomen ab Africa
 lucratus rediit, clarius indicant
 20 laudes, quam Calabriae Pierides, neque,
 si chartae sileant, quod bene feceris,
 mercedem tuleris. quid foret Iliae
 Mavortisque puer, si taciturnitas
 obstaret meritis invida Romuli?
 25 ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
 virtus et favor et lingua potentium
 vatum divitibus consecrat insulis.
 dignum laude virum Musa vetat mori:
 caelo Musa beat. sic Iovis interest
 30 optatis epulis inpiger Hercules,
 clarum Tyndaridae sidus ab infimis
 quassas eripiunt aequoribus rates,
 [ornatus viridi tempora pampino]
 Liber vota bonos ducit ad exitus.

IX

Ne forte credas interitura, quae
 longe sonantem natus ad Aufidum
 non ante volgatas per artis
 verba loquor socianda chordis.

5

non, si priores Maeonius tenet
 sedes Homerus, Pindaricae latent
 Caeaeque et Alcaei minaces
 Stesichorive graves Camenae,

10

nec, siquid olim lusit Anacreon,
 delevit aetas; spirat adhuc amor,
 vivuntque commissi calores
 Aeoliae fidibus puellae.

15

non sola comptos arsit adulteri
 crines et aurum vestibus inlitum
 mirata regalisque cultus
 et comites Helene Lacaena,

20

primusve Teucer tela Cydoneo
 direxit arcu; non semel Ilios
 vexata, non pugnavit ingens
 Idomeneus Sthenelusve solus

dicenda Muis proelia, non ferox
 Hector vel acer Deiphobus gravis
 excepit ictus pro pudicis
 coniugibus puerisque primus.

25

vixere fortes ante Agamemnona
multi, sed omnes inlacrimabiles
urgentur ignotique longa
nocte, carent quia vate sacro.

30

paulum sepultae distat inertiae
celata virtus. non ego te meis
chartis inornatum sileri,
totve tuos patiar labores

35

impune, Lolli, carpere lividas
obliviones. est animus tibi
rerumque prudens et secundis
temporibus dubiisque rectus,

40

vindex avarae fraudis et abstinens
ducentis ad se cuncta pecuniae,
consulque non unius anni,
sed quotiens bonus atque fidus

45

iudex honestum praetulit utili,
reiecit alto dona nocentium
vultu, per obstantis catervas
explicuit sua victor arma.

non possidentem multa vocaveris
recte beatum. rectius occupat
nomen beati, qui deorum
muneribus sapienter uti

50

duramque callet pauperiem pati,
peiusque leto flagitium timet,
non ille pro caris amicis
aut patria timidus perire.

X

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
 insperata tuae cum veniet pluma superbiae,
 et, quae nunc umeris involitant, deciderint comae,
 nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,
 5 mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,
 dices: 'heu', quotiens te speculo videris alterum,
 'quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
 vel cur his animis incolumes non redeunt genae?'

XI

Est mihi nonum superantis annum
 plenus Albani cadus, est in horto,
 Phylli, nectendis apium coronis,
 est hederæ vis

5 multa, qua crinis religata fulges;
 ridet argento domus, ara castis
 vineta verbenis avet immolato
 spargier agno;

10 cuncta festinat manus, huc et illuc
 cursitant mixtae pueris puellae;
 sordidum flammae trepidant rotantes
 vertice fumum.

CARM. IV 10-12

15 ut tamen noris, quibus advoceris
gaudiis: Idus tibi sunt agendae,
qui dies mensem Veneris marinae
findit Aprilem,

20 iure sollemnis mihi sanctiorque
paene natali proprio, quod ex hac
luce Maecenas meus adfluentis
ordinat annos.

Telephum, quem tu petis, occupavit
non tuae sortis iuvenem puella
dives et lasciva tenetque grata
compede vinctum.

25 terret ambustus Phaethon avaras
spes, et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,

30 semper ut te digna sequare et ultra
quam licet sperare nefas putando
disparem vites. age iam, meorum
finis amorum

35 (non enim posthac alia calebo
femina), condisce modos, amanda
voce quos reddas: minuentur atrae
carmine curae.

XII

Iam veris comites, quae mare temperant,
impellunt animae lintea Thraciae,
iam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
hiberna nive turgidi.

Q. HORATIVS FLACCVS

5
nidum ponit Ityn flebiliter gemens
infelix avis et Cecropiae domus
aeternum obprobrium, quod male barbaras
regum est ultra libidines.

10
dicunt in tenero gramine pinguium
custodes ovium carmina fistula
delectantque deum, cui pecus et nigri
colles Arcadiae placent.

15
adduxere sitim tempora, Vergili,
sed pressum Calibus ducere Liberum
si gestis, iuvenum nobilium cliens,
nardo vina merebere.

20
nardi parvus onyx eliciet cadum,
qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
spes donare novas largus amaraque
curarum eluere efficax.

ad quae si properas gaudia, cum tua
velox merce veni: non ego te meis
immunem meditor tinguere poculis,
plena dives ut in domo.

25
verum pone moras et studium lucri,
nigrorumque memor (dum licet) ignium
misce stultitiam consiliis brevem:
dulce est desipere in loco.

XIII

Audivere, Lyce, di mea vota, di
audivere, Lyce: fis anus et tamen
vis formosa videri,
ludisque et bibis inpudens

CARM. IV 12-13

5 et cantu tremulo pota Cupidinem
lentum sollicitas. ille virentis et
doctae psallere Chiae
pulchris excubat in genis.

10 inportunus enim transvolat aridas
quercus et refugit te, quia luridi
dentes, te quia rugae
turpant et capitis nives.

15 nec Coae referunt iam tibi purpurae,
nec cari lapides tempora, quae semel
notis condita fastis
inclusit volucris dies.

20 quo fugit Venus, heu, quove calor, decens
quo motus? quid habes illius, illius,
quae spirabat amores,
quae me surpuerat mihi,

felix post Cinarum notaque et artium
gratarum facies? sed Cinarum brevis
annos fata dederunt,
servatura diu parem

25 cornicis vetulae temporibus Lycen,
possent ut iuvenes visere fervidi
multo non sine risu
dilapsam in cineres facem.

XIV

Quae cura patrum, quaeue Quiritium
plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in aevum
per titulos memoresque fastus

5 aeternet, o, qua sol habitabilis
inlustrat oras, maxime principum?
quem legis expertes Latinae
Vindelici didicere nuper

10 quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, inplacidum genus,
Breunosque velocis et arces
Alpibus inpositas tremendis

15 deiecit acer plus vice simplici;
maior Neronum mox grave proelium
commisit inmanisque Raetos
auspiciis pepulit secundis,

20 spectandus in certamine Martio,
devota morti pectora liberae
quantis fatigaret ruinis:
indomitas prope qualis undas

exercet Auster, Pleiadum choro
scindente nubes, inpiger hostium
vexare turmas et frementem
mittere equum medios per ignes.

25 sic tauriformis volvitur Aufidus,
 qui regna Dauni praefluit Apuli,
 cum saevit horrendamque cultis
 diluviem meditatur agris,

30 ut barbarorum Claudius agmina
 ferrata vasto diruit impetu
 primosque et extremos metendo
 stravit humum, sine clade victor,

35 te copias, te consilium et tuos
 praebente divos. nam tibi quo die
 portus Alexandria supplex
 et vacuum patefecit aulam,

40 Fortuna lustris prospera tertio
 belli secundos reddidit exitus,
 laudemque et optatum peractis
 imperiis decus adrogavit.

te Cantaber non ante domabilis
 Medusque et Indus, te profugus Scythes
 miratur, o tutela praesens
 Italiae dominaeque Romae.

45 te fontium qui celat origines
 Nilusque et Hister, te rapidus Tigris,
 te beluosus qui remotis
 obstrepat Oceanus Britannis,

50 te non paventis funera Galliae
 duraeque tellus audit Hiberiae,
 te caede gaudentes Sygambri
 compositis venerantur armis.

XV

Phoebus volentem proelia me loqui
victas et urbes increpuit lyra,
ne parva Tyrrenum per aequor
vela darem. tua, Caesar, aetas

5 fruges et agris rettulit uberes
et signa nostro restituit Iovi
derepta Parthorum superbis
postibus et vacuum duellis

10 Ianum Quirini clausit et ordinem
rectum evaganti frena licentiae
iniecit emovitque culpas
et veteres revocavit artes,

15 per quas Latinum nomen et Italae
crevere vires, famaue et imperi
porrecta maiestas ad ortus
solis ab Hesperio cubili.

20 custode rerum Caesare non furor
civilis aut vis exiget otium,
non ira, quae procudit enses
et miseras inimicat urbes.

non, qui profundum Danuvium bibunt,
edicta rumpent Iulia, non Getae,
non Seres infidique Persae,
non Tanain prope flumen orti.

CARM. IV 15 CARMEN SAECVLARE

25 nosque et profestis lucibus et sacris
inter iocosi munera Liberi
cum prole matronisque nostris
rite deos prius adprecati

30 virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carmine tibiis
Troiamque et Anchisen et almae
progeniem Veneris canemus.

CARMEN SAECVLARE

Phoebe silvarumque potens Diana,
lucidum caeli decus, o colendi
semper et culti, date, quae precamur
tempore sacro,

5 quo Sibyllini monuere versus
virgines lectas puerosque castos
dis, quibus septem placuere colles,
dicere carmen.

10 alme Sol, curru nitido diem qui
promis et celas aliasque et idem
nascaris, possis nihil urbe Roma
visere maius.

15 rite maturos aperire partus
lenis, Ilithyia, tuere matres,
sive tu Lucina probas vocari,
seu Genitalis:

Q. HORATIVVS FLACCVS

20 diva, producas subolem, patrumque
prosperes decreta super iugandis
feminis prolisque novae feraci
lege marita,

certus undenos deciens per annos
orbis ut cantus referatque ludos
ter die claro totiensque grata
nocte frequentis.

25 vosque veraces cecinisse, Parcae,
quod semel dictum est, stabilisque rerum
terminus servet, bona iam peractis
iungite fata.

30 fertilis frugum pecorisque Tellus
spicea donet Cererem corona,
nutriant fetus et aquae salubres
et Iovis aerae.

35 condito mitis placidusque telo
supplices audi pueros, Apollo,
siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas.

40 Roma si vestrum est opus, Iliaequae
litus Etruscum tenere turmae,
iussa pars mutare Lares et urbem
sospite cursu,

cui per ardentem sine fraude Troiam
castus Aeneas patriae superstes
liberum munivit iter, daturus
plura relictis:

CARMEN SAECVLARE

45 di, probos mores docili iuventae,
di, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
et decus omne.

50 quaeque vos bobus veneratur albis
clarus Anchisae Venerisque sanguis,
impetret, bellante prior, iacentem
lenis in hostem.

55 iam mari terraeque manus potentis
Medus Albanasque timet securis,
iam Scythae responsa petunt superbi
nuper et Indi.

60 iam Fides et Pax et Honor Pudorque
priscus et neglecta redire Virtus
audet apparetque beata pleno
Copia cornu.

augur et fulgente decorus arcu
Phoebus acceptusque novem Camenis,
qui salutari levat arte fessos
corporis artus,

65 si Palatinas videt aequus aras,
remque Romanam Latiumque felix
alterum in lustrum meliusque semper
prorogat aevum,

70 quaeque Aventinum tenet Algidumque,
quindecim Diana preces virorum
curat et votis puerorum amicas
applicat auris.

75 haec Iovem sentire deosque cunctos
spem bonam certamque domum reporto,
doctus et Phoebi chorus et Dianae
dicere laudes.

EPODON

LIBER

I

Ibis Liburnis inter alta navium,
 amice, propugnacula,
paratus omne Caesaris periculum
 subire, Maecenas, tuo.
5 quid nos, quibus te vita si superstite
 iucunda, si contra, gravis?
utrumne iussi persequemur otium
 non dulce, ni tecum simul,
an hunc laborem mente laturi, decet
10 qua ferre non mollis viros?
feremus, et te vel per Alpium iuga
 inhospitalem et Caucasum,
vel Occidentis usque ad ultimum sinum
 forti sequemur pectore.
15 roges, tuum labore quid iuvenem meo
 inbellis ac firmus parum?
comes minore sum futurus in metu,
 qui maior absentis habet,
ut adsidens inplumibus pullis avis
20 serpentium adlapsus timet
magis relictis, non, ut adsit, auxili
 latura plus praesentibus.

EPOD. 1-2

libenter hoc et omne militabitur
 bellum in tuae spem gratiae,
 25 non ut iuvenis inligata pluribus
 aratra nitantur meis,
 pecusve Calabris ante sidus fervidum
 Lucana mutet pascuis,
 30 neque ut superni villa candens Tusculi
 Circaea tangat moenia.
 satis superque me benignitas tua
 ditavit: haud paravero
 quod aut avarus ut Chremes terra premam,
 discinctus aut perdam nepos.

II

'Beatus ille, qui procul negotiis,
 ut prisca gens mortalium,
 paterna rura bobus exercet suis
 solutus omni fenore,
 5 neque excitatur classico miles truci,
 neque horret iratum mare,
 forumque vitat et superba civium
 potentiorum limina.
 10 ergo aut adulta vitium propagine
 altas maritat populos,
 aut in reducta valle mugientium
 prospectat errantis greges
 inutilisque falce ramos amputans
 feliciores inserit,
 15 aut pressa puris mella condit amphoris,
 aut tondet infirmas ovis.

Q. HORATIVS FLACCVS

vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
ut gaudet insitiva decerpens pira
20 certantem et uvam purpurae,
qua muneretur te, Priape, et te, pater
Silvane, tutor finium.
libet iacere modo sub antiqua ilice,
modo in tenaci gramine,
25 labuntur altis interim ripis aquae,
queruntur in silvis aves,
fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
somnos quod invitet levis.
at cum tonantis annus hibernus Iovis
30 imbres nivesque comparat,
aut trudit acris hinc et hinc multa cane
apros in obstantis plagas,
aut amite levi rara tendit retia,
turdis edacibus dolos,
35 pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
iucunda captat praemia.
quis non malarum, quas amor curas habet,
haec inter obliviscitur?
quodsi pudica mulier in partem iuuet
40 domum atque dulcis liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus
pernicis uxor Apuli,
sacrum vetustis exstruat lignis focum
lassi sub adventum viri

EPOD. 2-3

45 claudensque textis cratibus laetum pecus
 distenta siccet ubera
 et horna dulci vina promens dolio
 dapes inemptas apparet:
 non me Lucrina iuverint conchylia
 50 magisve rhombus aut scari,
 siquos Eois intonata fluctibus
 hiems ad hoc vertat mare,
 non Afra avis descendat in ventrem meum,
 non attagen Ionicus
 55 iucundior, quam lecta de pinguissimis
 oliva ramis arborum,
 aut herba lapathi prata amantis et gravi
 malvae salubres corpori,
 vel agna festis caesa Terminalibus,
 60 vel haedus ereptus lupo.
 has inter epulas ut iuvat pastas ovis
 videre properantis domum,
 videre fessos vomerem inversum boves
 collo trahentis languido,
 65 positosque vernas, ditis examen domus,
 circum renidentis Lares.
 haec ubi locutus fenerator Alfius,
 iam iam futurus rusticus,
 omnem redegit Idibus pecuniam,
 70 quaerit Kalendis ponere.

III

Parentis olim siquis impia manu
 senile guttur fregerit,
 edit cicutis alium nocentius.
 o dura messorum ilia!

Q. HORATIVVS FLACCVS

5 quid hoc veneni saevit in praecordiis?
num viperinus his cruor
incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractavit dapes?
ut Argonautas praeter omnis candidum
10 Medea mirata est ducem,
ignota tauris inligaturum iuga
perunxit hoc Iasonem,
hoc delibutis ulta donis paelicem
serpente fugit alite.
15 nec tantus umquam siderum insedit vapor
siticulosae Apuliae,
nec munus umeris efficacis Herculis
inarsit aestuosius.
at siquid umquam tale concupiveris,
20 iocose Maecenas, precor,
manum puella savio opponat tuo,
extrema et in sponda cubet.

IV

Lupis et agnis quanta sortito optigit,
tecum mihi discordia est,
Hibericis peruste funibus latus
et crura dura compede.
5 licet superbus ambules pecunia,
fortuna non mutat genus.
videsne, sacram metiente te viam
cum bis trium ulnarum toga,
ut ora vertat huc et huc euntium
10 liberrima indignatio?
'sectus flagellis hic triumviralibus
praeconis ad fastidium

EPOD. 3-5

15 arat Falerni mille fundi iugera
 et Appiam mannis terit,
 sedilibusque magnus in primis eques
 Othone contempto sedet.
 quid attinet tot ora navium gravi
 rostrata duci pondere
 20 contra latrones atque servilem manum
 hoc, hoc tribuno militum?

V

5 'At o deorum quicquid in caelo regit
 terras et humanum genus,
 quid iste fert tumultus, aut quid omnium
 voltus in unum me truces?
 per liberos te, si vocata partibus
 Lucina veris adfuit,
 per hoc inane purpurae decus precor,
 per improbaturum haec Iovem,
 10 quid ut noverca me intueris aut uti
 petita ferro belua?'
 ut haec trementi questus ore constitit
 insignibus raptis puer,
 inpube corpus, quale posset impia
 mollire Thracum pectora,
 15 Canidia, brevibus inligata viperis
 crines et incomptum caput,
 iubet sepulchris caprificos erutas,
 iubet cupressos funebris
 20 et uncta turpis ova ranae sanguine
 plumamque nocturnae strigis

Q. HORATIVVS FLACCVS

herbasque, quas Iolcos atque Hiberia
mittit venenorum ferax,
et ossa ab ore rapta ieiunae canis
flammis aduri Colchicis.
25 at expedita Sagana per totam domum
spargens Avernalis aquas
horret capillis, ut marinus asperis
echinus aut currens aper.
30 abacta nulla Veia conscientia
ligonibus duris humum
exhauriebat ingemens laboribus,
quo posset infossus puer
longo die bis terque mutatae dapis
inemori spectaculo,
35 cum promineret ore, quantum exstant aqua
suspensa mento corpora;
exsecta uti medulla et aridum iecur
amoris esset poculum,
interminato cum semel fixae cibo
40 intabuissent pupulae.
non defuisse masculae libidinis
Ariminensem Foliam
et otiosa credidit Neapolis
et omne vicinum oppidum,
45 quae sidera excantata voce Thessala
lunamque caelo deripit.
hic inresectum saeva dente livido
Canidia rodens pollicem
quid dixit aut quid tacuit? 'o rebus meis
50 non infideles arbitrae,
Nox et Diana, quae silentium regis,
arcana cum fiunt sacra,
nunc, nunc adeste, nunc in hostilis domos
iram atque numen vertite.

EPOD. 5

55 formidulosus cum latent silvis ferae
 dulci sopore languidae,
 senem, quod omnes rideant, adulterum
 latrent Suburanae canes
 nardo perunctum, quale non perfectius
 60 meae laborarint manus.
 quid accidit? cur dira barbarae minus
 venena Medae valent,
 quibus superbam fugit ultra paelicem,
 magni Creontis filiam,
 65 cum palla, tabo munus inbutum, novam
 incendio nuptam abstulit?
 atqui nec herba, nec latens in asperis
 radix fefellit me locis.
 indormit unctis omnium cubilibus
 70 oblivione paelicum.
 a, a, solutus ambulat veneficae
 scientioris carmine.
 non usitatis, Vare, potionibus,
 o multa fleturum caput,
 75 ad me recurres, nec vocata mens tua
 Marsis redibit vocibus.
 maius parabo, maius infundam tibi
 fastidienti poculum,
 priusque caelum sidet inferius mari
 80 tellure porrecta super,
 quam non amore sic meo flagres, uti
 bitumen atris ignibus.

Q. HORATIVVS FLACCVS

85 sub haec puer iam non, ut ante, mollibus
lenire verbis impias,
sed dubius, unde rumperet silentium,
misit Thyesteas preces:
'venena (magnum fas nefasque) non valent
convertere humanam vicem.
90 diris agam vos: dira detestatio
nulla expiatur victima.
quin, ubi perire iussus exspiravero,
nocturnus occurram furor
petamque vultus umbra curvis unguibus,
95 quae vis deorum est Manium,
et inquietis assidens praecordiis
pavore somnos auferam.
vos turba vicitim hinc et hinc saxis petens
contundet obscenas anus,
100 post insepulta membra different lupi
et Esquilinae alites,
neque hoc parentes, heu mihi superstites,
effugerit spectaculum.'

VI

Quid inmerentis hospites vexas, canis
ignavus adversum lupos?
quin huc inanis, si potes, vertis minas
et me remorsurum petis?

EPOD. 5-7

5 nam qualis aut Molossus aut fulvos Lacon,
 amica vis pastoribus,
 agam per altas aure sublata nives,
 quaecumque praecedet fera;
 10 tu, cum timenda voce complesti nemus,
 proiectum odoraris cibum.
 cave, cave, namque in malos asperrimus
 parata tollo cornua,
 qualis Lycambae spretus infido gener
 aut acer hostis Bupalos.
 15 an, si quis atro dente me petiverit,
 inultus ut flebo puer?

VII

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
 aptantur enses conditi?
 parumne campis atque Neptuno super
 fusum est Latini sanguinis,
 5 non, ut superbas invidae Karthaginis
 Romanus arces ureret,
 intactus aut Britannus ut descenderet
 sacra catenatus via,
 10 sed ut secundum vota Parthorum sua
 urbs haec periret dextera?
 neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
 umquam, nisi in dispar, feris.
 furorne caecus an rapit vis acrior
 an culpa? responsum date.
 15 tacent, et albus ora pallor inficit,
 mentesque percussae stupent.

Q. HORATIVS FLACCVS

20 sic est: acerba fata Romanos agunt
scelusque fraternae necis,
ut immerentis fluxit in terram Remi
sacer nepotibus cruor.

VIII

5 Rogare longo putidam te saeculo,
vires quid enervet meas,
cum sit tibi dens ater, et rugis vetus
frontem senectus exaret,
hietque turpis inter aridas natis
podex velut crudae bovis?
sed incitat me pectus et mammae putres,
equina quales ubera,
10 venterque mollis et femur tumentibus
exile suris additum.
esto beata, funus atque imagines
ducant triumphales tuum,
nec sit marita, quae rotundioribus
onusta bacis ambulet.
15 quid, quod libelli Stoici inter Sericos
iacere pulvillos amant,
inlitterati num minus nervi rigent,
minusve languet fascinum?
quod ut superbo provoces ab inguine,
20 ore adlaborandum est tibi.

IX

Quando repostum Caecubum ad festas dapes
victore laetus Caesare
tecum sub alta (sic Iovi gratum) domo,
beate Maecenas, bibam,

5 sonante mixtum tibiis carmen lyra,
 hac Dorium, illis barbarum,
 ut nuper, actus cum freto Neptunius
 dux fugit ustis navibus,
 10 minatus urbi vincla, quae detraxerat
 servis amicus perfidis?
 Romanus, eheu (posterī negabitis)
 emancipatus feminae
 fert vallum et arma miles et spadonibus
 15 servire rugosis potest,
 interque signa turpe militaria
 sol aspicit conopium.
 at huc frementes verterunt bis mille equos
 Galli canentes Caesarem,
 20 hostiliumque navium portu latent
 puppes sinistrorsum citae.
 io Triumphe, tu moraris aureos
 currus et intactos boves?
 io Triumphe, nec Iugurthino parem
 bello reportasti ducem,
 25 neque Africanum, cui super Carthaginem
 virtus sepulchrum condidit.
 terra marique victus hostis punico
 lugubre mutavit sagum:
 aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
 30 ventis iturus non suis,
 exercitatas aut petit Syrtis Noto,
 aut fertur incerto mari.
 capaciores adfer huc, puer, scyphos
 et Chia vina aut Lesbia,

35

vel quod fluentem nauseam coerceat,
 metire nobis Caecubum:
 curam metumque Caesaris rerum iuvat
 dulci Lyaeo solvere.

X

5

10

15

20

Mala soluta navis exit alite
 ferens olentem Mevium.
 ut horridis utrumque verberes latus,
 Auster, memento fluctibus;
 niger rudentis Euris inverso mari
 fractosque remos differat;
 insurgat Aquilo, quantus altis montibus
 frangit trementis ilices;
 nec sidus atra nocte amicum appareat,
 qua tristis Orion cadit;
 quietiore nec feratur aequore,
 quam Graia victorum manus,
 cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
 in impiam Aiakis ratem.
 o, quantus instat navitis sudor tuis
 tibi que pallor luteus,
 et illa non virilis heiulatio
 preces et aversum ad Iovem,
 Ionius udo cum remugiens sinus
 Noto carinam ruperit.
 opima quodsi praeda curvo litore
 porrecta mergos iuverit,
 libidinosus immolabitur caper
 et agna Tempestatibus.

XI

Petti, nihil me sicut antea iuvat
 scribere versiculos amore percussum gravi,
 amore, qui me praeter omnis expetit
 mollibus in pueris aut in puellis urere.
 5 hic tertius December, ex quo destiti
 Inachia furere, silvis honorem decutit.
 heu me, per urbem (nam pudet tanti mali)
 fabula quanta fui, conviviorum et paenitet,
 in quis amantem languor et silentium
 10 arguit et latere petitus imo spiritus.
 'contrane lucrum nil valere candidum
 pauperis ingenium' querebar adplorans tibi,
 simul calentis inverecundus deus
 fervidiore mero arcana promorat loco.
 15 'quodsi meis inaestuet praecordiis
 libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat
 fomenta vulnus nil malum levantia,
 desinet inparibus certare summotus pudor.'
 ubi haec severus te palam laudaveram,
 20 iussus abire domum ferebar incerto pede
 ad non amicos, heu, mihi postis et, heu,
 limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
 nunc gloriantis quamlibet mulierculam
 vincere mollitia amor Lycisci me tenet,
 25 unde expedire non amicorum queant
 libera consilia, nec contumeliae graves,
 sed alius ardor aut puellae candidae,
 aut teretis pueri longam renodantis comam.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
 munera quid mihi quidve tabellas
 mittis nec firmo iuveni, neque naris obesae?
 namque sagacius unus odoror,
 5 polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
 quam canis acer, ubi lateat sus.
 qui sudor vietis et quam malus undique membris
 crescit odor, cum pene soluto
 indomitam properat rabiem sedare, neque illi
 10 iam manet umida creta colorque
 stercore fucatus crocodili, iamque subando
 tenta cubilia tectaque rumpit,
 vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:
 'Inachia langues minus ac me,
 15 Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
 mollis opus. pereat male, quae te
 Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
 cum mihi Cous adesset Amyntas,
 cuius in indomito constantior inguine nervus,
 20 quam nova collibus arbor inhaeret.
 muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
 cui properabantur? tibi nempe,
 ne foret aequalis inter conviva, magis quem
 diligeret mulier sua, quam te.
 25 o ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acris
 agna lupos capreaeque leones!'

XIII

Horrida tempestas caelum contraxit, et imbres
 nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc siluae
 Threicio Aquilone sonant. rapiamus amici
 occasionem de die, dumque virent genua
 5 et decet, obducta solvatur fronte senectus.
 tu vina Torquato move consule pressa meo,
 cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
 reducet in sedem vice. nunc et Achaemenio
 perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea
 10 levare diris pectora sollicitudinibus,
 nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
 'invicte mortalis dea nate puer Thetide,
 te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
 findunt Scamandri flumina lubricus et Simois,
 15 unde tibi reditum certo subtemine Parcae
 rupere, nec mater domum caerulea te revehet.
 illic omne malum vino cantuque levato,
 deformis aegrimoniae dulcibus alloquiis.'

XIV

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
 oblivionem sensibus,
 pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
 arente fauce traxerim,
 5 candide Maecenas, occidis saepe rogando:
 deus, deus nam me vetat

Q. HORATIVS FLACCVS

inceptos olim promissum carmen iambos
ad umbilicum adducere.
non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
10 Anacreonta Teium,
qui persaepe cava testudine flevit amorem
non elaboratum ad pedem.
ureris ipse miser. quodsi non pulchrior ignis
accendit obsessam Ilion,
15 gaude sorte tua: me libertina, nec uno
contenta, Phryne macerat.

XV

Nox erat et caelo fulgebat Luna sereno
inter minora sidera,
cum tu, magnorum numen laesura deorum,
in verba iurabas mea,
5 artius atque hedera procera adstringitur ilex
lentis adhaerens brachiis,
dum pecori lupo et nautis infestus Orion
turbaret hibernum mare,
intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
10 fore hunc amorem mutuum.
o dolitura mea multum virtute Neaera!
nam siquid in Flacco viri est,
non feret adsiduas potiori te dare noctes
et quaeret iratus parem,
15 nec semel offensae cedit constantia formae,
si certus intrarit dolor.

et tu, quicumque es felicior atque meo nunc
 superbus incedis malo,
 sis pecore et multa dives tellure licebit,
 20 tibi que Pactolus fluat,
 nec te Pythagorae fallant arcana renati,
 forma que vincas Nirea,
 heu, heu, translatos alio maerebis amores,
 ast ego vicissim risero.

XVI

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
 suis et ipsa Roma viribus ruit.
 quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
 minacis aut Etrusca Porsenae manus,
 5 aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
 novisque rebus infidelis Allobrox,
 nec fera caerulea domuit Germania pube
 parentibusque abominatus Hannibal,
 10 impia perdemus devoti sanguinis aetas,
 ferisque rursus occupabitur solum.
 barbarus, heu, cineres insistet victor et urbem
 eques sonante verberabit ungula,
 quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini,
 nefas videre, dissipabit insolens.
 15 forte quid expediat, communiter aut melior pars,
 malis carere quaeritis laboribus.
 nulla sit hac potior sententia: Phocaeorum
 velut profugit exsecrata civitas

Q. HORATIVS FLACCVS

20 agros atque Lares patrios, habitandaque fana
 apris reliquit et rapacibus lupis,
ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
 Notus vocabit aut protervos Africus.
sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
 ratem occupare quid moramur alite?
25 sed iuremus in haec: 'simul imis saxa renarint
 vadis levata, ne redire sit nefas,
neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
 Padus Matina laverit cacumina,
in mare seu celsus procurrerit Appenninus,
30 novaque monstra iunxerit libidine
mirus amor, iuuet ut tigris subsidere cervis,
 adulteretur et columba miluo,
credula nec rivos timeant armenta leones,
 ametque salsa levis hircus aequora.'
35 haec et quae poterunt reditus abscindere dulcis,
 eamus omnis exsecrata civitas,
aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
 inominata perprimat cubilia.
vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
40 Etrusca praeter et volate litora.
nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
 petamus arva divites et insulas,
reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
 et inputata floret usque vinea,
45 germinat et numquam fallentis termes olivae,
 suamque pulla ficus ornat arborem,
mella cava manant ex ilice, montibus altis
 levis crepante lympa desilit pede.

50 illic iniussae veniunt ad mulctra capellae,
 refertque tenta grex amicus ubera,
 nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
 neque intumescit alta viperis humus.
 pluraque felices mirabimur, ut neque largis
 55 aquosus Eurus arva radat imbribus,
 pingua nec siccis urantur semina glaebis,
 utrumque rege temperante caelitum.
 non huc Argoo contendit remige pinus,
 neque impudica Colchis intulit pedem,
 non huc Sidonii torserunt cornua nautae,
 60 laboriosa nec cohors Ulixei.
 nulla nocent pecori contagia, nullius astri
 gregem aestuosa torret inpotentia.
 Iuppiter illa piae secrevit litora genti,
 ut inquinavit aere tempus aureum,
 65 aere, dehinc ferro duravit saecula, quorum
 piis secunda vate me datur fuga.

XVII

5 'Tam iam efficaci do manus scientiae,
 supplex et oro regna per Proserpinae,
 per et Dianae non movenda numina,
 per atque libros carminum valentium
 refixa caelo devocare sidera,
 Canidia, parce vocibus tandem sacris
 citumque retro solve, solve turbinem.

Q. HORATIVS FLACCVS

10 movit nepotem Telephus Nereium,
in quem superbus ordinarat agmina
Mysorum et in quem tela acuta torserat.
unxere matres Iliae addictum feris
alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
postquam relictis moenibus rex procidit
heu pervicacis ad pedes Achillei.
15 saetosa duris exuere pellibus
laboriosi remiges Ulixei
volente Circa membra, tunc mens et sonus
relapsus atque notus in voltus honor.
dedi satis superque poenarum tibi,
20 amata nautis multum et institoribus.
fugit iuventas, et verecundus color
reliquit ossa pelle amicta lurida;
tuis capillus albus est odoribus,
nullum a labore me reclinat otium.
25 urget diem nox et dies noctem, neque est
levare tenta spiritu praecordia.
ergo negatum vincor ut credam miser
Sabella pectus increpare carmina,
caputque Marsa dissilire nenia.
30 quid amplius vis? o mare et terra, ardeo
quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
virens in Aetna flamma. tu, donec cinis
iniuriosis aridus ventis ferar,
35 cales venenis officina Colchicis.
quae finis aut quod me manet stipendium?
effare: iussas cum fide poenas luam,
paratus expiare, seu poposceris
centum iuencos, sive mendaci lyra

40 voles sonare: tu pudica, tu proba
 perambulabis astra sidus aureum.
 infamis Helenae Castor offensus vice
 fraterque magni Castoris victi prece
 45 adempta vati reddidere lumina:
 et tu, potes nam, solve me dementia,
 o nec paternis obsoleta sordibus,
 nec in sepulchris pauperum prudens anus
 novendialis dissipare pulveres.
 tibi hospitale pectus et purae manus,
 50 tuusque venter Pactumeius, et tuo
 cruore rubros obstetrix pannos lavit,
 utcumque fortis exilis puerpera.
 'quid obseratis auribus fundis preces?
 non saxa nudis surdiora navitis
 55 Neptunus alto tundit hibernus salo.
 inultus ut tu riseris Cotytia
 vulgata, sacrum liberi Cupidinis,
 et Esquilini pontifex venefici
 inpune ut urbem nomine impleris meo?
 60 quid proderat ditasse Paelignas anus
 velociusve miscuisse toxicum?
 sed tardiora fata te votis manent:
 ingrata misero vita ducenda est in hoc,
 novis ut usque suppetas laboribus.
 65 optat quietem Pelopis infidi pater,
 egens benignae Tantalus semper dapis,
 optat Prometheus obligatus aliti,
 optat supremo conlocare Sisyphus

Q. HORATIVVS FLACCVS

70 in monte saxum, sed vetant leges Iovis.
voles modo altis desilire turribus,
modo ense pectus Norico recludere,
frustraue vincla gutturi innectes tuo
fastidiosa tristis aegrimonia.
75 vectabor umeris tunc ego inimicis eques,
meaeque terra cedit insolentiae.
an quae movere cereas imagines,
ut ipse nosti curiosus, et polo
deripere lunam vocibus possim meis,
80 possim crematos excitare mortuos
desiderique temperare pocula,
plorem artis in te nil agentis exitus?'

SERMONVM

LIBER PRIOR

I

Qui fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem
seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa
contentus vivat, laudet diversa sequentis?
'o fortunati mercatores!' gravis annis
5 miles ait, multo iam fractus membra labore,
contra mercator navem iactantibus Austris:
'militia est potior. quid enim? concurritur: horae
momento cita mors venit aut victoria laeta.'
agricolam laudat iuris legumque peritus,
10 sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
solos felices viventis clamat in urbe.
cetera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
delassare valent Fabium. ne te morer, audi,
15 quo rem deducam. siquis deus: 'en ego' dicat
'iam faciam, quod vultis; eris tu, qui modo miles,
mercator; tu consultus modo rusticus; hinc vos,
vos hinc mutatis discedite partibus. heia,
quid statis?' nolint, atqui licet esse beatis.
20 quid causae est, merito quin illis Iuppiter ambas
iratus buccas inflet, neque se fore posthac
tam facilem dicat, votis ut praebeat aurem?
praeterea, ne sic ut qui iocularia ridens
percurram (quamquam ridentem dicere verum

25 quid vetat?): ut pueris olim dant crustula blandi
 doctores, elementa velint ut discere prima, —
 sed tamen amoto quaeramus seria ludo:
 ille, gravem duro terram qui vertit aratro,
 30 perfidus hic caupo, miles nautaeque, per omne
 audaces mare qui currunt, hac mente laborem
 sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
 aiunt, cum sibi sint congesta cibaria, sicut
 parvola (nam exemplo est) magni formica laboris
 ore trahit, quodcumque potest, atque addit acervo,
 35 quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.
 quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
 non usquam prorepat et illis utitur ante
 quaesitis sapiens, cum te neque fervidus aestus
 demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
 40 nil obstat tibi, dum ne sit te ditior alter.
 quid iuvat inmensum te argenti pondus et auri
 furtim defossa timidum deponere terra,
 quod si comminuas, vilem redigatur ad assem?
 at ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
 45 milia frumenti tua triverit area centum,
 non tuus hoc capiet venter plus, ac meus, ut si
 reticulum panis venalis inter onusto
 forte vehas umero, nihilo plus accipias, quam
 qui nil portarit. vel dic, quid referat intra
 50 naturae finis viventi, iugera centum, an
 mille aret? 'at suave est ex magno tollere acervo!
 dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquis,
 cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?

SERM. I 1

55 ut tibi si sit opus liquidi non amplius urna
 vel cyatho, et dicas: 'magno de flumine mallet,
 quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.' eo fit,
 plenior ut siquos delectet copia iusto,
 cum ripa simul avolsos ferat Aufidus acer.
 60 at qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
 turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
 at bona pars hominum decepta cupidine falso:
 'nil satis est' inquit, 'quia tanti, quantum habeas, sis.'
 quid facias illi? iubeas miserum esse, libenter
 quatenus id facit, ut quidam memoratur Athenis
 65 sordidus ac dives populi contemnere voces
 sic solitus: 'populus me sibilat, at mihi plaudo
 ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.'
 Tantalus a labris sitiens fugientia captat
 flumina. quid rides? mutato nomine de te
 70 fabula narratur: congestis undique saccis
 indormis inhians et tamquam parcere sacris
 cogaris, aut pictis tamquam gaudere tabellis.
 nescis, quo valeat nummus, quem praebeat usum?
 panis ematur, holus, vini sextarius, adde,
 75 quis humana sibi doleat natura negatis.
 an vigilare metu exanimem, noctesque diesque
 formidare malos fures, incendia, servos,
 ne te compilent fugientes, hoc iuvat? horum
 semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
 80 at si condoluit temptatum frigore corpus,
 aut alius casus lecto te adflixit, habes, qui

adsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
 suscitet ac reddat gnatis carisque propinquis?
 non uxor saluum te vult, non filius; omnes
 85 vicini oderunt, noti, pueri atque puellae.
 miraris, cum tu argento post omnia ponas,
 si nemo praestet, quem non merearis, amorem?
 an si cognatos, nullo natura labore
 quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
 90 infelix operam perdas, ut siquis asellum
 in campo doceat parentem currere frenis?
 denique sit finis quaerendi, cumque habeas plus,
 pauperiem metuas minus et finire laborem
 incipias parto, quod avebas, ne facias, quod
 95 Ummidius quidam. non longa est fabula: dives,
 ut metiretur nummos, ita sordidus, ut se
 non umquam servo melius vestiret, ad usque
 supremum tempus, ne se penuria victus
 opprimeret, metuebat. at hunc liberta securi
 100 divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
 'quid mi igitur suades? ut vivam Naevius, aut sic,
 ut Nomentanus?' pergis pugnantia secum
 frontibus adversis componere. non ego, avarum
 cum veto te fieri, vappam iubeo ac nebulonem:
 105 est inter Tanain quiddam socerumque Viselli,
 est modus in rebus, sunt certi denique fines,
 quos ultra citraque nequit consistere rectum.
 illuc, unde abii, redeo: nemon ut avarus

110 se probet ac potius laudet diversa sequentis?
 quodque aliena capella gerat distentius uber,
 tabescat, neque se maiori pauperiorum
 turbae comparet, hunc atque hunc superare laboret?
 sic festinanti semper locupletior obstat,
 115 ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,
 instat equis auriga suos vincentibus, illum
 praeteritum temnens extremos inter euntem.
 inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
 dicat et exacto contentus tempore vita
 cedat uti conviva satur, reperire queamus.
 120 iam satis est. ne me Crispini scrinia lippi
 compilasse putes, verbum non amplius addam.

II

Ambubaiarum collegia, pharmacopolae,
 mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne
 maestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli.
 quippe benignus erat. contra hic, ne prodigus esse
 5 dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
 frigus quo duramque famem propellere possit.
 hunc si perconteris, avi cur atque parentis
 praeclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
 omnia conductis coemens obsonia nummis:
 10 sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,
 respondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
 Fufidius vappae famam timet ac nebulonis,
 dives agris, dives positus in fenore nummis:

Q. HORATIVS FLACCVS

15 quinas hic capiti mercedes exsecat, atque
quanto perditior quisque est, tanto acrius urget,
nomina sectatur modo sumpta veste virili
sub patribus duris tironum. 'maxime' quis non
'Iuppiter' exclamat, simul atque audivit? 'at in se
20 pro quaestu sumptum facit hic?' vix credere possis,
quam sibi non sit amicus, ita ut pater ille, Terenti
fabula quem miserum gnato vixisse fugato
inducit, non se peius cruciaverit, atque hic.
siquis nunc quaerat: 'quo res haec pertinet?' — illuc:
25 dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Maltinus tunicis demissis ambulat, est, qui
inguen ad obscenum subductis usque; facetus
pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum:
nil medium est. sunt, qui nolint tetigisse, nisi illas,
30 quarum subsuta talos tegat instita veste,
contra alius nullam, nisi olenti in fornice stantem.
quidam notus homo cum exiret fornice, 'macte
virtute esto!' inquit sententia dia Catonis,
'nam simul ac venas inflavit taetra libido,
huc iuvenes aequum est descendere, non alienas
35 permolere uxores.' 'nolim laudari' inquit
'sic me' mirator cunni Cupiennius albi.
audire est operae pretium, procedere recte
qui moechis non vultis, ut omni parte laborent,

40 utque illis multo corrupta dolore voluptas,
 atque haec rara cadat dura inter saepe pericla:
 hic se praecipitem tecto dedit, ille flagellis
 ad mortem caesus, fugiens hic decidit acrem
 praedonum in turbam, dedit hic pro corpore nummos,
 hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
 45 accidit, ut quidam testis caudamque salacem
 demeteret ferro. 'iure' — omnes; Galba negabat.
 tutior at quanto merx est in classe secunda,
 libertinarum dico, Sallustius in quas
 non minus insanit, quam qui moechatur. at hic, si
 50 qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
 munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
 esse, daret quantum satis esset, nec sibi damno
 dedecorique foret. verum hoc se amplectitur uno,
 hoc amat et laudat: 'matronam nullam ego tango.'
 55 ut quondam Marsaeus, amator Originis ille,
 qui patrium mimae donat fundumque laremque:
 'nil fuerit mi' inquit 'cum uxoribus umquam alienis.'
 verum est cum mimis, est cum meretricibus, unde
 fama malum gravius, quam res trahit. an tibi abunde
 60 personam satis est, non illud, quicquid ubique
 officit, evitare? bonam deperdere famam,
 rem patris oblimare malum est ubicumque. quid inter
 est in matrona, ancilla peccesne togata?
 Villius in Fausta Sullae gener, hoc miser uno

Q. HORATIVS FLACCVS

65 nomine deceptus, poenas dedit usque superque,
 quam satis est, pugnis caesus ferroque petitus,
 exclusus fore, cum Longareus foret intus.
 huic si muttonis verbis mala tanta videnti
 diceret haec animus: 'quid vis tibi? numquid ego a te
 70 magno prognatum deposco consule cunnum
 velatumque stola, mea cum conferbuit ira?' —
 quid responderet? 'magno patre nata puella est.'
 at quanto meliora monet pugnantiaque istis
 dives opis natura suae, tu si modo recte
 75 dispensare velis ac non fugienda petendis
 inmiscere. tuo vitio rerumne labores,
 nil referre putas? quare, ne paeniteat te,
 desine matronas sectarier, unde laboris
 plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
 80 nec magis huic inter niveos viridisque lapillos
 (sit licet hoc, Cerinthe, tuum) tenerum est femur aut crus
 rectius, atque etiam melius persaepe togatae.
 adde huc, quod mercem sine fucis gestat, aperte,
 quod venale habet, ostendit, neque, siquid honesti est,
 85 iactat habetque palam, quaerit, quo turpia celet.
 regibus hic mos est, ubi equos mercantur: opertos
 inspiciunt, ne, si facies (ut saepe) decora
 molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem,
 quod pulchrae clunes, breve quod caput, ardua cervix.
 90 hoc illi recte: ne corporis optima Lyncei
 contemplere oculis, Hypsaea caecior illa,
 quae mala sunt, spectes. 'o crus, o brachia!' verum
 depugis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.

95 matronae praeter faciem nil cernere possis,
 cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
 si interdicta petes, vallo circumdata (nam te
 hoc facit insanum), multae tibi tum officient res:
 custodes, lectica, ciniflones, parasitae,
 ad talos stola demissa et circumdata palla,
 100 plurima, quae invideant pure apparere tibi rem.
 altera, nil obstat: Cois tibi paene videre est
 ut nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi,
 metiri possis oculo latus. an tibi mavis
 insidias fieri pretiumque avellier ante,
 105 quam mercem ostendi? 'leporem venator ut alta
 in nive sectatur, positum sic tangere nolit'
 cantat et apponit: 'meus est amor huic similis, nam
 transvolat in medio posita et fugientia captat.'
 hiscine versiculis speras tibi posse dolores
 110 atque aestus curasque gravis e pectore pelli?
 nonne, cupidinibus statuat natura modum quem,
 quid latura, sibi quid sit dolitura negatum,
 quaerere plus prodest et inane abscindere soldo?
 num, tibi cum fauces urit sitis, aurea quaeris
 115 pocula? num esuriens fastidis omnia praeter
 pavonem rhombumque? tument tibi cum inguina, num, si
 ancilla aut verna est praesto puer, impetus in quem
 continuo fiat, malis tentigine rumpi?
 non ego, namque parabilem amo venerem facilemque.
 120 illam 'post paulo', 'sed pluris', 'si exierit vir'

Q. HORATIVS FLACCVS

Gallis, hanc Philodemus ait sibi, quae neque magno
stet pretio, neque cunctetur, cum est iussa venire.
candida rectaque sit, munda hactenus, ut neque longa,
nec magis alba velit, quam dat natura, videri.
125 haec, ubi supposuit dextro corpus mihi laevom,
Ilia et Egeria est, do nomen quodlibet illi,
nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat,
ianua frangatur, latret canis, undique magno
pulsata domus strepitu resonet, vepallida lecto
130 desiliat mulier, miseram se conscia clamet,
cruribus haec metuat, doti deprensa, egomet mi.
discincta tunica fugiendum est et pede nudo,
ne nummi pereant aut puga aut denique fama.
deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

III

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
ut numquam inducant animum cantare rogati,
iniussi numquam desistant. Sardus habebat
ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
5 si peteret per amicitiam patris atque suam, non
quicquam proficeret; si collibuisset, ab ovo
usque ad mala citaret 'io Bacchae' modo summa
voce, modo hac, resonat quae chordis quattuor ima.
nil aequale homini fuit illi: saepe velut qui
10 currebat fugiens hostem, persaepe velut qui

Iunonis sacra ferret; habebat saepe ducentos,
 saepe decem servos; modo reges atque tetrarchas,
 omnia magna loquens, modo: 'sit mihi mensa tripes et
 concha salis puri et toga, quae defendere frigus
 15 quamvis crassa queat.' deciens centena dedisses
 huic parco, paucis contento: quinque diebus
 nil erat in oculis. noctes vigilabat ad ipsum
 mane, diem totum stertebat. nil fuit umquam
 sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi: 'quid tu?
 20 nullane habes vitia?' immo alia et fortasse minora.
 Maenius absentem Novium cum carperet: 'heus tu'
 quidam ait 'ignoras te, an ut ignotum dare nobis
 verba putas?' 'egomet mi ignosco' Maenius inquit.
 stultus et improbus hic amor est dignusque notari.
 25 cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
 cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
 quam aut aquila aut serpens Epidaurius? at tibi contra
 evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
 iracundior est paulo, minus aptus acutis
 30 naribus horum hominum; rideri possit eo, quod
 rusticius tonso toga defluit, et male laxus
 in pede calceus haeret: at est bonus, ut melior vir
 non alius quisquam, at tibi amicus, at ingenium ingens
 inculto latet hoc sub corpore. denique te ipsum
 35 concute, numqua tibi vitiorum inseverit olim
 natura aut etiam consuetudo mala: namque
 neglectis urenda filix innascitur agris.

Q. HORATIVS FLACCVS

illuc praeventamur, amatorem quod amicae
turpia decipiunt caecum vitia, aut etiam ipsa haec
40 delectant, veluti Balbinum polypus Hagnae.
vellem in amicitia sic erraremus, et isti
errori nomen virtus posuisset honestum.
ac pater ut gaati, sic nos debemus amici,
siquod sit, vitium non fastidire. strabonem
45 appellat paetum pater, et pullum, male parvos
sicui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus; hunc varum distortis cruribus, illum
balbutit scaurum pravis fultum male talis.
parcius hic vivit: frugi dicatur; ineptus
50 et iactantior hic paulo est: concinnus amicis
postulat ut videatur. at est truculentior atque
plus aequo liber: simplex fortisque habeatur.
caldior est: acris inter numeretur. opinor,
haec res et iungit iunctos et servat amicos.
55 at nos virtutes ipsas invertimus atque
sincerum cupimus vas incrustare. probus quis
nobiscum vivit, multum demissus homo: illi
tardo cognomen, pingui damus. hic fugit omnis
insidias nullique malo latus obdit apertum,
60 cum genus hoc inter vitae versetur, ubi acris
invidia, atque vigent ubi crimina: pro bene sano
ac non incauto fictum astutumque vocamus.
simplicior quis et est, qualem me saepe libenter
obtulerim tibi, Maecenas, ut forte legentem

65 aut tacitum impellat quovis sermone: 'molestus
 communi sensu plane caret' inquamus. eheu,
 quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
 nam vitiis nemo sine nascitur. optimus ille est,
 70 qui minimis urgetur. amicus dulcis, ut aequum est,
 cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce
 (si modo plura mihi bona sunt) inclinet, amari
 si volet: hac lege in trutina ponetur eadem.
 qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
 postulat, ignoscet verrucis illius; aequum est
 75 peccatis veniam poscentem reddere rursus.
 denique, quatenus excidi penitus vitium irae,
 cetera item nequeunt stultis haerentia, cur non
 ponderibus modulisque suis ratio utitur, ac res
 ut quaeque est, ita suppliciiis delicta coercet?
 80 siquis eum servum, patinam qui tollere iussus
 semesos piscis tepidumque ligurrierit ius,
 in cruce suffigat, Labeone insanior inter
 sanos dicatur. quanto hoc furiosius atque
 maius peccatum est: paulum deliquit amicus,
 85 quod nisi concedas, habere insuavis: acerbus
 odisti et fugis, ut Rusonem debitor aeris,
 qui nisi, cum tristes misero venere Kalendae,
 mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
 porrecto iugulo historias captivus ut audit.
 90 comminxit lectum potus, mensave catillum
 Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
 aut positum ante mea quia pullum in parte catini
 sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
 sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit, aut si

95 prodiderit commissa fide, sponsumve negarit?
 quis paria esse fere placuit peccata, laborant,
 cum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant,
 atque ipsa utilitas, iusti prope mater et aequi.
 cum prorepserunt primis animalia terris,
 100 mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter
 unguibus et pugnibus, dein fustibus, atque ita porro
 pugnabant armis, quae post fabricaverat usus,
 donec verba, quibus voces sensusque notarent,
 nominaque invenere. dehinc absistere bello,
 105 oppida coeperunt munire et ponere leges,
 nequis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
 nam fuit ante Helenam cunnus taeterrima belli
 causa, sed ignotis perierunt mortibus illi,
 quos venerem incertam rapiantis more ferarum
 110 viribus editior caedebat, ut in grege taurus.
 iura inventa metu iniusti fateare necesse est,
 tempora si fastosque velis evolvere mundi.
 nec natura potest iusto discernere iniquum,
 dividit ut bona diversis, fugienda petendis,
 115 nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque,
 qui teneros caules alieni fregerit horti,
 et qui nocturnus sacra divum legerit. adsit
 regula, peccatis quae poenas inroget aequas,
 ne scutica dignum horribili sectere flagello.
 120 nam, ut ferula caedas meritum maiora subire
 verbera, non vereor, cum dicas esse paris res
 furta latrociniis et magnis parva mineris
 falce recisurum simili te, si tibi regnum
 permittant homines. si dives, qui sapiens est,
 125 et sutor bonus et solus formosus et est rex,
 cur optas, quod habes? 'non nosti, quid pater' inquit
 'Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi numquam,
 nec soleas fecit, sutor tamen est sapiens.' qui?
 'ut, quamvis tacet, Hermogenes cantor tamen atque

1:0 optumus est modulator; ut Alfenus vafer omni
 abiecto instrumento artis clausaque taberna
 sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
 est opifex, solus sic rex.' vellunt tibi barbam
 lascivi pueri, quos tu nisi fuste coerces,
 135 urgeris turba circum te stante miserque
 rumperis et latras, magnorum maxime regum.
 ne longum faciam: dum tu quadrante lavatum
 rex ibis, neque te quisquam stipator ineptum
 praeter Crispinum sectabitur, et mihi dulces
 140 ignoscent, siquid peccaro stultus, amici,
 inque vicem illorum patiar delicta libenter,
 privatusque magis vivam te rege beatus.

IV

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetae,
 atque alii, quorum comoedia prisca virorum est,
 siquis erat dignus describi, quod malus ac fur,
 quod moechus foret aut sicarius aut alioqui
 5 famosus, multa cum libertate notabant.
 hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus
 mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
 emunctae naris, durus componere versus.
 nam fuit hoc vitiosus: in hora saepe ducentos,
 10 ut magnum, versus dictabat stans pede in uno;
 cum flueret lutulentus, erat, quod tollere velles;
 garrulus atque piger scribendi ferre laborem,
 scribendi recte: nam ut multum, nil moror. ecce
 Crispinus minimo me provocat: 'accipe, si vis,

Q. HORATIVVS FLACCVS

15 accipiam tabulas; detur nobis locus, hora,
 custodes; videamus, uter plus scribere possit.
 di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
 finxerunt animi, raro et perpauca loquentis.
 20 at tu conclusas hircinis follibus auras
 usque laborantis, dum ferrum molliat ignis,
 ut mavis, imitare. beatus Fannius ultro
 delatis capsis et imagine, cum mea nemo
 scripta legat volgo recitare timentis ob hanc rem,
 25 quod sunt, quos genus hoc minime iuvat, utpote pluris
 culpari dignos. quemvis media elige turba,
 aut ob avaritiam aut misera ambitione laborat.
 hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum,
 hunc capit argenti splendor, stupet Albius aere;
 hic mutat merces surgente a sole ad eum, quo
 30 vespertina tepet regio: quin per mala praeceptis
 fertur, uti pulvis collectus turbine, nequid
 summa deperdat, metuens, aut ampliet ut rem.
 omnes hi metuunt versus, odere poetas:
 'faenum habet in cornu: longe fuge! dummodo risum
 35 excutiat, sibi non, non cuiquam parcat amico,
 et quodcumque semel chartis inleverit, omnis
 gestiet a furno redeuntis scire lacuque
 et pueros et anus.' agedum, pauca accipe contra:
 primum ego me illorum, dederim quibus esse poetis,
 40 excerpam numero: neque enim concludere versum
 dixeris esse satis, neque, siqui scribat uti nos

sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
 ingenium cui sit, cui mens diviniior atque os
 magna sonaturum, des nominis huius honorem.
 45 idcirco quidam, comoedia necne poema
 esset, quaesivere, quod acer spiritus ac vis
 nec verbis, nec rebus inest, nisi quod pede certo
 differt sermoni, sermo merus. 'at pater ardens
 saevit, quod meretrice nepos insanus amica
 50 filius uxorem grandi cum dote recuset,
 ebrius et, magnum quod dedecus, ambulet ante
 noctem cum facibus.' numqui Pomponius istis
 audiret leviora, pater si viveret? ergo
 non satis est puris versum perscribere verbis,
 55 quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem,
 quo personatus pacto pater. his, ego quae nunc,
 olim quae scripsit Lucilius, eripias si
 tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est,
 posterius facias, praeponens ultima primis,
 60 non, ut si solvas 'postquam Discordia taetra
 belli ferratos postis portasque refregit',
 invenias etiam disiecti membra poetae.
 hactenus haec; alias, iustum sit, necne poema.
 nunc illud tantum quaeram, meritone tibi sit
 65 suspectum genus hoc scribendi. Sulgius acer
 ambulat et Caprius, rauci male cumque libellis,
 magnus uterque timor latronibus, at bene siquis
 et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
 ut sis tu similis Caeli Birrique latronum,
 70 non ego sim Capri, neque Sulgi: cur metuas me?

nulla taberna meos habeat, neque pila libellos,
 quis manus insudet volgi Hermogenisque Tigelli;
 nec recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus,
 non ubivis coramve quibuslibet. in medio qui
 75 scripta foro recitent, sunt multi, quique lavantes:
 suave locus voci resonat conclusus. inanis
 hoc iuvat, haud illud quaerentis, num sine sensu,
 tempore num faciant alieno. 'laedere gaudes'
 inquit 'et hoc studio pravos facis.' unde petitum
 80 hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum,
 vixi cum quibus? 'absentem qui rodit amicum,
 qui non defendit alio culpante, solutos
 qui captat risus hominum famamque dicacis,
 fingere qui non visa potest, commissa tacere
 85 qui nequit: hic niger est, hunc tu, Romane, caveto!'
 saepe tribus lectis videas cenare quaternos,
 e quibus unus avet quavis aspergere cunctos
 praeter eum, qui praebet aquam; post hunc quoque potus,
 condita cum verax aperit praecordia Liber.
 90 hic tibi comis et urbanus liberque videtur,
 infesto nigris? ego si risi, quod ineptus
 pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum,
 lividus et mordax videor tibi? mentio siquae
 de Capitolini furtis iniecta Petilli
 95 te coram fuerit, defendas, ut tuus est mos:
 'me Capitolinus convictore usus amicoque
 a puero est, causaque mea permulta rogatus
 fecit, et incolumis laetor quod vivit in urbe:
 sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
 100 fugerit.' hic nigrae sucus lolliginis, haec est
 aerugo mera. quod vitium procul a fore chartis,

atque animo prius, ut siquid promittere de me
 possum aliud vere, promitto. liberius si
 dixero quid, si forte iocosius, hoc mihi iuris
 105 cum venia dabis. insuevit pater optimus hoc me,
 ut fugerem exemplis vitiorum quaeque notando.
 cum me hortaretur, parce, frugaliter atque
 viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset:
 'nonne vides, Albi ut male vivat filius, utque
 110 Baius inops? magnum documentum, ne patriam rem
 perdere quis velit.' a turpi meretricis amore
 cum deterreret: 'Scetani dissimilis sis.'
 ne sequerer moechas, concessa cum venere uti
 possem: 'deprensi non bella est fama Treboni'
 115 aiebat. 'sapiens, vitatu quidque petitu
 sit melius, causas reddet tibi; mi satis est, si
 traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
 dum custodis eges, vitam famamque tueri
 incolumem possum: simul ac duraverit aetas
 120 membra animumque tuum, nabis sine cortice.' sic me
 formabat puerum dictis, et sive iubebat,
 ut facerem quid: 'habes auctorem, quo facias hoc' —
 unum ex iudicibus selectis obiciebat;
 sive vetabat: 'an hoc inhonestum et inutile factu
 125 necne sit, addubites, flagret rumore malo cum
 hic atque ille?' avidos vicinum funus ut aegros
 exanimat mortisque metu sibi parcere cogit,
 sic teneros animos aliena obprobria saepe
 absterrent vitiis. ex hoc ego sanus ab illis,
 130 perniciem quaecumque ferunt, mediocribus et quis
 ignoscas vitiis teneor. fortassis et istine

Q. HORATIVS FLACCVS

largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,
consilium proprium. neque enim, cum lectulus aut me
porticus excepit, desum mihi: 'rectius hoc est;
135 hoc faciens vivam melius; sic dulcis amicis
occurram; hoc quidam non belle: numquid ego illi
inprudens olim faciam simile?' haec ego mecum
compressis agito labris; ubi quid datur oti,
inludo chartis. hoc est mediocribus illis
140 ex vitiis unum. cui si concedere nolis,
multa poetarum veniat manus, auxilio quae
sit mihi (nam multo plures sumus), ac veluti te
Iudaei cogemus in hanc concedere turbam.

V

Egressum magna me accepit Aricia Roma
hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Graecorum longe doctissimus; inde Forum Appi,
differtum nautis cauponibus atque malignis.
5 hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
praecinctis unum: minus est gravis Appia tardis.
hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
indico bellum, cenantis haud animo aequo
expectans comites. iam nox inducere terris
10 umbras et caelo diffundere signa parabat,
tum pueri nautis, pueris convicia nautae
ingerere: 'huc appelle!' 'trecentos inseris!' 'ohe,
iam satis est!' dum aes exigitur, dum mula ligatur,
tota abit hora. mali culices ranaeque palustres

15 avertunt somnos; absentem cantat amicam
 multa prolutus vappa nauta atque viator
 certatim, tandem fessus dormire viator
 incipit, ac missae pastum retinacula mulae
 nauta piger saxo religat stertitque supinus.
 20 iamque dies aderat, nil cum procedere lintrem
 sentimus, donec cerebrosus prosilit unus
 ac mulae nautaeque caput lumbosque saligno
 fuste dolat. quarta vix demum exponimur hora,
 ora manusque tua lavimus, Feronia, lympa.
 25 milia tum pransi tria repimus atque subimus
 inpositum saxis late candentibus Anxur.
 huc venturus erat Maecenas optimus atque
 Cocceius, missi magnis de rebus uterque
 legati, aversos soliti componere amicos.
 30 hic oculis ego nigra meis collyria lippus
 inlinere. interea Maecenas advenit atque
 Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
 factus homo, Antoni non ut magis alter amicus.
 Fundos Aufidio Lusco praetore libenter
 35 linquimus, insani ridentes praemia scribae,
 praetextam et latum clavum prunaeque vatillum.
 in Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
 Murena praebente domum, Capitone culinam.
 postera lux oritur multo gratissima, namque
 40 Plotius et Varius Sinuessae Vergiliusque
 occurrunt, animae, qualis neque candidiores

terra tulit, neque quis me sit devinctior alter.
 o, qui complexus et gaudia quanta fuerunt!
 nil ego contulerim iucundo sanus amico.
 45 proxuma Campano ponti quae villula, tectum
 praebuit et parochi, quae debent, ligna salemque.
 hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt;
 lusum it Maecenas, dormitum ego Vergiliusque,
 namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
 50 hinc nos Coccei recipit plenissima villa,
 quae super est Caudi cauponas. nunc mihi paucis
 Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirri,
 Musa, velim memores, et quo patre natus uterque
 contulerit litis. Messi clarum genus Osci;
 55 Sarmenti domina extat: ab his maioribus orti
 ad pugnam venere. prior Sarmentus: 'equi te
 esse feri similem dico.' ridemus, et ipse
 Messius: 'accipio', caput et movet, 'o, tua cornu
 ni foret exsecto frons' inquit, 'quid faceres, cum
 60 sic mutilus minitaris?' at illi foeda cicatrix
 saetosam laevi frontem turpaverat oris.
 Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
 pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:
 nil illi larva aut tragicis opus esse coturnis.
 65 multa Cicirrus ad haec: donasset iamne catenam
 ex voto Laribus, quaerebat; scriba quod esset,

nilo deterius dominae ius esse; rogabat
 denique, cur umquam fugisset, cui satis una
 farris libra foret, gracili sic tamque pusillo.
 70 prorsus iucunde cenam producimus illam.
 tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
 paene macros arsit dum turdos versat in igni;
 nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
 Volcano summum properabat lambere tectum.
 75 convivas avidos cenam servosque timentis
 tum rapere atque omnis restinguere velle videres.
 incipit ex illo montis Apulia notos
 ostentare mihi, quos torret Atabulus, et quos
 numquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
 80 villa recepisset lacrimoso non sine fumo,
 udos cum foliis ramos urente camino.
 hic ego mendacem stultissimus usque puellam
 ad mediam noctem expecto, somnus tamen aufert
 intentum veneri; tum inmundo somnia visu
 85 nocturnam vestem maculant ventremque supinum.
 quattuor hinc rapimur viginti et milia raedis,
 mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
 signis perfacile est: venit vilissima rerum
 hic aqua, sed panis longe pulcherrimus, ultra
 90 callidus ut soleat umeris portare viator.
 nam Canusi lapidosus, aquae non ditior urna,

Q. HORATIVS FLACCVS

qui locus a forti Diomede est conditus olim.
flentibus hinc Varius discedit maestus amicis.
inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
95 carpentes iter et factum corruptius imbri.
postera tempestas melior, via peior ad usque
Bari moenia piscosi, dein Gnatia lymphis
iratis extracta dedit risusque iocosque,
dum flamma sine tura liquescere limine sacro
100 persuadere cupit. credat Iudaeus Apella,
non ego: namque deos didici securum agere aevum,
nec, siquid miri faciat natura, deos id
tristis ex alto caeli demittere tecto.
Brundisium longae finis chartaeque viaeque est.

VI

Non, quia, Maecenas, Lydorum quicquid Etruscos
incoluit finis, nemo generosior est te,
nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus
olim qui magnis legionibus imperitarent,
5 ut plerique solent, naso suspendis adunco
ignotos, ut me libertino patre natum.
cum referre negas, quali sit quisque parente
natus, dum ingenuus, persuades hoc tibi vere,
ante potestatem Tulli atque ignobile regnum
10 multos saepe viros nullis maioribus ortos

et vixisse probos, amplis et honoribus auctos;
 contra Laevinum, Valeri genus, unde Superbus
 Tarquinius regno pulsus fugit, unius assis
 non umquam pretio pluris licuisse, notante
 15 iudice quo nosti, populo, qui stultus honores
 saepe dat indignis et famae servit ineptus,
 qui stupet in titulis et imaginibus. quid oportet
 nos facere a volgo longe longeque remotos?
 namque (esto) populus Laevino mallet honorem,
 20 quam Decio mandare novo, censorque moveret
 Appius, ingenuo si non essem patre natus:
 vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
 sed fulgente trahit constrictos Gloria curru
 non minus ignotos generosis. quo tibi, Tilli,
 25 sumere depositum clavom fierique tribuno?
 invidia adcrevit, privato quae minor esset.
 nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
 pellibus et latum demisit pectore clavom,
 audit continuo: 'quis homo hic est? quo patre natus?'
 30 ut siqui aegrotet, quo morbo Barrus, haberi
 et cupiat formosus, eat quacumque, puellis
 iniciat curam quaerendi singula, quali
 sit facie, sura, quali pede, dente, capillo:
 sic, qui promittit civis, urbem sibi curae,
 35 imperium fore et Italiam, delubra deorum,
 quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
 omnis mortalis curare et quaerere cogit:

Q. HORATIVVS FLACCVS

'tunc, Syri Damae aut Dionysi filius, audes
 deicere de saxo civis aut tradere Cadmo?'
 40 'at Novius collega gradu post me sedet uno:
 namque est ille, pater quod erat meus.' 'hoc tibi Paulus
 et Messalla videris? at hic, si plostra ducenta
 concurrantque foro tria funera, magna sonabit,
 cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.'
 45 nunc ad me redeo libertino patre natum,
 quem rodunt omnes libertino patre natum,
 nunc, quia sim tibi, Maecenas, convictor, at olim,
 quod mihi pareret legio Romana tribuno.
 dissimile hoc illi est, quia non, ut forsit honorem
 50 iure mihi invidet quivis, ita te quoque amicum,
 praesertim cautum dignos adsumere, prava
 ambitione procul. felicem dicere non hoc
 me possim, casu quod te sortitus amicum;
 nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
 55 Vergilius, post hunc Varius dixere, quid essem.
 ut veni coram, singultim pauca locutus
 (infans namque pudor prohibebat plura profari)
 non ego me claro natum patre, non ego circum
 me Satureiano vectari rura caballo,
 60 sed quod eram, narro. respondes, ut tuus est mos,
 pauca; abeo, et revocas nono post mense iubesque
 esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
 quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
 non patre praeclaro, sed vita et pectore puro.

65 atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
 mendosa est natura, alioqui recta, velut si
 egregio inspertos reprehendas corpore naevos,
 si neque avaritiam, neque sordes ac mala lustra
 obiciet vere quisquam mihi, purus et insons,
 70 ut me conlaudem, si et vivo carus amicis:
 causa fuit pater his, qui macro pauper agello
 noluit in Flavi ludum me mittere, magni
 quo pueri magnis e centurionibus orti,
 laevo suspensi loculos tabulamque lacerto,
 75 ibant octonos referentes Idibus aeris,
 sed puerum est ausus Romam portare docendum
 artis, quas doceat quivis eques atque senator
 semet prognatos. vestem servosque sequentis
 (in magno ut populo) siqui vidisset, avita
 80 ex re praeberi sumptus mihi crederet illos.
 ipse mihi custos incorruptissimus omnis
 circum doctores aderat. quid multa? pudicum,
 qui primus virtutis honos, servavit ab omni
 non solum facto, verum obprobrio quoque turpi,
 85 nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
 si praeco parvas aut, ut fuit ipse, coactor
 mercedes sequerer, neque ego essem questus. at hoc nunc
 laus illi debetur et a me gratia maior.
 nil me paeniteat sanum patris huius, eoque
 90 non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
 quod non ingenuos habeat clarosque parentis,
 sic me defendam. longe mea discrepat istis
 et vox et ratio. nam si natura iuberet

Q. HORATIVVS FLACCVS

95 a certis annis aevum remeare peractum,
atque alios legere, ad fastum quoscumque parentis
optaret sibi quisque, meis contentus honestos
fascibus et sellis nollem mihi sumere, demens
iudicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
nollem onus haut umquam solitus portare molestum.
100 nam mihi continuo maior quaerenda foret res,
atque salutandi plures, ducendus et unus
et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
exirem, plures calones atque caballi
pascendi, ducenda petorrita. nunc mihi curto
105 ire licet mulo vel (si libet) usque Tarentum,
mantica cui lumbos onere ulceret atque eques armos.
obiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tilli,
cum Tiburte via praetorem quinque secuntur
te pueri, lasanum portantes oenophorumque.
110 hoc ego commodius, quam tu, praeclare senator,
milibus atque aliis vivo. quacumque libido est,
incedo solus, percontor, quanti holus ac far,
fallacem circum vespertinumque pererro
saepe forum, adsisto divinis, inde domum me
115 ad porri et ciceris refero laganique catinum.
cena ministratur pueris tribus, et lapis albus
pocula cum cyatho duo sustinet, astat echinus
vilis, cum patera gutus, Campana supellex.
deinde eo dormitum non sollicitus, mihi quod cras
120 surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se
vultum ferre negat Noviorum posse minoris.

SERM. I 6-7

ad quartam iaceo, post hanc vagor aut ego lecto
aut scripto, quod me tacitum iuuet, unguor olivo,
non quo fraudatis inmundus Natta lucernis.

125 ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
admonuit, fugio campum lusumque trigonem.
pransus non avide, quantum interpellat inani
ventre diem durare, domesticus otior. haec est
130 vita solutorum misera ambitione gravique,
his me consolor victurum suavius, ac si
quaestor avus pater atque meus patruusque fuisset.

VII

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
5 Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam litis cum Rege molestas,
durus homo atque odio qui posset vincere Regem,
confidens, tumidus, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis praecurreret albis.
10 ad Regem redeo. postquam nihil inter utrumque
convenit (hoc etenim sunt omnes iure molesti,
quo fortes, quibus adversum bellum incidit: inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,

15 non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
 summa fuit; duo si discordia vexet inertis,
 aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
 cum Lycio Glaucō, discedat pigrior, ultro
 muneribus missis), Bruto praetore tenente
 20 ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
 compositum melius cum Bitho Bacchius. in ius
 acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
 Persius exponit causam: ridetur ab omni
 conventu; laudat Brutum laudatque cohortem;
 solem Asiae Brutum appellat, stellasque salubres
 25 appellat comites excepto Rege; Canem illum,
 invisum agricolis sidus, venisse. ruebat,
 flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
 tum Praenestinus salso multoque fluenti
 expressa arbusto regerit convicia, durus
 30 vindemiator et invictus, cui saepe viator
 cessisset magna compellans voce cuculum.
 at Graecus, postquam est Italo perfusus aceto,
 Persius exclamat: 'per magnos, Brute, deos te
 oro, qui reges consueris tollere, cur non
 35 hunc Regem iugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.'

VIII

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
 cum faber incertus, scamnum faceretne Priapum,
 maluit esse deum. deus inde ego, furum aviumque
 maxima formido: nam fures dextra coercet
 5 obscenoque ruber porrectus ab inguine palus,
 ast inportunas volucres in vertice harundo
 terret fixa vetatque novis considerare in hortis.
 huc prius angustis eiecta cadavera cellis
 conservus vili portanda locabat in arca;
 10 hoc miserae plebi stabat commune sepulchrum,
 Pantolabo scurrae Nomentanoque nepoti.
 mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
 hic dabat, heredes monumentum ne sequeretur.
 nunc licet Esquiliis habitare salubribus atque
 15 aggere in aprico spatium, quo modo tristes
 albis informem spectabant ossibus agrum,
 cum mihi non tantum furesque feraeque suetae
 hunc vexare locum curae sunt atque labori,
 quantum carminibus quae versant atque venenis
 20 humanos animos; has nullo perdere possum
 nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
 protulit os, quin ossa legant herbasque nocentis.

Q. HORATIVS FLACCVS

vidi egomet nigra succinctam vadere palla
 Canidiam, pedibus nudis passoque capillo,
 25 cum Sagana maiore ululantem. pallor utrasque
 fecerat horrendas aspectu. scalpere terram
 unguibus et pullam divellere mordicus agnam
 coeperunt: cruor in fossam confusus, ut inde
 manis elicerent animas responsa daturas.
 30 lanea et effigies erat, altera cerea: maior
 lanea, quae poenis compesceret inferiorem;
 cerea suppliciter stabat, servilibus ut quae
 iam peritura modis. Hecaten vocat altera, saevam
 altera Tisiphonen. serpentis atque videres
 35 infernas errare canes, lunamque rubentem,
 ne foret his testis, post magna latere sepulchra.
 mentior at siquid, merdis caput inquiner albis
 corvorum, atque in me veniat mictum atque cacatum
 † Iulius † et fragilis Pediatia furque Voranus.
 40 singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes
 umbrae cum Sagana resonarent triste et acutum,
 utque lupi barbam variae cum dente colubrae
 abdiderint furtim terris, et imagine cerea
 largior arserit ignis, et ut non testis inultus
 45 horruerim voces Furiarum et facta duarum.
 nam displosa sonat quantum vesica, pepedi
 diffissa nate ficus: at illae currere in urbem.
 Canidiae dentes, altum Saganae caliendrum
 excidere atque herbas atque incantata lacertis
 50 vincula cum magno risuque iocoque videres.

IX

Ibam forte via sacra, sicut meus est mos,
 nescio quid meditans nugarum, totus in illis.
 accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
 arreptaque manu: 'quid agis, dulcissime rerum?'
 5 'suaviter, ut nunc est' inquam, 'et cupio omnia, quae vis.'
 cum adsectaretur: 'numquid vis?' occupo, at ille
 'noris nos' inquit, 'docti sumus.' hic ego: 'pluris
 hoc' inquam 'mihi eris.' misere discedere quaerens
 ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
 10 dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos
 manaret talos. 'o te, Bolane, cerebri
 felicem' aiebam tacitus, cum quidlibet ille
 garriret, vicos, urbem laudaret. ut illi
 nil respondebam: 'misere cupis' inquit 'abire;
 15 iam dudum video. sed nil agis; usque tenebo.
 persequar hinc, quo nunc iter est tibi.' 'nil opus est te
 circumagi: quendam volo visere non tibi notum;
 trans Tiberim longe cubat is prope Caesaris hortos.'
 'nil habeo, quod agam, et non sum piger: usque sequar te.'
 20 demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus,
 cum gravius dorso subiit onus. incipit ille:
 'si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
 non Varium facies: nam quis me scribere pluris
 aut citius possit versus? quis membra movere
 25 mollius? invideat quod et Hermogenes ego canto.'

interpellandi locus hic erat: 'est tibi mater,
 cognati, quis te salvo est opus?' 'haud mihi quisquam;
 omnis composui.' 'felices! nunc ego resto.
 confice! namque instat fatum mihi triste, Sabella
 30 quod puero cecinit divina mota anus urna:
 hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
 nec laterum dolor aut tussis, nec tarda podagra:
 garrulus hunc quando consumet cumque. loquaces,
 si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas.'
 35 ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei
 praeterita, et casu tum respondere vadato
 debebat, quod ni fecisset, perdere litem.
 'si me amas' inquit, 'paulum hic ades.' 'inteream, si
 aut valeo stare aut novi civilia iura,
 40 et propero, quo scis.' 'dubius sum, quid faciam' inquit,
 'tene relinquam, an rem.' 'me, sodes.' 'non faciam' ille
 et praecedere coepit. ego, ut contendere durum
 cum victore, sequor. 'Maecenas quomodo tecum?'
 hinc repetit, 'paucorum hominum et mentis bene sanae;
 45 nemo dexterius fortuna est usus. haberes
 magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
 hunc hominem velles si tradere. dispeream, ni
 summosses omnis.' 'non isto vivimus illic,
 quo tu rere, modo. domus hac nec purior ulla est,
 50 nec magis his aliena malis. nil mi officit, inquam,

ditior hic aut est quia doctior: est locus uni
 cuique suus.' 'magnum narras, vix credibile.' 'atqui
 sic habet.' 'accendis, quare cupiam magis illi
 proxumus esse.' 'velis tantummodo: quae tua virtus,
 55 expugnabis, et est, qui vinci possit, eoque
 difficilis aditus primos habet.' 'haud mihi dero:
 muneribus servos corrumpam; non, hodie si
 exclusus fuero, desistam; tempora quaeram,
 occurram in triviis, deducam. nil sine magno
 60 vita labore dedit mortalibus.' haec dum agit, ecce
 Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
 qui pulchre nosset. consistimus. 'unde venis?' et
 'quo tendis?' rogat et respondet. vellere coepi
 et pressare manu lentissima brachia, nutans,
 65 distortuens oculos, ut me eriperet. male salsus
 ridens dissimulare, meum iecur urere bilis:
 'certe nescio quid secreto velle loqui te
 aiebas mecum.' 'memini bene, sed meliore
 tempore dicam: hodie tricesima sabbata. vin tu
 70 curtis Iudaeis oppedere?' 'nulla mihi' inquam
 'religio est.' 'at mi! sum paulo infirmior, unus
 multorum. ignosces; alias loquar.' huncine solem
 tam nigrum surrexe mihi! fugit improbus ac me
 sub cultro linoquit. casu venit obvius illi
 75 adversarius et 'quo tu, turpissime?' magna
 inclamat voce, et 'licet antestari?' ego vero
 oppono auriculam. rapit in ius: clamor utrimque,
 undique concursus. sic me servavit Apollo.

X

5* [Lucili, quam sis mendosus, teste Catone
defensore tuo pervincam, qui male factos
emendare parat versus, hoc lenius ille,
quo melior vir est, longe subtilior illo,
qui multum puer et loris et funibus udis
exoratus, ut esset, opem qui ferre poetis
antiquis posset contra fastidia nostra,
grammaticorum equitum doctissimus. ut redeam illuc:]

5 Nempe incomposito dixi pede currere versus
Lucili. quis tam Lucili fautor inepte est,
ut non hoc fateatur? at idem, quod sale multo
urbem defricuit, charta laudatur eadem.
nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera, nam sic
et Laberi mimos ut pulchra poemata mirer.
ergo non satis est risu diducere rictum
auditoris (et est quaedam tamen hic quoque virtus):
10 est brevitatem opus, ut currat sententia, neu se
impediat verbis lassas onerantibus auris,
et sermone opus est modo tristi, saepe iocoso,
defendente vicem modo rhetoris atque poetae,
interdum urbani, parentis viribus atque

15 extenuantis eas consulto. ridiculum acri
 fortius et melius magnas plerumque secat res.
 illi, scripta quibus comoedia prisca viris est,
 hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
 Hermogenes umquam legit, neque simius iste,
 20 nil praeter Calvom et doctus cantare Catullum.
 'at magnum fecit, quod verbis Graeca Latinis
 miscuit.' o seri studiorum, quine putetis
 difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
 contigit? 'at sermo lingua concinnus utraque
 25 suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est.'
 cum versus facias, te ipsum percontor, an et cum
 dura tibi peragenda rei sit causa Petilli?
 scilicet oblitus patriaeque patrisque Latini,
 cum Pedius causas exsudet Publicola atque
 Corvinus, patriis intermiscere petita
 30 verba foris malis, Canusini more bilinguis?
 atque ego cum Graecos facerem, natus mare citra,
 versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
 post mediam noctem visus, cum somnia vera:
 'in silvam non ligna feras insanius, ac si
 35 magnas Graecorum malis implere catervas.'
 turgidus Alpinus iugulat dum Memnona, dumque
 defingit Rheni luteum caput, haec ego ludo,
 quae neque in aede sonent certantia iudice Tarpa,
 nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
 40 arguta meretrice potes Davoque Chremeta

eludente senem comis garrere libellos
 unus vivorum, Fundani; Pollio regum
 facta canit pede ter percusso; forte epos acer,
 ut nemo, Varius ducit; molle atque facetum
 45 Vergilio adnuerunt gaudentes rure Camenae.
 hoc erat, experto frustra Varrone Atacino
 atque quibusdam aliis melius quod scribere possem,
 inventore minor, neque ego illi detrahere ausim
 haerentem capiti cum multa laude coronam.
 50 at dixi fluere hunc lutulentum, saepe ferentem
 plura quidem tollenda relinquendis. age, quaeso,
 tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
 nil comis tragici mutat Lucilius Acci?
 non ridet versus Enni gravitate minores,
 55 cum de se loquitur, non ut maiore reprehensis?
 quid vetat et nosmet Lucili scripta legentis
 quaerere, num illius, num rerum dura negarit
 versiculos natura magis factos et euntis
 mollius, ac siquis pedibus quid claudere senis
 60 (hoc tantum contentus) amet scripsisse ducentos
 ante cibum versus, totidem cenatus? Etrusci
 quale fuit Cassi rapido ferventius amni
 ingenium, capsis quem fama est esse librisque
 ambustum propriis. fuerit Lucilius, inquam,
 65 comis et urbanus, fuerit limatior idem,
 quam rudis et Graecis intacti carminis auctor,

quamque poetarum seniorum turba, sed ille,
 si foret hoc nostrum fato delapsus in aevum,
 70 detereret sibi multa, recideret omne, quod ultra
 perfectum traheretur, et in versu faciendo
 saepe caput scaberet, vivos et roderet unguis.
 saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sint
 scripturus, neque te ut miretur turba, labores,
 75 contentus paucis lectoribus. an tua demens
 vilibus in ludis dictari carmina malis?
 non ego, nam satis est equitem mihi plaudere, ut audax
 contemptis aliis explosa Arbuscula dixit.
 men moveat cimex Pantilius, aut cruciet, quod
 vellicet absentem Demetrius, aut quod ineptus
 80 Fannius Hermogenis laedat conviva Tigelli?
 Plotius et Varius, Maecenas Vergiliusque,
 Valgius et probet haec Octavius optimus, atque
 Fuscus, et haec utinam Viscorum laudet uterque
 ambitione relegata. te dicere possum,
 85 Pollio, te, Messalla, tuo cum fratre, simulque
 vos, Bibule et Servi, simul his te, candide Furni,
 compluris alios, doctos ego quos et amicos
 prudens praetereo, quibus haec, sint qualiacumque,
 adridere velim, doliturus, si placeant spe
 90 deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
 discipularum inter iubeo plorare cathedras.
 i, puer, atque meo citus haec subscribe libello.

SERMONVM

LIBER ALTER

I

Sunt, quibus in satura videar nimis acer et ultra
legem tendere opus; sine nervis altera, quicquid
composui, pars esse putat similisque meorum
mille die versus deduci posse. Trebati,
5 quid faciam, praescribe. 'quiescas.' ne faciam, inquis,
omnino versus? 'aio.' peream male, si non
optimum erat, verum nequeo dormire. 'ter uncti
transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
inriguumque mero sub noctem corpus habento.
10 aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
praemia laturus.' cupidum, pater optime, vires
deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
agmina, nec fracta pereuntis cuspide Gallos,
15 aut labentis equo describit vulnera Parthi.
'attamen et iustum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius.' haud mihi dero,
cum res ipsa feret: nisi dextro tempore, Flacci
verba per attentam non ibunt Caesaris aurem,
20 cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

'quanto rectius hoc, quam tristi laedere versu
 Pantolabum scurram Nomentanumque nepotem,
 cum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit.'
 quid faciam? saltat Milonius, ut semel icto
 25 accessit fervor capiti numerusque lucernis;
 Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
 pugnis; quot capitum vivunt, totidem studiorum
 milia: me pedibus delectat claudere verba
 Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
 30 ille velut fidis arcana sodalibus olim
 credebat libris, neque si male cesserat, usquam
 decurrens alio, neque si bene: quo fit, ut omnis
 votiva pateat veluti descripta tabella
 vita senis. sequor hunc, Lucanus an Apulus, anceps:
 35 nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
 missus ad hoc pulsus, vetus est ut fama, Sabellis,
 quo ne per vacuum Romano incurreret hostis,
 sive quod Apula gens, seu quod Lucania bellum
 incuteret violenta. sed hic stilus haud petet ultro
 40 quemquam animantem et me veluti custodiet ensis
 vagina tectus, quem cur destringere coner
 tutus ab infestis latronibus? o pater et rex
 Iuppiter, ut pereat positum robigine telum,
 nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,
 45 qui me commorit (melius non tangere, clamo),
 flebit et insignis tota cantabitur urbe.
 Cervius iratus leges minitatur et urnam,
 Canidia Albuci, quibus est inimica, venenum,

grande malum Turius, siquid se iudice certes.
 50 ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
 imperet hoc natura potens, sic collige mecum.
 dente lupus, cornu taurus petit, unde, nisi intus
 monstratum? Scaevae vivacem crede nepoti
 matrem: nil faciet sceleris pia dextera (mirum,
 55 ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos),
 sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
 ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
 exspectat, seu mors atris circumvolat alis,
 dives, inops, Romae, seu fors ita iusserit, exul,
 60 quisquis erit vitae scribam color. 'o puer, ut sis
 vitalis, metuo, et maiorum nequis amicus
 frigore te feriat.' quid? cum est Lucilius ausus
 primus in hunc operis componere carmina morem,
 detrudere et pellem, nitidus qua quisque per ora
 65 cederet, introrsum turpis: num Laelius, aut qui
 duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen
 ingenio offensi aut laeso doluere Metello
 famosisque Lupo cooperto versibus? atqui
 primores populi arripuit populumque tributim,
 70 scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis.
 quin ubi se a vulgo et scaena in secreta remorant
 virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli,
 nugari cum illo et discincti ludere, donec
 decoqueretur holus, soliti. quicquid sum ego, quamvis
 75 infra Lucili censum ingeniumque, tamen me
 cum magnis vixisse invita fatebitur usque

80 invidia et fragili quaerens inlidere dentem
 offendet solido, nisi quid tu, docte Trebati,
 dissentis. 'equidem nihil hinc diffindere possum,
 sed tamen ut monitus caveas, ne forte negoti
 incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
 si mala condiderit in quem quis carmina, ius est
 iudiciumque.' esto, siquis mala; sed bona siquis
 85 iudice condiderit laudatus Caesare? siquis
 obprobriis dignum latraverit, integer ipse?
 'solventur risu tabulae, tu missus abibis.'

II

5 Quae virtus et quanta, boni, sit vivere parvo
 (nec meus hic sermo est, sed quae praecepit Ofellus
 rusticus, abnormis sapiens crassaque Minerva),
 discite non inter lances mensasque nitentis,
 cum stupet insanis acies fulgoribus, et cum
 adclinis falsis animus meliora recusat,
 verum hic inpransi mecum disquirite. 'cur hoc?'
 dicam, si potero. male verum examinat omnis
 10 corruptus iudex. leporem sectatus equove
 lassus ab indomito, vel si Romana fatigat
 militia adsuetum graecari, seu pila velox
 molliter austerum studio fallente laborem,
 seu te discus agit (pete cedentem aera disco):

Q. HORATIVVS FLACCVS

15 cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
sperne cibum vilem, nisi Hymettia mella Falerno
ne biberis diluta. foris est promus, et atrum
defendens piscis hiemat mare: cum sale panis
latrantem stomachum bene leniet. unde putas aut
20 qui partum? non in caro nidore voluptas
summa, sed in te ipso est. tu pulmentaria quaere
sudando: pinguem vitiis albumque neque ostrea,
nec scarus aut poterit peregrina iuvare lagois.
vix tamen eripiam, posito pavone velis quin
hoc potius, quam gallina tergere palatum,
25 corruptus vanis rerum, quia veneat auro
rara avis et picta pandat spectacula cauda,
tamquam ad rem attineat quicquam. num vesceris ista,
quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?
carne tamen quamvis distat nil, hac magis illam
30 inparibus formis deceptum te petere esto:
unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
captus hiet? pontisne inter iactatus, an amnis
ostia sub Tusci? laudas, insane, trilibrem
mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
35 ducit te species, video. quo pertinet ergo
proceros odisse lupos? quia scilicet illis
maiores natura modum dedit, his breve pondus.
ieiunus raro stomachus vulgaria temnit.

40 'porrectum magno magnum spectare catino
 vellem' ait Harpyis gula digna rapacibus. at vos,
 praesentes Austri, coquite horum obsonia. quamquam
 putet aper rhombusque recens, mala copia quando
 aegrum sollicitat stomachum, cum rapula plenus
 45 atque acidas mavolt inulas. necdum omnis abacta
 pauperies epulis regum, nam vilibus ovis
 nigrisque est oleis hodie locus. haud ita pridem
 Galloni praeconis erat acipensere mensa
 infamis. quid? tunc rhombos minus aequor alebat?
 tutus erat rhombus tutoque ciconia nido,
 50 donec vos auctor docuit praetorius. ergo
 siquis nunc mergos suavis edixerit assos,
 parebit pravi docilis Romana iuventus.
 sordidus a tenui victu distabit Ofello
 iudice. nam frustra vitium vitaveris illud,
 55 si te alio pravum detorseris. Avidienus,
 cui Canis ex vero ductum cognomen adhaeret,
 quinquennis oleas est et silvestria corna,
 ac nisi mutatum parcat defundere vinum, et
 cuius odorem olei nequeas perferre, licebit
 60 ille repotia, natalis aliosve dierum
 festos albatus celebret, cornu ipse bilibri
 caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
 quali igitur victu sapiens utetur, et horum
 utrum imitabitur? hac urget lupo, hac canis, aiunt.

Q. HORATIVVS FLACCVS

65 mundus erit, qua non offendat sordibus, atque
 in neutram partem cultus miser. hic neque servis,
 Albuci senis exemplo, dum munia didit,
 saevos erit, nec sic ut simplex Naevius unctam
 convivis praebebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
 70 accipe nunc, victus tenuis quae quantaque secum
 adferat. in primis valeas bene, nam variae res
 ut noceant homini, credas, memor illius escae,
 quae simplex olim tibi sederit. at simul assis
 miscueris elixa, simul conchyliis turdis,
 75 dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
 lenta feret pituita. vides, ut pallidus omnis
 cena desurgat dubia? quin corpus onustum
 hesternis vitiis animum quoque praegravat una
 atque adfigit humo divinae particulam aerae.
 80 alter, ubi dicto citius curata sopori
 membra dedit, vegetus praescripta ad munia surgit.
 hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam,
 sive diem festum rediens advexerit annus,
 seu recreare volet tenuatum corpus, ubique
 85 accedent anni, tractari mollius aetas
 inbecilla volet: tibi quidnam accedet ad istam,
 quam puer et validus praesumis, mollitiem, seu
 dura valetudo incidit, seu tarda senectus?
 90 rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
 illis nullus erat, sed (credo) hac mente, quod hospes
 tardius adveniens vitiatum commodius, quam
 integrum edax dominus consumeret. hos utinam inter

heroas natum tellus me prima tulisset!
 das aliquid famae, quae carmine gratior aurem
 95 occupat humanam? grandes rhombi patinaeque
 grande ferunt una cum damno dedecus; adde
 iratum patrum, vicinos, te tibi iniquum
 et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
 as, laquei pretium. 'iure' inquit 'Trausius istis
 100 iurgatur verbis; ego vectigalia magna
 divitiasque habeo tribus amplas regibus.' ergo,
 quod superat, non est melius, quo insumere possis?
 cur eget indignus quisquam te divite? quare
 105 templa ruunt antiqua deum? cur, improbe, carae
 non aliquid patriae tanto emetiris acervo?
 uni nimirum recte tibi semper erunt res,
 o magnus posthac inimicis risus! uterne
 ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
 pluribus adsuerit mentem corpusque superbum,
 110 an qui contentus parvo metuensque futuri
 in pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
 quo magis his credas, puer hunc ego parvus Ofellum
 integris opibus novi non latius usum,
 115 quam nunc accisis. videas metato in agello
 cum pecore et gnatis fortem mercede colonum
 'non ego' narrantem 'temere edi luce profesta
 quicquam praeter holus fumosae cum pede pernae.
 ac mihi seu longum post tempus venerat hospes,
 120 sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
 vicinus, bene erat non piscibus urbe petitis,

sed pullo atque haedo; tunc pensilis uva secundas
 et nux ornabat mensas cum duplice ficu.
 post hoc ludus erat culpa potare magistra,
 ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
 125 explicuit vino contractae seria frontis.
 saeviat atque novos moveat Fortuna tumultus:
 quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcus, aut vos,
 o pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
 nam propriae telluris erum natura neque illum,
 130 nec me, nec quemquam statuit: nos expulit ille,
 illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris,
 postremum expellet certe vivacior heres.
 nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
 dictus, erit nulli proprius, sed cedit in usum
 135 nunc mihi, nunc alii. quocirca vivite fortes,
 fortiaque adversis opponite pectora rebus.'

III

'Sic raro scribis, ut toto non quater anno
 membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
 iratus tibi, quod vini somnique benignus
 nil dignum sermone canas. quid fiet? at ipsis
 5 Saturnalibus huc fugisti sobrius, ergo
 dic aliquid dignum promissis: incipe. nil est.
 culpantur frustra calami, inmeritusque laborat
 iratis natus paries dis atque poetis.
 atqui vultus erat multa et praeclara minantis,

10 si vacuum tepido cepisset villula tecto.
 quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
 Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
 invidiam placare paras virtute relicta?
 contemnere miser. vitanda est inproba Siren
 15 desidia, aut quicquid vita meliore parasti,
 ponendum aequo animo.' di te, Damasippe, deaeque
 verum ob consilium donent tonsore. sed unde
 tam bene me nosti? 'postquam omnis res mea Ianum
 ad medium fracta est, aliena negotia curo,
 20 excussus propriis. olim nam quaerere amabam,
 quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus aere,
 quid sculptum infabre, quid fustum durius esset.
 callidus huic signo ponebam milia centum;
 hortos egregiasque domos mercarier unus
 25 cum lucro noram, unde frequentia Mercuriale
 inposuere mihi cognomen compita.' novi
 et miror morbi purgatum te illius. atqui
 emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
 traiecto lateris miseri capitisve dolore,
 30 ut lethargicus hic cum fit pugil et medicum urget.
 dum nequid simile huic, esto, ut libet. 'o bone, ne te
 frustrere: insanis et tu stultique prope omnes,
 siquid Stertinius veri crepat, unde ego mira
 descripsi docilis praecepta haec, tempore quo me
 35 solatus iussit sapientem pascere barbam,
 atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
 nam male re gesta cum vellem mittere operto
 me capite in flumen, dexter stetit et: „cave faxis

40 te quicquam indignum; pudor“ inquit „te malus angit,
 insanos qui inter vereare insanus haberi.
 primum nam inquiram, quid sit furere: hoc si erit in te
 solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
 quem mala stultitia et quemcumque inscitia veri
 45 caecum agit, insanum Chryssippi porticus et grex
 autumat. haec populos, haec magnos formula reges
 excepto sapiente tenet. nunc accipe, quare
 desipiant omnes aequae ac tu, qui tibi nomen
 insano posuere. velut silvis, ubi passim
 50 palantis error certo de tramite pellit,
 ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit, unus utrique
 error, sed variis inludit partibus: hoc te
 crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille,
 qui te deridet, caudam trahat. est genus unum
 stultitiae nihilum metuenda timentis, ut ignis,
 55 ut rupes fluviosque in campo obstare queratur,
 alterum et huic varum et nihilo sapientius ignis
 per medios fluviosque ruentis. clamet amica
 mater honesta soror, cum cognatis pater, uxor:
 hic fossa est ingens, hic rupes maxima, serva!
 60 non magis audierit, quam Fufius ebrius olim,
 cum Iliam edormit, Catienis mille ducentis
 ‘mater, te appello!’ clamantibus. huic ego vulgus
 errori similem cunctum insanire docebo.
 insanit veteres statuas Damasippus emendo:
 65 integer est mentis Damasippi creditor? esto.
 ‘accipe, quod numquam reddas mihi’ si tibi dicam,
 tunc insanus eris, si acceperis, an magis excors

reiecta praeda, quam praesens Mercurius fert?
 scribe decem a Nerio; non est satis, adde Cicutae
 70 nodosi tabulas, centum, mille adde catenas:
 effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.
 cum rapies in ius malis ridentem alienis,
 fiet aper, modo avis, modo saxum et (cum volet) arbor.
 si male rem gerere insani est, contra bene sani,
 75 putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perelli
 dictantis, quod tu numquam rescribere possis.
 audire atque togam iubeo componere, quisquis
 ambitione mala aut argenti pallet amore,
 quisquis luxuria tristive superstitione
 80 aut alio mentis morbo calet: huc propius me,
 dum doceo insanire omnis, vos ordine adite.
 danda est ellebori multo pars maxima avaris:
 nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
 heredes Staberi summam incidere sepulchro,
 85 ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
 damnati populo paria atque epulum arbitrio Arri,
 frumenti quantum metit Africa. 'sive ego prave,
 seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi.' credo
 hoc Staberi prudentem animum vidisse. 'quid ergo
 90 sensit, cum summam patrimoni insculpere saxo
 heredes voluit?' quoad vixit, credidit ingens
 pauperiem vitium et cavit nihil acrius, ut, si
 forte minus locuples uno quadrante periret,
 ipse videretur sibi nequior. omnis enim res,
 95 virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
 divitiis parent; quas qui construxerit, ille

clarus erit, fortis, iustus. 'sapiensne?' etiam, et rex,
 et quicquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
 speravit magnae laudi fore. quid simile isti
 100 Graecus Aristippus, qui servos proicere aurum
 in media iussit Libya, quia tardius irent
 propter onus segnes? uter est insanior horum?
 nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
 siquis emat citharas, emptas comportet in unum,
 105 nec studio citharae, nec Musae deditus ulli,
 si scalpra et formas non sutor, nautica vela
 aversus mercaturis: delirus et amens
 undique dicatur merito. qui discrepat istis,
 qui nummos aurumque recondit, nescius uti
 110 compositis metuensque velut contingere sacrum?
 siquis ad ingentem frumenti semper acervum
 porrectus vigilet cum longo fuste, neque illinc
 audeat esuriens dominus contingere granum,
 ac potius foliis parcus vescatur amaris;
 115 si positis intus Chii veterisque Falerni
 mille cadis — nihil est: ter centum milibus — acre
 potet acetum; age, si et stramentis incubet unde-
 octoginta annos natus, cui stragula vestis,
 blattarum ac tinearum epulae, putrescat in arca:
 120 nimirum insanus paucis videatur eo, quod
 maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
 filius aut etiam haec libertus ut ebibat heres,
 dis inimice senex, custodis? ne tibi desit?
 quantulum enim summae curtabit quisque dierum,
 125 ungere si caules oleo meliore caputque
 coeperis inpexa foedum porrigine? quare,
 si quidvis satis est, periuras, surripis, aufers

SERM. II 3

undique? tun sanus? populum si caedere saxis
 incipias servosve tuos, quos aere pararis,
 130 insanum te omnes pueri clamentque puellae;
 cum laqueo uxorem interimis matremque veneno,
 incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,
 nec ferro ut demens genetricem occidis Orestes.
 an tu reris eum occisa insanisse parente,
 135 ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
 in matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
 quin, ex quo est habitus male tutae mentis Orestes,
 nil sane fecit, quod tu reprehendere possis:
 non Pyladen ferro violare aususve sororem
 140 Electran, tantum maledicit utrique vocando
 hanc Furiam, hunc aliud, iussit quod splendida bilis.
 pauper Opimius argenti positi intus et auri,
 qui Veientanum festis potare diebus
 Campana solitus trulla vappamque profestis,
 145 quondam lethargo grandi est oppressus, ut heres
 iam circum loculos et clavis laetus ovansque
 curreret. hunc medicus multum celer atque fidelis
 excitat hoc pacto: mensam poni iubet atque
 effundi saccos nummorum, accedere pluris
 150 ad numerandum. hominem sic erigit, addit et illud:
 'ni tua custodis, avidus iam haec auferet heres.'
 'men vivo?' 'ut vivas igitur, vigila! hoc age!' 'quid vis?'
 'deficient inopem venae te, ni cibus atque
 ingens accedit stomacho fultura ruenti.
 155 tu cessas? agedum, sume hoc tisanarium oryzae.'
 'quanti emptae?' 'parvo.' 'quanti ergo?' 'octussibus.' 'eheu!
 quid refert, morbo an furtis pereamque rapinis?'
 quisnam igitur sanus? qui non stultus. quid avarus?
 stultus et insanus. quid, siquis non sit avarus,

Q. HORATIVS FLACCVS

160 continuo sanus? minime. cur, Stoice? dicam.
 'non est cardiacus' Craterum dixisse putato
 'hic aeger.' recte est igitur surgetque? negabit,
 quod latus aut renes morbo temptentur acuto.
 non est periurus, neque sordidus, immolet aequis
 165 hic porcum Laribus, verum ambitiosus et audax:
 naviget Anticyram. quid enim differt, barathrone
 dones, quicquid habes, an numquam utare paratis?
 Servius Oppidius Canusi duo praedia, dives
 antiquo censu, gnatis divisisse duobus
 170 fertur et hoc moriens pueris dixisse vocatis
 ad lectum: 'postquam te talos, Aule, nucesque
 ferre sinu laxo, donare et ludere vidi,
 te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem,
 extimui, ne vos ageret vesania discors,
 175 tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
 quare per divos oratus uterque Penatis,
 tu cave, ne minuas, tu ne maius facias id,
 quod satis esse putat pater et natura coercet.
 praeterea, ne vos titillet gloria, iure
 180 iurando obstringam ambo: uter aedilis fueritve
 vestrum praetor, is intestabilis et sacer esto.'
 in cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
 latus ut in circo spatiere et aeneus ut stes,
 nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
 185 scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
 astuta ingenuum volpes imitata leonem?
 nequis humasse velit Aiacem, Atrida, vetas cur?
 'rex sum' (nil ultra quaero plebeius) 'et aequam

190 rem imperito, ac sicui videor non iustus, inulto
 dicere, quod sentit, permitto.' maxime regum,
 di tibi dent capta classem reducere Troia.
 ergo consulere et mox respondere licebit?
 'consule.' cur Ajax, heros ab Achille secundus,
 putescit, totiens servatis clarus Achivis?
 195 gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
 per quem tot iuvenes patrio caruere sepulchro?
 'mille ovium insanus morti dedit, inclitum Ulixen
 et Menelaum una mecum se occidere clamans.'
 tu, cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
 200 ante aras spargisque mola caput, inprobe, salsa,
 rectum animi servas? 'quorsum?' insanus quid enim Ajax
 fecit, cum stravit ferro pecus? abstinuit vim
 uxore et gnato; mala multa precatus Atridis
 non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulixen.
 205 'verum ego, ut haerentis adverso litore navis
 eriperem, prudens placavi sanguine divos.'
 nempe tuo, furiose? 'meo, sed non furiosus.'
 qui species alias veris scelerisque tumultu
 permixtas capiet, commotus habebitur, atque
 210 stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
 Ajax inmeritos cum occidit desipit agnos:
 cum prudens scelus ob titulos admittis inanis,
 stas animo et purum est vitio tibi, cum tumidum est, cor?

Q. HORATIVVS FLACCVS

215 siquis lectica nitidam gestare amet agnam,
 huic vestem, ut gnatae, paret ancillas, paret aurum,
 Rufam aut Pusillam appellet fortique marito
 destinet uxorem, interdicto huic omne adimat ius
 praetor et ad sanos abeat tutela propinquos.
 220 quid? siquis gnatam pro muta devovet agna,
 integer est animi? ne dixeris. ergo ubi prava
 stultitia, hic summa est insania; qui sceleratus,
 et furiosus erit; quem cepit vitrea fama,
 hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
 nunc age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum:
 225 vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
 hic simul accepit patrimonio mille talenta,
 edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
 unguentarius ac Tusci turba impia vici,
 cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum
 230 mane domum veniant. quid tum? venire frequentes.
 verba facit leno: 'quicquid mihi, quicquid et horum
 cuique domi est, id crede tuum et vel nunc pete, vel cras.'
 accipe, quid contra haec iuvenis responderit aequos:
 'in nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
 235 cenem ego; tu piscis hiberno ex aequore verris.
 segnis ego, indignus qui tantum possideam: aufer!
 sume tibi deciens; tibi tantundem; tibi triplex,
 unde uxor media currit de nocte vocata.'
 240 filius Aesopi detractam ex aure Metellae,
 scilicet ut deciens solidum absorberet, aceto
 diluit insignem bacam: qui sanior, ac si
 illud idem in rapidum flumen iaceretve cloacam?

245 Quinti progenies Arri, par nobile fratrum
 nequitia et nugis, pravorum et amore gemellum,
 lusciniis soliti inpenso prandere coemptas,
 quorsum abeant? sani ut creta, an carbone notati?
 aedificare casas, plostello adiungere mures,
 ludere par impar, equitare in harundine longa
 250 siquem delectet barbatum, amentia verset.
 si puerilius his ratio esse evincet amare,
 nec quicquam differre, utrumne in pulvere, trimus
 quale prius, ludas opus, an meretricis amore
 sollicitus plores: quaero, faciasne quod olim
 255 mutatus Polemon? ponas insignia morbi,
 fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille
 dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
 postquam est inpransi correptus voce magistri?
 porrigis irato puero cum poma, recusat;
 'sume, catelle' — negat; si non des, optet. amator
 260 exclusus qui distat, agit ubi secum, eat an non,
 quo rediturus erat non arcessitus, et haeret
 invisus foribus? 'nec nunc, cum me vocet ultro,
 accedam? an potius mediter finire dolores?
 265 exclusit, revocat: redeam? non, si obsecret.' ecce
 servos, non paulo sapientior: 'o ere, quae res
 nec modum habet, neque consilium, ratione modoque
 tractari non vult. in amore haec sunt mala: bellum,
 pax rursus; haec siquis tempestatis prope ritu
 270 mobilia et caeca fluitantia sorte laboret
 reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si

insanire paret certa ratione modoque.
 quid? cum Picenis excerpens semina pomis
 gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
 quid? cum balba feris annoso verba palato,
 275 aedificante casas qui sanior? adde cruorem
 stultitiae, atque ignem gladio scrutare: modo, inquam,
 Hellade percussa Marius cum praecipitat se,
 cerritus fuit? an commotae crimine mentis
 absolves hominem et sceleris damnabis eundem,
 280 ex more imponens cognata vocabula rebus?
 libertinus erat, qui circum compita siccus
 lautis mane senex manibus currebat et 'unum,
 quid tam magnum?' addens, 'unum me surpitem morti!
 dis etenim facile est' orabat, sanus utrisque
 285 auribus atque oculis: mentem, nisi litigiosus,
 exciperet dominus, cum venderet. hoc quoque volgus
 Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
 'Iuppiter, ingentis qui das adimisque dolores',
 mater ait pueri menses iam quinque cubantis,
 290 'frigida si puerum quartana reliquerit, illo
 mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
 in Tiberi stabit.' casus medicusve levarit
 aegrum ex praecipiti: mater delira necabit
 in gelida fixum ripa febrimque reducet.
 295 quone malo mentem concussa? timore deorum."
 haec mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
 arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
 dixerit insanum qui me, totidem audiet atque
 300 respicere ignoto discet pendentia tergo.'
 Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris,
 qua me stultitia, quoniam non est genus unum,

SERM. II 3-4

insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
 'quid? caput abscisum manibus dum portat Agaue
 gnati infelicis, sibi tunc furiosa videtur?'
 305 stultum me fateor (liceat concedere veris)
 atque etiam insanum: tantum hoc edissere, quo me
 aegrotare putes animi vitio. 'accipe: primum
 aedificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
 310 ad summum totus moduli bipedalis, et idem
 corpore maiorem rides Turbonis in armis
 spiritum et incessum: qui ridiculus minus illo?
 an quodcumque facit Maecenas, te quoque verum est
 tanto dissimilem et tanto certare minorem?
 315 absentis ranae pullis vituli pede pressis
 unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
 belua cognatos eliserit; illa rogare,
 quantane? num tantum, sufflans se, magna fuisset?
 „maior dimidio.“ „num tanto?“ cum magis atque
 se magis inflaret: „non, si te ruperis“ inquit,
 320 „par eris.“ haec a te non multum abludit imago.
 adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino:
 quae siquis sanus fecit, sanus facis et tu.
 non dico horrendam rabiem, — iam desine! — 'cultum
 maiorem censu,' — teneas, Damasippe, tuis te! —
 325 'mille puellarum, puerorum mille furores —'
 o maior, tandem parcas, insane, minori!

IV

Unde et quo, Catius? 'non est mihi tempus, aventi
 ponere signa novis praeceptis, qualia vincent
 Pythagoran Anytique reum doctumque Platona.'

Q. HORATIVS FLACCVS

5 peccatum fateor, cum te sic tempore laevo
interpellarim, sed des veniam bonus, oro.
quodsi interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox,
sive est naturae hoc, sive artis, mirus utroque.
'quin id erat curae, quo pacto cuncta tenerem,
10 utpote res tenuis, tenui sermone peractas.'
ede hominis nomen, simul et, Romanus an hospes.
'ipsa memor praecepta canam, celabitur auctor.
longa quibus facies ovis erit, illa memento
(ut suci melioris et ut magis alba rotundis)
ponere, namque marem cohibent callosa vitellum.
15 cole suburbano qui siccus crevit in agris
dulcior: inriguo nihil est elutius horto.
si vespertinus subito te oppresserit hospes,
ne gallina malum responset dura palato,
doctus eris vivam mixto mersare Falerno:
20 hoc teneram faciet. pratensibus optima fungis
natura est; aliis male creditur. ille salubris
aestates peraget, qui nigris prandia moris
finiet, ante gravem quae legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno:
25 mendose, quoniam vacuis committere venis
nil nisi lene decet; leni praecordia mulso
prolueris melius. si dura morabitur alvus,
mitulus et viles pellent obstantia conchae
et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
30 lubrica nascentes implent conchylia lunae,
sed non omne mare est generosae fertile testae:

SERM. II 4

murice Baiano melior Lucrina peloris,
 ostea Circeis, Miseno oriuntur echini,
 pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
 55 nec sibi cenarum quivis temere arroget artem,
 non prius exacta tenui ratione saporum.
 nec satis est cara piscis averrere mensa
 ignarum, quibus est ius aptius, et quibus assis
 languidus in cubitum iam se conviva reponet.
 40 Umber et iligna nutritus glande rotundas
 curvat aper lances carnem vitantis inertem,
 nam Laurens malus est, ulvis et harundine pinguis.
 vinea submittit capreas non semper edulis.
 fecundae leporis sapiens sectabitur armos.
 45 piscibus atque avibus quae natura et foret aetas,
 ante meum nulli patuit quaesita palatum.
 sunt, quorum ingenium nova tantum crustula promit.
 nequaquam satis in re una consumere curam,
 ut siquis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
 50 quali perfundat piscis securus olivo.
 Massica si caelo suppones vina sereno,
 nocturna, siquid crassi est, tenuabitur aura,
 et decedet odor nervis inimicus, at illa
 integrum perdunt lino vitiata saporem.
 55 Surrentina vafer qui miscet faece Falerna
 vina, columbino limum bene colligit ovo,
 quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
 tostis marcentem squillis recreabis et Afra

Q. HORATIVS FLACCVS

60 potorem coclea, nam lactuca innatat acri
 post vinum stomacho; perna magis et magis hillis
 flagitat inmorsus refici, quin omnia malit,
 quaecumque inmundis fervent allata popinis.
 est operae pretium duplicis pernoscere iuris
 naturam. simplex e dulci constat olivo,
 65 quod pingui miscere mero muriaque decebit
 non alia, quam qua Byzantia putuit orca.
 hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
 Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes,
 70 pressa Venafranae quod baca remisit olivae.
 Picenis cedunt pomis Tiburtia suco,
 nam facie praestant. venuncula convenit ollis;
 rectius Albanam fumo duraveris uvam.
 hanc ego cum malis, ego faecem primus et allec,
 primus et invenior piper album cum sale nigro
 75 incretum puris circumposuisse catillis.
 inmane est vitium dare milia terna macello,
 angustoque vagos piscis urgere catino.
 magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
 tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit,
 80 sive gravis veteri craterae limus adhaesit.
 vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
 consistit sumptus? neglectis flagitium ingens.
 ten lapides varios lutulenta radere palma
 et Tyrias dare circum inluta toralia vestis
 85 oblitum, quanto curam sumptumque minorem
 haec habeant, tanto reprehendi iustius illis,
 quae nisi divitibus nequeunt contingere mensis?
 docte Cati, per amicitiam divosque rogatus
 ducere me auditum, perges quocumque, memento.

90 nam quamvis memori referas mihi pectore cuncta,
 non tamen interpret tantundem iuveris. adde
 voltum habitumque hominis, quem tu vidisse beatus
 non magni pendis, quia contigit; at mihi cura
 non mediocris inest, fontis ut adire remotos
 95 atque haurire queam vitae praecepta beatae.

V

Hoc quoque, Teresia, praeter narrata petenti
 responde, quibus amissas reparare queam res
 artibus atque modis. quid rides? 'iamne doloso
 non satis est Ithacam revehi patriosque Penatis
 5 aspicere?' o nulli quicquam mentite, vides ut
 nudus inopsque domum redeam te vate, neque illic
 aut apotheca procis intacta est aut pecus: atqui
 et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est.
 'quando pauperiem missis ambagibus horres,
 10 accipe, qua ratione queas ditescere. turdus,
 sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,
 res ubi magna nitet domino sene; dulcia poma,
 et quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
 ante Larem gustet venerabilior Lare dives.
 15 qui quamvis periurus erit, sine gente, cruentus
 sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
 tu comes exterior, si postulet, ire recuses.'
 utne tegam spurco Damaë latus? haud ita Troiae
 me gessi, certans semper melioribus. 'ergo
 20 pauper eris.' fortem hoc animum tolerare iubebo,
 et quondam maiora tuli. tu protinus, unde

Q. HORATIVS FLACCVS

divitias aerisque ruam, dic, augur, acervos.
 'dixi equidem et dico: captes astutus ubique
 testamenta senum, neu, si vafer unus et alter
 25 insidiatorem praeroso fugerit hamo,
 aut spem deponas aut artem inlusus omittas.
 magna minorve foro si res certabitur olim,
 vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
 qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
 30 defensor; fama civem causaque priorem
 sperne, domi si gnatus erit fecundave coniunx.
 „Quinte“ puta aut „Publi“ (gaudent praenomine molles
 auriculae). „tibi me virtus tua fecit amicum.
 ius anceps novi, causas defendere possum;
 35 eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
 contemptum quassa nuce pauperet: haec mea cura est,
 nequid tu perdas, neu sis iocus.“ ire domum atque
 pelliculam curare iube; si cognitor ipse,
 persta atque obdura, seu rubra Canicula findet
 40 infantis statuas, seu pingui tentus omaso
 Furius hibernas cana nive conspuet Alpis.
 „nonne vides“ aliquis cubito stantem prope tangens
 inquiet, „ut patiens, ut amicis aptus, ut acer?“
 plures adnabunt thynni et cetaria crescent.
 45 sicuti praeterea validus male filius in re
 praeclara sublatus aletur, ne manifestum
 caelibis obsequium nudet te, leniter in spem
 adrepe officiosus, ut et scribare secundus
 heres, et si quis casus puerum egerit Orco,
 50 in vacuum venias: perraro haec alea fallit.

qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
 abnuere et tabulas a te remove memento,
 sic tamen, ut limis rapias, quid prima secundo
 55 cera velit versu: solus, multisne coheres,
 veloci percurre oculo. plerumque recoctus
 scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
 captatorque dabit risus Nasica Corano.
 num furis? an prudens ludis me obscura canendo?
 'o Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non:
 60 divinare etenim magnus mihi donat Apollo.'
 quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
 'tempore, quo iuvenis Parthis horrendus, ab alto
 demissum genus Aenea, tellure marique
 magnus erit, forti nubet procera Corano
 65 filia Nasicae, metuentis reddere soldum.
 tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit, atque
 ut legat, orabit; multum Nasica negatas
 accipiet tandem et tacitus leget, invenietque
 nil sibi legatum praeter plorare suisque.
 70 illud ad haec iubeo: mulier si forte dolosa,
 libertusve senem delirum temperet, illis
 accedas socius; laudes, lauderis ut absens.
 adiuvat hoc quoque, sed vincit longe prius ipsum
 expugnare caput. scribet mala carmina vecors:
 75 laudato. scortator erit: cave te roget, ultro
 Penelopam facilis potiori trade.' putasne,
 perduci poterit tam frugi tamque pudica,
 quam nequiere proci recto depellere cursu?
 'venit enim magnum donandi parca iuventus,

80 nec tantum veneris, quantum studiosa culinae:
 sic tibi Penelope frugi est; quae si semel uno
 de sene gustarit tecum partita lucellum,
 ut canis a corio, numquam absterrebitur uncto.
 me sene, quod dicam, factum est. anus inproba Thebis
 85 ex testamento sic est elata: cadaver
 unctum oleo largo nudis humeris tulit heres,
 scilicet elabi si posset mortua; credo,
 quod nimium institerat viventi. cautus adito,
 neu desis operae, neve immoderatus abundes.
 90 difficilem et morosum offendet garrulus: ultra
 „non“, „etiam“ sileas; Davus sis comicus, atque
 stes capite obstipo, multum similis metuenti.
 obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
 cautus uti velet carum caput; extrahe turba
 95 oppositis humeris; aurem substringe loquaci.
 inportunus amat laudari: donec „ohe iam!“
 ad caelum manibus sublatis dixerit, urge <et>
 crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
 cum te servitio longo curaque levarit,
 100 et certum vigilans „quartae sit partis Ulixes“
 audieris „heres“: „ergo nunc Dama sodalis
 nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fidelem?“
 sparge subinde et, si paulum potes, inlacrimare; est
 gaudia prodentem vultum celare. sepulchrum
 105 permissum arbitrio sine sordibus exstrue: funus
 egregie factum laudet vicinia. siquis
 forte coheredum senior male tussiet, huic tu

110 dic, ex parte tua seu fundi, sive domus sit
 emptor, gaudentem nummo te addicere. sed me
 imperiosa trahit Proserpina: vive valeque.'

VI

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
 hortus ubi et tecto vicinus iugis aquae fons
 et paulum silvae super his foret. auctius atque
 di melius fecere. bene est. nil amplius oro,
 5 Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis.
 si neque maiorem feci ratione mala rem,
 nec sum facturus vitio culpave minorem;
 si veneror stultus nihil horum: 'o si angulus ille
 proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
 10 o si urnam argenti fors quae mihi monstret, ut illi,
 thesauro invento qui mercennarius agrum
 illum ipsum mercatus aravit, dives amico
 Hercule!' si, quod adest, gratum iuvat, hac prece te oro:
 pingue pecus domino facias et cetera, praeter
 15 ingenium, utque soles, custos mihi maximus adsis!
 ergo ubi me in montis et in arcem ex urbe removi,
 quid prius inlustrem saturis musaque pedestri?
 nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster
 autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.
 20 Matutine pater, seu Iane libentius audis,
 unde homines operum primos vitaeque labores
 instituunt (sic dis placitum), tu carminis esto
 principium. Romae sponsorem me rapis: 'heia,
 ne prior officio quisquam respondeat, urge.'
 25 sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem

interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
 postmodo quod mi obsit, clare certumque locuto
 luctandum in turba, et facienda iniuria tardis.
 'quid vis, insane?' et 'quas res agis!' improbus urget
 30 iratis precibus: 'tu pulses omne, quod obstat,
 ad Maecenatem memori si mente recurras?'
 hoc iuvat et melli est, non mentiar. at simul atras
 ventum est Esquillas, aliena negotia centum
 per caput et circa saliunt latus: 'ante secundam
 35 Roscius orabat, sibi adesses ad puteal cras.'
 'de re communi scribae magna atque nova te
 orabant, hodie meminisses, Quinte, reverti.'
 'inprimat his, cura, Maecenas signa tabellis.'
 dixeris: 'experiar', 'si vis, potes' addit et instat.
 40 septimus octavo propior iam fugerit annus,
 ex quo Maecenas me coepit habere suorum
 in numero, dumtaxat ad hoc, quem tollere raeda
 vellet iter faciens, et cui concedere nugas
 hoc genus: 'hora quota est?' 'Thraex est Gallina Syro par?'
 45 'matutina parum cautos iam frigora mordent' —
 et quae rimosae bene deponuntur in aure.
 per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
 invidiae noster. ludos spectaverat una,
 luserat in campo: 'fortunae filius!' omnes.
 50 frigidus a rostris manat per compita rumor;
 quicumque obvius est, me consulit: 'o bone (nam te
 scire, deos quoniam propius contingis, oportet),

numquid de Dacis audisti?' nil equidem. 'ut tu
 semper eris derisor!' at omnes di exagitent me,
 55 si quicquam. 'quid? militibus promissa Triquetra
 praedia Caesar, an est Itala tellure daturus?'
 iurantem me scire nihil mirantur, ut unum
 scilicet egregii mortalem atque silenti.
 perditur haec inter misero lux, non sine votis:
 60 o rus, quando ego te aspiciam, quandoque licebit
 nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
 ducere sollicitae iucunda obliviae vitae?
 o quando faba Pythagorae cognata simulque
 uncta satis pingui ponentur holuscula lardo?
 65 o noctes cenaque deum, quibus ipse meique
 ante Larem proprium vescor vernasque procaces
 pasco libatis dapibus. prout cuique libido est,
 siccatur inaequalis calices conviva, solutus
 legibus insanis, seu quis capit acria fortis
 70 pocula, seu modicis uvescit laetius. ergo
 sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
 nec, male necne Lepos saltet, sed, quod magis ad nos
 pertinet et nescire malum est, agitamus: utrumne
 divitiis homines, an sint virtute beati,
 75 quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos,
 et quae sit natura boni, summumque quid eius.
 Cervius haec inter vicinus garrat anilis
 ex re fabellas. si quis nam laudat Arelli
 sollicitas ignarus opes, sic incipit: 'olim

Q. HORATIVVS FLACCVS

80 rusticus urbanum murem mus paupere fertur
 accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum,
 asper et attentus quaesitis, ut tamen artum
 solveret hospitiis animum. quid multa? neque ille
 sepositi ciceris, nec longae invidit avenae,
 85 aridum et ore ferens acinum semesaque lardi
 frustra dedit, cupiens varia fastidia cena
 vincere tangentis male singula dente superbo,
 cum pater ipse domus palea porrectus in horna
 esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
 90 tandem urbanus ad hunc: „quid te iuvat“ inquit, „amice,
 praerupti nemoris patientem vivere dorso?
 vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?
 carpe viam, mihi crede, comes, terrestria quando
 mortalis animas vivunt sortita, neque ulla est
 95 aut magno, aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
 dum licet, in rebus iucundis vive beatus,
 vive memor, quam sis aevi brevis.“ haec ubi dicta
 agrestem pepulere, domo levis exilit, inde
 ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
 100 moenia nocturni subrepere. iamque tenebat
 nox medium caeli spatium, cum ponit uterque
 in locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
 tincta super lectos canderet vestis eburnos,
 multaque de magna superessent fercula cena,
 105 quae procul extractis inerant hesterna canistris.
 ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit

110 agrestem, veluti succinctus cursitat hospes
 continuatque dapes, nec non verniliter ipsis
 fungitur officiis, praelambens omne, quod affert.
 ille cubans gaudet mutata sorte bonisque
 rebus agit laetum convivam, cum subito ingens
 valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
 currere per totum pavidi conclave, magisque
 exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
 115 personuit canibus. tum rusticus: „haud mihi vita
 est opus hac“ ait et „valeas; me silva cavosque
 tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.“

VII

'Iamdudum ausculto et cupiens tibi dicere servus
 pauca reformido.' Davusne? 'ita, Davus, amicum
 mancipium domino et frugi, quod sit satis, hoc est,
 ut vitale putes.' age, libertate Decembri,
 5 quando ita maiores voluerunt, utere: narra.
 'pars hominum vitiis gaudet constanter et urget
 propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
 interdum pravis obnoxia. saepe notatus
 cum tribus anellis, modo laeva Priscus inani,
 10 vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas,
 aedibus ex magnis subito se conderet, unde
 mundior exiret vix libertinus honeste,
 iam moechus Romae, iam mallet doctus Athenis
 vivere, Vortumnis (quotquot sunt) natus iniquis.
 15 scurra Volanerius, postquam illi iusta cheragra

Q. HORATIVS FLACCVS

contudit articulos, qui pro se tolleret atque
mitteret in phimum talos, mercede diurna
conductum pavit: quanto constantior isdem
in vitiis, tanto levius miser ac prior illo,
20 qui iam contento, iam laxo fune laborat.
non dices hodie, quorsum haec tam putida tendant,
furcifer? 'ad te, inquam.' quo pacto, pessime? 'laudas
fortunam et mores antiquae plebis et idem,
25 siquis ad illa deus subito te agat, usque recuses,
aut quia non sentis, quod clamas rectius esse,
aut quia non firmus rectum defendis et haeres
nequiquam caeno cupiens evellere plantam.
Romae rus optas, absentem rusticus urbem
30 tollis ad astra levis. si nusquam es forte vocatus
ad cenam, laudas securum holus ac, velut usquam
vinctus eas, ita te felicem dicis amasque,
quod nusquam tibi sit potandum; iusserit ad se
Maecenas serum sub lumina prima venire
35 convivam: „nemon oleum feret ocius? ecquis
audit?“ cum magno blateras clamore fugisque.
Mulvius et scurrae tibi non referenda precati
discedunt. „etenim fateor me“ dixerit ille
„duci ventre levem, nasum nidore supinor,
40 inbecillus, iners, siquid vis, adde, popino.
tu, cum sis, quod ego, et fortassis nequior, ultro

insectere velut melior, verbisque decoris
 obvolvās vitium? quid, si me stultior ipso
 quingentis empto dragmis deprenderis? aufer
 me vultu terrere; manum stomachumque teneto,
 45 dum, quae Crispini docuit me ianitor, edo.
 te coniunx aliena capit, meretricula Davum:
 peccat uter nostrum cruce dignius? acris ubi me
 natura intendit, sub clara nuda lucerna
 50 quaecumque excepit turgentis verbera caudae,
 clunibus aut agitavit equum lasciva supinum,
 dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne
 ditior aut formae melioris meiat eodem.
 tu, cum proiectis insignibus, anulo equestri
 Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
 55 turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
 non es, quod simulas? metuens induceris, atque
 altercante libidinibus tremis ossa pavore.
 quid refert, uri virgis ferroque necari
 auctoratus eas, an turpi clausus in arca,
 60 quo te demisit peccati conscia erilis,
 contractum genibus tangas caput? estne marito
 matronae peccantis in ambo iusta potestas?
 in corruptorem vel iustior. illa tamen se
 non habitu mutatve loco peccatve superne,
 65 cum te formidet mulier, neque credat amanti.
 ibis sub furcam prudens dominoque furenti

Q. HORATIVS FLACCVS

committes rem omnem et vitam et cum corpore famam.
 evasti: credo, metues doctusque cavebis;
 quaeres, quando iterum paveas iterumque perire
 70 possis, o totiens servus! quae belua ruptis,
 cum semel effugit, reddit se prava catenis?
 „non sum moechus“ ais: neque ego, hercule, fur, ubi vasa
 praetereo sapiens argentea. tolle periculum:
 iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
 75 tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
 tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
 imposita haud umquam misera formidine privet?
 adde super, dictis quod non levius valeat: nam
 sive vicarius est, qui servo paret, uti mos
 80 vester ait, seu conservus, tibi quid sum ego? nempe
 tu, mihi qui imperitas, alii servis miser atque
 duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
 quisnam igitur liber? sapiens, sibi qui imperiosus,
 quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent,
 85 responsare cupidinibus, contemnere honores
 fortis et in se ipso totus teres atque rotundus,
 externi nequid valeat per leve morari,
 in quem manca ruit semper fortuna. potesne
 ex his ut proprium quid noscere? quinque talenta
 90 poscit te mulier, vexat foribusque repulsum
 perfundit gelida, rursus vocat: eripe turpi
 colla iugo, „liber, liber sum!“ dic age. non quis,
 urget enim dominus mentem non lenis et acris
 subiectat lasso stimulos versatque negantem.

95 vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella,
 qui peccas minus atque ego, cum Fulvi Rutubaeque
 aut Pacideiani contento poplite miror
 proelia rubrica picta aut carbone, velut si
 re vera pugnent, feriant vitentque moventes
 100 arma viri? nequam et cessator Davus: at ipse
 subtilis veterum iudex et callidus audis.
 nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
 virtus atque animus cenis responsat opimis?
 obsequium ventris mihi perniciosius est cur?
 105 tergo plector enim. qui tu inpunitior illa,
 quae parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
 nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,
 inlusique pedes vitiosum ferre recusant
 corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer uvam
 110 furtiva mutat strigili? qui praedia vendit,
 nil servile gulae parens habet? adde, quod idem
 non horam tecum esse potes, non otia recte
 ponere, teque ipsum vitas fugitivus et erro,
 iam vino quaerens, iam somno fallere curam.
 115 frustra: nam comes atra premit sequiturque fugacem.
 unde mihi lapidem? 'quorsum est opus?' unde sagittas?
 'aut insanit homo, aut versus facit.' ocius hinc te
 ni rapis, accedes opera agro nona Sabino!

VIII

Ut Nasidieni iuvit te cena beati?
 nam mihi quaerenti convivam dictus here illic
 de medio potare die. 'sic, ut mihi numquam
 in vita fuerit melius.' da, si grave non est,
 5 quae prima iratum ventrem placaverit esca.
 'in primis Lucanus aper: leni fuit Austro
 captus, ut aiebat cenae pater; acria circum
 rapula, lactucae, radices, qualia lassung
 pervellunt stomachum, siser, allec, faecula Coa.
 10 his ubi sublatis puer alte cinctus acernam
 gausape purpureo mensam pertersit, et alter
 sublegit, quodcumque iaceret inutile quodque
 posset cenantis offendere, ut Attica virgo
 cum sacris Cereris procedit fuscus Hydaspes,
 15 Caecuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
 hic erus: „Albanum, Maecenas, sive Falernum
 te magis adpositis delectat, habemus utrumque.“
 divitias miseras! sed quis cenantibus una,
 Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
 20 'summus ego et prope me Viscus Thurinus et infra,
 si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
 Vibidius, quos Maecenas adduxerat umbras;
 Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
 ridiculus totas semel absorbere placentas;
 25 Nomentanus ad hoc, qui, siquid forte lateret,
 indice monstraret digito, nam cetera turba,

nos, inquam, cenamus avis, conchylia, piscis,
 longe dissimilem noto celantia sucum,
 ut vel continuo patuit, cum passeris atque
 30 ingustata mihi porrexerit ilia rhombi.
 post hoc me docuit melimela rubere minorem
 ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso
 audieris melius. tum Vibidius Balatroni:
 „nos nisi damnose bibimus, moriemur inulti“
 35 et calices poscit maiores. vertere pallor
 tum parochi faciem, nil sic metuentis, ut acris
 potores, vel quod male dicunt liberius, vel
 fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
 invertunt Allifanis vinaria tota
 40 Vibidius Balatroque, secutis omnibus; imi
 convivae lecti nihilum nocuere lagoenis.
 adfertur squillas inter murena natantis
 in patina porrecta. sub hoc erus: „haec gravida“ inquit
 „capta est, deterior post partum carne futura.
 45 his mixtum ius est: oleo, quod prima Venafri
 pressit cella, garo de sucis piscis Hiberi,
 vino quinquenni, verum citra mare nato,
 dum coquitur (cocto Chium sic convenit, ut non
 hoc magis ullum aliud), pipere albo, non sine aceto,
 50 quod Methymnaeam vitio mutaverit uvam.
 erucas viridis, inulas ego primus amaras
 monstravi incoquere; inlutos Curtillus echinos,

ut melius muria, quod testa marina remittat.“
 interea suspensa gravis aulaea ruinas
 55 in patinam fecere, trahentia pulveris atri
 quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
 nos maius veriti, postquam nihil esse pericli
 sensimus, erigimur, Rufus posito capite, ut si
 60 filius inmaturus obisset, flere. quis esset
 finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
 tolleret: „heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
 te deus? ut semper gaudes in ludere rebus
 humanis!“ Varius mappa compescere risum
 vix poterat. Balatro, suspendens omnia naso:
 65 „haec est condicio vivendi“ aiebat, „eoque
 responsura tuo numquam est par fama labori.
 tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
 sollicitudine districtum, ne panis adustus,
 ne male conditum ius apponatur, ut omnes
 70 praecinctorum recte pueri comptique ministrent?
 adde hos praeterea casus, aulaea ruant si,
 ut modo, si patinam pede lapsus frangat agaso.
 sed convivatoris uti ducis ingenium res
 adversae nuadre solent, celare secundae.“
 75 Nasidienus ad haec: „tibi di, quaecumque preceris,
 commoda dent: ita vir bonus es convivaque comis“,
 et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
 stridere secreta divisos aure susurros.
 nullos his mallem ludos spectasse. sed illa
 80 redde age, quae deinceps risisti. ‘Vibidius dum
 quaerit de pueris, num sit quoque fracta lagoena,
 quod sibi poscenti non dantur pocula, dumque
 ridetur fictis rerum Balatrone secundo,
 Nasidiene, redis mutatae frontis, ut arte

SERM. II 8

85 emendaturus fortunam. deinde secuti
 mazonomo pueri magno discerpta ferentes
 membra gruis sparsi sale multo non sine farre,
 pinguibus et ficis pastum iecur anseris albi,
 et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
 90 quam si cum lumbis quis edit; tum pectore adusto
 vidimus et merulas poni et sine clune palumbes,
 suavis res, si non causas narraret earum et
 naturas dominus: quem nos sic fugimus ulti,
 ut nihil omnino gustaremus, velut illis
 95 Canidia adflasset peior serpentibus Afris.'

EPISTVLARVM

LIBER PRIOR

I

Prima dicte mihi, summa dicende Camena,
spectatum satis et donatum iam rude quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo?
non eadem est aetas, non mens. Veianius armis
5 Herculis ad postem fixis latet abditus agro,
ne populum extrema totiens exoret harena.
est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
'solve senescentem mature sanus equum, ne
peccet ad extremum ridendus et ilia ducat.'
10 nunc itaque et versus et cetera ludicra pono:
quid verum atque decens, curo et rogo et omnis in hoc sum;
condo et compono, quae mox depromere possim.
ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
nullius addictus iurare in verba magistri,
15 quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
nunc agilis fio et mersor civilibus undis,
virtutis verae custos rigidusque satelles;
nunc in Aristippi furtim praecepta relabor
et mihi res, non me rebus subiungere conor.
20 ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
longa videtur opus debentibus, ut piger annus

pupillis, quos dura premit custodia matrum:
 sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quae spem
 consiliumque morantur agendi naviter id, quod
 25 aequae pauperibus prodest, locupletibus aequae,
 aequae neglectum pueris senibusque nocebit.
 restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis.
 non possis oculo quantum contendere Lynceus,
 non tamen idcirco contempnas lippus inungui,
 30 nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
 nodosa corpus nolis prohibere cheragra:
 est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
 fervet avaritia miseroque cupidine pectus:
 sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
 35 possis et magnam morbi deponere partem.
 laudis amore tumes: sunt certa piacula, quae te
 ter pure lecto poterunt recreare libello.
 invidus, iracundus, iners, vinosus, amator —
 nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
 40 si modo culturae patientem commodet aurem.
 virtus est vitium fugere et sapientia prima
 stultitia caruisse. vides, quae maxima credis
 esse mala: exiguum censum turpemque repulsam,
 quanto devites animi capitisque labore.
 45 impiger extremos curris mercator ad Indos,
 per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:

ne cures ea, quae stulte miraris et optas,
 discere et audire et meliori credere non vis?
 quis circum pagos et circum compita pugnax
 50 magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
 cui sit condicio dulcis sine pulvere palmae?
 vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
 'o cives, cives, quaerenda pecunia primum est,
 virtus post nummos!' haec Ianus summus ab imo
 55 prodocet, haec recinunt iuvenes dictata senesque
 laevo suspensi loculos tabulamque lacerto.
 est animus tibi, sunt mores et lingua fidesque,
 sed quadringentis sex septem milia desunt:
 plebs eris. at pueri ludentes: 'rex eris' aiunt,
 60 'si recte facies.' hic murus aeneus esto,
 nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
 Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
 nenia, quae regnum recte facientibus offert,
 et maribus Curiis et decantata Camillis?
 65 isne tibi melius suadet, qui 'rem facias, rem,
 si possis, recte, si non, quocumque modo rem,
 ut propius spectes lacrimosa poemata Pupi',
 an qui Fortunae te responsare superbae

liberum et erectum praesens hortatur et aptat?
 70 quodsi me populus Romanus forte roget, cur
 non, ut porticibus, sic iudiciis fruam isdem,
 nec sequar aut fugiam, quae diligit ipse vel odit,
 olim quod volpes aegrotis cauta leoni
 respondit, referam: 'quia me vestigia terrent,
 75 omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.'
 belua multorum es capitum. nam quid sequar aut quem?
 pars hominum gestit conducere publica; sunt, qui
 frustis et pomis viduas venentur avaras
 excipiantque senes, quos in vivaria mittant;
 80 multis occulto crescit res fenore. verum
 esto aliis alios rebus studiisque teneri:
 idem eadem possunt horam durare probantes?
 'nullus in orbe sinus Bais praelucet amoenis'
 si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
 85 festinantis eri. cui si vitiosa libido
 fecerit auspiciis: 'cras ferramenta Teanum
 tolletis, fabri!' lectus genialis in aula est:
 nil ait esse prius, melius nil caelibe vita;
 si non est, iurat bene solis esse maritis.
 90 quo teneam voltus mutantem Protea nodo?
 quid pauper? ride: mutat cenacula, lectos,
 balnea, tonsores, conducto navigio aequae
 nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
 si curatus inaequali tonsore capillos
 95 occurri, rides; si forte subucula pexae

Q. HORATIVVS FLACCVS

trita subest tunicae, vel si toga dissidet impar,
rides: quid, mea cum pugnat sententia secum
(quod petiit, spernit, repetit, quod nuper omisit,
100 aestuat et vitae disconvenit ordine toto,
diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis),
insanire putas sollemnia me, neque rides,
nec medici credis, nec curatoris egere
a praetore dati, rerum tutela mearum
cum sis et prave sectum stomacheris ob unguem
105 de te pendentis, te respicientis amici.
ad summam: sapiens uno minor est Iove, dives,
liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
praecipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

II

Troiani belli scriptorem, Maxime Lolli,
dum tu declamas Romae, Praeneste relegi:
qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
5 planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
cur ita crediderim, nisi quid te distinet, audi.
fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Graecia barbariae lento conlisa duello,
stultorum regum et populorum continet aestus.
Antenor censet belli praecidere causam;

10 quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus,
 cogi posse negat. Nestor componere litis
 inter Peliden festinat et inter Atriden:
 hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
 quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.
 15 seditione, dolis, scelere atque libidine et ira
 Iliacos intra muros peccatur et extra.
 rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
 utile proposuit nobis exemplar Ulixen,
 qui domitor Troiae multorum providus urbes
 20 et mores hominum inspexit, latumque per aequor,
 dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
 pertulit, adversis rerum inmersabilis undis.
 Sirenum voces et Circae pocula nosti:
 quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
 25 sub domina meretrice fuisset turpis et excors,
 vixisset canis inmundus vel amica luto sus.
 nos numerus sumus et fruges consumere nati,
 sponsi Penelopae nebulones Alcinoique
 in cute curanda plus aequo operata iuventus,
 30 cui pulchrum fuit in medios dormire dies et
 ad strepitum citharae cessatum ducere curam.

ut iugulent hominem, surgunt de nocte latrones:
 ut te ipsum serves, non expergisceris? atqui
 si noles sanus, cures hydropicus, et ni
 35 posces ante diem librum cum lumine, si non
 intendes animum studiis et rebus honestis,
 invidia vel amore vigil torquere. nam cur,
 quae laedunt oculum, festinas demere, siquid
 est animum, differs curandi tempus in annum?
 40 dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude,
 incipe! vivendi qui recte prorogat horam,
 rusticus expectat, dum defluat annis: at ille
 labitur et labetur in omne volubilis aevum.
 quaeritur argentum puerisque beata creandis
 45 uxor, et incultae pacantur vomere silvae:
 quod satis est cui contingit, nil amplius optet.
 non domus et fundus, non aeris acervus et auri
 aegroto domini deduxit corpore febris,
 non animo curas: valeat possessor oportet,
 50 si comportatis rebus bene cogitat uti.
 qui cupit aut metuit, iuvat illum sic domus et res,
 ut lippum pictae tabulae, fomenta podagram,
 auriculas citharae collecta sorde dolentis.
 sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.
 55 sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.

EPIST. I 2-3

semper avarus eget: certum voto pete finem.
invidus alterius macrescit rebus opimis:
invidia Siculi non invenere tyranni
maius tormentum. qui non moderabitur irae,
60 infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
dum poenas odio per vim festinat inulto.
ira furor brevis est: animum rege; qui nisi paret,
imperat; hunc frenis, hunc tu conpesce catena.
65 fingit equum tenera docilem cervice magister
ire viam, qua monstret eques; venaticus, ex quo
tempore cervinam pellem latravit in aula,
militat in silvis catulus. nunc adbibe puro
pectore verba puer, nunc te melioribus offer:
70 quo simul est inbuta recens, servabit odorem
testa diu. quodsi cessas aut strenuus anteis,
nec tardum opperior, nec praecedentibus insto.

III

Iuli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos Hebrusque nivali compede vinctus,
an freta vicinas inter currentia turris,
5 an pingues Asiae campi collesque morantur?

Q. HORATIVS FLACCVS

quid studiosa cohors operum struit? hoc quoque curo.
 quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
 bella quis et paces longum diffundit in aevum?
 quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
 10 Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
 fastidire lacus et rivos ausus apertos?
 ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
 Thebanos aptare modos studet auspice Musa,
 an tragica desaevit et ampullatur in arte?
 15 quid mihi Celsus agit? monitus multumque monendus,
 privatas ut quaerat opes et tangere vitet
 scripta, Palatinus quaecumque recepit Apollo,
 ne, si forte suas repetitum venerit olim
 grex avium plumas, moveat cornicula risum
 20 furtivis nudata coloribus. ipse quid audes?
 quae circumvolitas agilis thyma? non tibi parvom
 ingenium, non incultum est et turpiter hirtum:
 seu linguam causis acuis, seu civica iura
 respondere paras, seu condis amabile carmen,
 25 prima feres hederæ victricis praemia. quodsi
 frigida curarum fomenta relinquere posses,
 quo te caelestis sapientia duceret, ires.
 hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
 si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
 30 debes hoc etiam rescribere, sit tibi curae,
 quantae conveniat, Munatius? an male sarta

35 gratia nequiquam coit et rescinditur, ac vos
 seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat
 indomita cervice feros? ubicumque locorum
 vivitis, indigni fraternum rumpere foedus,
 pascitur in vestrum reditum votiva iuvenca.

IV

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
 quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
 scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat,
 an tacitum silvas inter reptare salubris,
 5 curantem, quicquid dignum sapiente bonoque est?
 non tu corpus eras sine pectore: di tibi formam,
 di tibi divitias dederunt artemque fruendi.
 quid voveat dulci nutricula maius alumno,
 qui sapere et fari possit, quae sentiat, et cui
 10 gratia, fama, valetudo contingat abunde,
 et mundus victus non deficiente crumena?
 inter spem curamque, timores inter et iras
 omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
 grata superveniet, quae non sperabitur hora.
 15 me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
 cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
nec modica cenare times holus omne patella,
supremo te sole domi, Torquate, manebo.
vina bibes iterum Tauro diffusa palustris
5 inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
si melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
iamdudum splendet focus et tibi munda supellex:
mitte levis spes et certamina divitiarum
et Moschi causam; cras nato Caesare festus
10 dat veniam somnumque dies: impune licebit
aestivam sermone benigno tendere noctem.
quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
parcus ob heredis curam nimiumque severus
adsidet insano: potare et spargere flores
15 incipiam patiarque vel inconsultus haberi.
quid non ebrietas dissignat? operta recludit,
spes iubet esse ratas, ad proelia trudit inermem,
sollicitis animis onus eximit, addocet artes.
fecundi calices quem non fecere disertum,
20 contracta quem non in paupertate solutum?
haec ego procurare et idoneus imperor et non
invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa

25 conruget naris, ne non et cantharus et lanx
 ostendat tibi te, ne fidos inter amicos
 sit, qui dicta foras eliminat, ut coeat par
 iungaturque pari. Butram tibi Septiciumque,
 et nisi cena prior potiorque puella Sabinum
 detinet, adsumam. locus est et pluribus umbris,
 30 sed nimis arta premunt convivia caprae.
 tu quotus esse velis, rescribe et rebus omissis
 atria servantem postico falle clientem.

VI

Nil admirari prope res est una, Numici,
 solaque, quae possit facere et servare beatum.
 hunc solem et stellas et decedentia certis
 5 tempora momentis sunt, qui formidine nulla
 imbuti spectent: quid censes munera terrae,
 quid maris extremos Arabas ditantis et Indos
 ludicra, quid plausus et amici dona Quiritis,
 quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
 qui timet his adversa, fere miratur eodem,
 10 quo cupiens pacto: pavor est utrubique molestus,
 inprovisa simul species exterret utrumque.
 gaudeat an doleat, cupiat metuatne: quid ad rem,

Q. HORATIVS FLACCVS

15 si, quicquid vidit melius peiusve sua spe,
defixis oculis animoque et corpore torpet?
insani sapiens nomen ferat, aequus iniqui,
ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
i nunc, argentum et marmor vetus aeraque et artes
suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores;
gaude, quod spectant oculi te mille loquentem;
20 navus mane forum et vespertinus pete tectum,
ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus et (indignum, quod sit peioribus ortus)
hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
quicquid sub terra est, in apricum proferet aetas,
25 defodiet condetque nitentia. cum bene notum
porticus Agrippae, via te conspexerit Appi,
ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.
si latus aut renes morbo temptantur acuto,
quaere fugam morbi. vis recte vivere (quis non?):
30 si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
hoc age deliciis. virtutem verba putas et
lucum ligna: cave, ne portus occupet alter,
ne Cibyrica, ne Bithyna negotia perdas;
mille talenta rotudentur, totidem altera, porro et
35 tertia succedant, et quae pars quadret acervum.
scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos
et genus et formam regina Pecunia donat,

ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
 mancupiis locuples eget aeris Cappadocum rex:
 40 ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, ut aiunt,
 si posset centum scaenae praebere rogatus,
 'qui possum tot?' ait, 'tamen et quaeram, et quot habebo,
 mittam.' post paulo scribit sibi milia quinque
 esse domi chlamydum; partem vel tolleret omnis.
 45 exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
 et dominum fallunt et prosunt furibus. ergo
 si res sola potest facere et servare beatum,
 hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
 si fortunatum species et gratia praestat,
 50 mercemur servum, qui dictet nomina, laevum
 qui fodicet latus et cogat trans pondera dextram
 porrigere: 'hic multum in Fabia valet, ille Velina;
 cui libet hic fasces dabit eripietque curule
 cui volet inportunus ebur.' 'frater' 'pater' adde:
 55 ut cuique est aetas, ita quemque facetus adopta.
 si bene qui cenat, bene vivit, lucet, eamus
 quo ducit gula, piscemur, venemur, ut olim
 Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos
 differtum transire forum populumque iubebat,
 60 unus ut e multis populo spectante referret
 emptum mulus aprum. crudi tumidique lavemur,
 quid deceat, quid non, obliti, Caerite cera

Q. HORATIVS FLACCVS

65 digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixei,
cui potior patria fuit interdicta voluptas.
si, Mimnermus uti censet, sine amore iocisque
nil est iucundum, vivas in amore iocisque.
vive, vale! siquid novisti rectius, istis
candidus inperti; si nil, his utere mecum.

VII

5 Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum
Sextilem totam mendax desideror. atqui,
si me vivere vis sanum recteque valentem,
quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti,
Maecenas, veniam, dum ficus prima calorque
dissignatorem decorat lictoribus atris,
dum pueris omnis pater et matercula pallet,
officiosaque sedulitas et opella forensis
adducit febris et testamenta resignat.
10 quodsi bruma nives Albanis inlinet agris,
ad mare descendet vates tuus et sibi parcat
contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
15 non quo more piris vesci Calaber iubet hospes,
tu me fecisti locupletem: 'vescere sodes.'
'iam satis est.' 'at tu, quantum vis, tolle.' 'benigne.'
'non invisā feres pueris munuscula parvis.'

'tam teneor dono, quam si dimittar onustus.'
 'ut libet: haec porcis hodie comedenda relinques.'
 20 prodigus et stultus donat, quae spernit et odit:
 haec seges ingratos tulit et feret omnibus annis.
 vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus,
 nec tamen ignorat, quid distent aera lupinis.
 25 dignum praestabo me etiam pro laude merentis.
 quodsi me noles usquam discedere, reddes
 forte latus, nigros angusta fronte capillos,
 reddes dulce loqui, reddes ridere decorum et
 inter vina fugam Cinarae maerere protervae.
 30 forte per angustam tenuis vulpecula rimam
 reperat in cumeram frumenti, pastaque rursus
 ire foras pleno tendebat corpore frustra.
 cui mustela procul: 'si vis' ait 'effugere istinc,
 macra cavum repetes artum, quem macra subisti.'
 35 hac ego si compellor imagine, cuncta resigno:
 nec somnum plebis laudo satur altilium, nec
 otia divitiis Arabum liberrima muto.
 saepe verecundum laudasti, rexque paterque
 audisti coram, nec verbo parcus absens:
 40 inspice, si possum donata reponere laetus.
 haut male Telemachus, proles patientis Ulixei:

Q. HORATIVVS FLACCVS

'non est aptus equis Ithace locus, ut neque planis
porrectus spatiis, nec multae prodigus herbae,
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.'
parvum parva decent: mihi iam non regia Roma,
45 sed vacuum Tibur placet aut inbelle Tarentum.
strenuus et fortis causisque Philippus agendis
clarus, ab officiis octavam circiter horam
dum redit atque foro nimium distare Carinas
iam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
50 adrasum quendam vacua tonsoris in umbra
cultello proprios purgantem leniter unguis.
'Demetri' (puer hic non laeve iussa Philippi
accipiebat) 'abi, quaere et refer, unde domo, quis,
cuius fortunae, quo sit patre quove patrono.'
55 it, redit et narrat: Vulteium nomine Menam,
praeconem, tenui censu, sine crimine, notum
et properare loco et cessare et quaerere et uti,
gaudentem parvisque sodalibus et lare certo
et ludis et post decisa negotia campo.
60 'scitari libet ex ipso, quodcumque refers: dic,
ad cenam veniat.' non sane credere Mena,
mirari secum tacitus. quid multa? 'benigne'
respondet. 'neget ille mihi?' 'negat improbus et te
neglegit aut horret.' Vulteium mane Philippus
65 vilia vendentem tunicato scruta popello

occupat et salvere iubet prior. ille Philippo
 excusare laborem et mercennaria vincla,
 quod non mane domum venisset, denique quod non
 providisset eum. 'sic ignovisse putato
 70 me tibi, si cenas hodie mecum.' 'ut libet.' 'ergo
 post nonam venies; nunc i, rem strenuus auge.'
 ut ventum ad cenam est, dicenda tacenda locutus
 tandem dormitum dimittitur. hic ubi saepe
 occultum visus decurrere piscis ad hamum,
 75 mane cliens et iam certus conviva, iubetur
 rura suburbana indictis comes ire Latinis.
 inpositus mannis arvum caelumque Sabinum
 non cessat laudare. videt ridetque Philippus,
 et sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
 80 dum septem donat sestertia, mutua septem
 promittit, persuadet, uti mercetur agellum.
 mercatur. ne te longis ambagibus ultra,
 quam satis est, morer: ex nitido fit rusticus, atque
 85 sulcos et vineta crepat mera, praeparat ulmos,
 immoritur studiis et amore senescit habendi.
 verum ubi oves furto, morbo periere capellae,
 spem mentita seges, bos est enectus arando,
 offensus damnis media de nocte caballum
 arripit iratusque Philippi tendit ad aedis.
 90 quem simul aspexit scabrum intonsumque Philippus,
 'durus' ait, 'Vultei, nimis attentusque videris
 esse mihi.' 'pol me miserum, patrone, vocares,

Q. HORATIVVS FLACCVS

95 si velles' inquit 'verum mihi ponere nomen.
quod te per Genium dextramque deosque Penatis
obsecro et obtestor, vitae me redde priori!
qui semel aspexit, quantum dimissa petitis
praestent, mature redeat repetatque relicta.
metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

VIII

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano
Musa rogata refer, comiti scribaeque Neronis.
si quaeret, quid agam, dic multa et pulchra minantem
vivere nec recte, nec suaviter, haud quia grando
5 contuderit vitis, oleamque momorderit aestus,
nec quia longinquis armentum aegrotet in agris,
sed quia mente minus validus quam corpore toto
nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum;
fidis offendar medicis, irascar amicis,
10 cur me funesto properent arcere veterno;
quae nocuere, sequar, fugiam, quae profore credam,
Romae Tibur amem ventosus Tibure Romam.
post haec, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
ut placeat iuveni, percontare, utque cohorti.
15 si dicet 'recte', primum gaudere, subinde
praeceptum auriculis hoc instillare memento:
'ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.'

IX

Septimius, Claudii, nimirum intellegit unus,
 quanti me facias. nam cum rogat et prece cogit,
 scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
 dignum mente domoque legentis honesta Neronis,
 5 munere cum fungi propioris censet amici:
 quid possim, videt ac novit me valdius ipso.
 multa quidem dixi, cur excusatus abirem,
 sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
 dissimulator opis propriae, mihi commodus uni.
 10 sic ego, maioris fugiens obprobria culpae,
 frontis ad urbanae descendi praemia. quodsi
 depositum laudas ob amici iussa pudorem,
 scribe tui gregis hunc et fortem crede bonumque.

X

Urbis amatorem Fuscum salvere iubemus
 ruris amatores, hac in re scilicet una
 multum dissimiles, at cetera paene gemelli
 fraternis animis, quicquid negat alter, et alter,
 5 adnuimus pariter, vetuli notique columbi.
 tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
 rivos et musco circumlita saxa nemusque.
 quid quaeris? vivo et regno, simul ista reliqui,
 quae vos ad caelum fertis rumore secundo,
 10 utque sacerdotis fugitivus liba recuso:
 pane egeo iam mellitis potiore placentis.
 vivere naturae si convenienter oportet,

Q. HORATIVS FLACCVS

ponendaeque domo quaerenda est area primum,
novistine locum potiolem rure beato?
15 est, ubi plus tepeant hiemes, ubi gratior aura
leniat et rabiem Canis et momenta Leonis,
cum semel accepit Solem furibundus acutum?
est, ubi divellat somnos minus invida cura?
deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
20 purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum?
nempe inter varias nutritur silva columnas,
laudaturque domus, longos quae prospicit agros.
naturam expelles furca, tamen usque recurret
25 et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
non, qui Sidonio contendere callidus ostro
nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
certius accipiet damnum propiusve medullis,
quam qui non poterit vero distinguere falsum.
30 quem res plus nimio delectavere secundae,
mutatae quatient. siquid mirabere, pones
invitus. fuge magna: licet sub paupere tecto
reges et regum vita praecurrere amicos.
cervus equum pugna melior communibus herbis
35 pellebat, donec minor in certamine longo
imploravit opes hominis frenumque recepit;
sed postquam victor violens discessit ab hoste,
non equitem dorso, non frenum depulit ore.
sic, qui pauperiem veritus potiore metallis
40 libertate caret, dominum vehet improbus atque

serviet aeternum, quia parvo nesciet uti.
 cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
 si pede maior erit, subvertet, si minor, uret.
 laetus sorte tua vives sapienter, Aristi,
 45 nec me dimittes incastigatum, ubi plura
 cogere, quam satis est, ac non cessare videbor.
 imperat aut servit collecta pecunia cuique,
 tortum digna sequi potius quam ducere funem.
 haec tibi dictabam post fanum putre Vacunae,
 50 excepto, quod non simul esses, cetera laetus.

XI

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos,
 quid concinna Samos, quid Croesi regia Sardis,
 Zmyrna quid et Colophon? maiora minorave fama,
 cunctane prae campo et Tiberino flumine sordent,
 5 an venit in votum Attalicis ex urbibus una,
 an Lebedum laudas odio maris atque viarum?
 scis, Lebedus quid sit: Gabiis desertior atque
 Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem,
 oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
 10 Neptunum procul e terra spectare furentem.
 sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoque
 aspersus volet in caupona vivere; nec qui

Q. HORATIVVS FLACCVS

frigus collegit, furnos et balnea laudat
ut fortunatam plene praestantia vitam;
15 nec, si te validus iactaverit Auster in alto,
idcirco navem trans Aegaeum mare vendas.
incolumi Rhodos et Mytilene pulchra facit, quod
paenula solstitio, campestre nivalibus auris,
per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
20 dum licet, ac vultum servat Fortuna benignum,
Romae laudetur Samos et Chios et Rhodos absens.
tu, quamcumque deus tibi fortunaverit horam,
grata sume manu, neu dulcia differ in annum,
ut, quocumque loco fueris, vixisse libenter
25 te dicas: nam si ratio et prudentia curas,
non locus effusi late maris arbiter aufert,
caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
strenua nos exercet inertia: navibus atque
quadrigis petimus bene vivere. quod petis, hic est,
30 est Ulubris, animus si te non deficit aequus.

XII

Fructibus Agrippae Siculis, quos colligis, Icci,
si recte frueris, non est, ut copia maior
ab Iove donari possit tibi. tolle querellas:
5 pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil

divitiae poterunt regales addere maius.
 si forte in medio positorum abstemius herbis
 vivis et urtica, sic vives protinus, ut te
 confestim liquidus Fortunae rivus inauret,
 10 vel quia naturam mutare pecunia nescit,
 vel quia cuncta putas una virtute minora.
 miramur, si Democriti pecus edit agellos
 cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox,
 cum tu inter scabiem tantam et contagia lucri
 15 nil parvum sapias et adhuc sublimia cures:
 quae mare compescant causae, quid temperet annum,
 stellae sponte sua iussaene vagentur et errent,
 quid premat obscurum lunae, quid proferat orbem,
 quid velit et possit rerum concordia discors,
 20 Empedocles an Stertinium deliret acumen?
 verum, seu piscis, seu porrum et caepe trucidas,
 utere Pompeio Grospho et, siquid petet, ultro
 defer: nil Grosphus nisi verum orabit et aequum.
 vilis amicorum est annona, bonis ubi quid dest.
 25 ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:
 Cantaber Agrippae, Claudii virtute Neronis
 Armenius cecidit; ius imperiumque Prahates
 Caesaris accepit genibus minor; aurea fruges
 Italiae pleno defudit Copia cornu.

XIII

5 Ut proficiscentem docui te saepe diuque,
 Augusto reddes signata volumina, Vinni,
 si validus si laetus erit, si denique poscet,
 ne studio nostri pecces odiumque libellis
 10 sedulus inportes opera vehemente minister.
 si te forte meae gravis uret sarcina chartae,
 abicito potius, quam, quo perferre iuberis,
 clitellas ferus inpingas Asinaeque paternum
 cognomen vertas in risum et fabula fias.
 15 viribus uteris per clivos, flumina, lamas.
 victor propositi simul ac perveneris illuc,
 sic positum servabis onus, ne forte sub ala
 fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
 ut vinosa glomus furtivae Pirria lanae,
 20 ut cum pilleolo soleas conviva tribulis.
 ne volgo narres te sudavisse ferendo
 carmina, quae possint oculos auresque morari
 Caesaris. oratus multa prece, nitere porro,
 vade, vale: cave, ne titubes mandataque frangas.

XIV

Vilice silvarum et mihi me reddentis agelli,
 quem tu fastidis habitatum quinque focus et
 quinque bonos solitum Variam dimittere patres,

5 certemus: spinas animone ego fortius, an tu
 evellas agro, et melior sit Horatius an res.
 me quamvis Lamiae pietas et cura moratur,
 fratrem maerentis, raptō de fratre dolentis
 insolabiliter, tamen istuc mens animusque
 fert et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
 10 rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
 cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
 stultus uterque locum inmeritum causatur inique:
 in culpa est animus, qui se non effugit umquam.
 tu mediastinus tacita prece rura petebas,
 15 nunc urbem et ludos et balnea vilicus optas;
 me constare mihi scis et discedere tristem,
 quandocumque trahunt invisā negotia Romam.
 non eadem miramur: eo disconvenit inter
 meque et te, nam quae deserta et inhospita tesqua
 20 credis, amoena vocat mecum qui sentit, et odit,
 quae tu pulchra putas. fornix tibi et uncta popina
 incutiunt urbis desiderium, video, et quod
 angulus iste feret piper et tus ocius uva,
 nec vicina subest vinum praebere taberna
 25 quae possit tibi, nec meretrix tibicina, cuius
 ad strepitum salias terrae gravis; et tamen urges
 iampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
 disiunctum curas et strictis frondibus explēs;
 addit opus pigro rivus, si decidit imber,

Q. HORATIVVS FLACCVS

30

multa mole docendus aprico parcere prato.
nunc age, quid nostrum concentum dividat, audi.
quem tenues decuere togae nitidique capilli,
quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci,
quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
35 cena brevis iuvat et prope rivum somnus in herba,
nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
limat, non odio obscuro morsuque venenat:
rident vicini glaebas et saxa moventem.
40 cum servis urbana diaria rodere mavis;
horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
optat ephippia bos piger, optat arare caballus:
quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

35

40

XV

5

Quae sit hiems Veliae, quod caelum, Vala, Salerni,
quorum hominum regio et qualis via (nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
me facit invisum, gelida cum perluor unda
per medium frigus. sane murteta relinqui
dictaque cessantem nervis elidere morbum

sulpura contemni vicus gemit, invidus aegris,
 qui caput et stomachum supponere fontibus audent
 Clusinis Gabiosque petunt et frigida rura.

10 mutandus locus est et deversoria nota
 praeteragendus equus. 'quo tendis? non mihi Cumas
 est iter aut Baias' laeva stomachosus habena
 dicet eques, sed equi frenato est auris in ore),
 maior utrum populum frumenti copia pascat,
 15 collectosne bibant imbres puteosne perennis
 iugis aquae (nam vina nihil moror illius orae.
 rure meo possum quidvis perferre patique:
 ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
 quod curas abigat, quod cum spe divite manet
 20 in venas animumque meum, quod verba ministret,
 quod me Lucanae iuvenem commendet amicae),
 tractus uter pluris lepores, uter educet apros,
 ultra magis piscis et echinos aequora celent,
 pinguis ut inde domum possim Phaeaxque reverti:
 25 scribere te nobis, tibi nos adcredere par est.

Maenius, ut rebus maternis atque paternis
 fortiter absumptis urbanus coepit haberi,
 scurra vagus, non qui certum praesepe teneret,
 inpransus non qui civem dinosceret hoste,

Q. HORATIVVS FLACCVS

30 quaelibet in quemvis obprobria fingere saevus,
perniciēs et tempeſtas barathrumque macelli,
quicquid quaesierat, ventri donabat avaro.
hic ubi nequitiae fautoribus et timidis nil
aut paulum abstulerat, patinas cenabat omasi,
35 vilis et agninae, tribus ursis quod satis esset,
ſcilicet ut ventres lamna candente nepotum
diceret urendos correctus Bestius. idem,
quicquid erat nactus praedae maioris, ubi omne
verterat in fumum et cinerem, 'non hercule miror'
40 aiebat, 'ſiqui comedunt bona, cum ſit obeso
nil melius turdo, nil volva pulchrius ampla.'
nimirum hic ego ſum, nam tuta et parvula laudo,
cum res deficiunt, ſatis inter vilia fortis:
verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
45 vos ſapere et ſolos aio bene vivere, quorum
conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.

XVI

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
arvo pascat erum an bacis opulentet olivae,
pomisne et pratis an amicta vitibus ulmo,
ſcribetur tibi forma loquaciter et ſitus agri.

5 continui montes si dissocientur opaca
 valle, sed ut veniens dextrum latus aspiciat sol,
 laevum discedens curru fugiente vaporet,
 temperiem laudes. quid, si rubicunda benigni
 corna vepres et pruna ferant, si quercus et ilex
 10 multa fruge pecus, multa dominum iuuet umbra,
 dicas adductum propius frondere Tarentum.
 fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
 frigidior Thraecam nec purior ambiat Hebrus,
 infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
 15 hae latebrae dulces, etiam (si credis) amoenae
 incolumem tibi me praestant Septembribus horis.
 tu recte vivis, si curas esse, quod audis.
 iactamus iampridem omnis te Roma beatum,
 sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas,
 20 neve putes alium sapiente bonoque beatum,
 neu, si te populus sanum recteque valentem
 dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
 dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
 stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
 25 siquis bella tibi terra pugnata marique
 dicat et his verbis vacuas permulceat auris:
 'tene magis salvum populus velit an populum tu,
 servet in ambiguo, qui consulit et tibi et urbi,

Q. HORATIVS FLACCVS

Iuppiter', Augusti laudes adgnoscerè possis;
30 cum pateris sapiens emendatusque vocari,
respondesne tuo, dic sodes, nomine? 'nempe
vir bonus et prudens dici delector ego ac tu.'
qui dedit hoc hodie, cras — si volet — auferet, ut si
detulerit fasces indigno, detrahet idem.
35 'pone, meum est' inquit; pono tristisque recedo.
idem, si clamet furem, neget esse pudicum,
contendat laqueo collum pressisse paternum,
mordear obprobriis falsis mutemque colores?
falsus honor iuvat et mendax infamia terret
40 quem, nisi mendosum et medicandum? vir bonus est quis?
'qui consulta patrum, qui leges iuraque servat,
quo multae magnaeque secantur iudice lites,
quo res sponsore et quo causae teste tenentur.'
sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
45 introrsum turpem, speciosum pelle decora.
'nec furtum feci, nec fugi' si mihi dicat
servos, 'habes pretium, loris non ureris' aio.
'non hominem occidi': 'non pasces in cruce corvos.'
'sum bonus et frugi' — renuit negitatque Sabellus.
50 cautus enim metuit foveam lupus accipiterque

suspectos laqueos et opertum miluus hamum.
 oderunt peccare boni virtutis amore,
 tu nihil admittes in te formidine poenae:
 sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
 55 nam de mille fabae modiis cum subripis unum,
 damnum est, non facinus mihi pacto lenius isto.
 vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
 quandocumque deos vel porco vel bove placat,
 'Iane pater!' clare, clare cum dixit 'Apollo!',
 60 labra movet metuens audiri: 'pulchra Laverna,
 da mihi fallere, da iusto sanctoque videri,
 noctem peccatis et fraudibus obice nubem.'
 qui melior servo, qui liberior sit avarus,
 in triviis fixum cum se demittit ob assem,
 65 non video. nam qui cupiet, metuet quoque; porro
 qui metuens vivet, liber mihi non erit umquam.
 perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
 semper in augenda festinat et obruitur re.
 vendere cum possis captivum, occidere noli
 70 (serviet utiliter): sine pascat durus aretque,
 naviget ac mediis hiemet mercator in undis,
 annonae prosit, portet frumenta penusque.
 vir bonus et sapiens audebit dicere: 'Pentheu,
 rector Thebarum, quid me perferre patique
 75 indignum coges?' 'adimam bona.' 'nempe pecus, rem,
 lectos, argentum: tollas licet.' 'in manicis et

Q. HORATIVVS FLACCVS

compedibus saevo te sub custode tenebo.
'ipse deus, simul atque volam, me solvet.' opinor,
hoc sentit: 'moriar.' mors ultima linea rerum est.

XVII

Quamvis, Scaeva, satis per te tibi consulis et scis,
quo tandem pacto deceat maioribus uti,
disce, docendus adhuc quae censet amicus (ut si
caecus iter monstrare velit), tamen aspice, siquid
5 et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
si te grata quies et primam somnus in horam
delectat, si te pulvis strepitusque rotarum,
si laedit caupona, Ferentinum ire iubebo.
nam neque divitibus contingunt gaudia solis,
10 nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
si prodesse tuis pauloque benignius ipsum
te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
'si pranderet holus patienter, regibus uti
nollet Aristippus.' 'si sciret regibus uti,
15 fastidiret holus, qui me notat.' utrius horum
verba probes et facta, doce, vel iunior audi,
cur sit Aristippi potior sententia. namque
mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
'scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc et
20 splendidius multo est. equos ut me portet, alat rex,

officium facio: tu poscis vilia, verum
 dante minor, quamvis fers te nullius egentem.
 omnis Aristippum decuit color et status et res,
 temptantem maiora, fere praesentibus aequum;
 25 contra, quem duplici panno patientia velat,
 mirabor, vitae via si conversa decebit.
 alter purpureum non exspectabit amictum;
 quidlibet indutus celeberrima per loca vadet
 personamque feret non inconcinnus utramque;
 30 alter Mileti textam cane peius et angui
 vitabit chlamydem, morietur frigore, si non
 rettuleris pannum. refer et sine vivat ineptus.
 res gerere et captos ostendere civibus hostis
 attingit solium Iovis et caelestia temptat:
 35 principibus placuisse viris non ultima laus est.
 'non cuivis homini contingit adire Corinthum.'
 sedit, qui timuit, ne non succederet: esto.
 quid? qui pervenit, fecitne viriliter? atqui
 hic est aut nusquam, quod quaerimus. hic onus horret,
 40 ut parvis animis et parvo corpore maius,
 hic subit et perfert. aut virtus nomen inane est,
 aut decus et pretium recte petit experiens vir.
 coram rege suo de paupertate tacentes

45 plus poscente ferent: distat, sumasne pudenter
 an rapias; atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
 'indotata mihi soror est, paupercula mater,
 et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus'
 qui dicit, clamat: 'victum date!'. succinit alter:
 'et mihi!'. dividuo findetur munere quadra.
 50 sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
 plus dapis et rixae multo minus invidiaeque.
 Brundisium comes aut Surrentum ductus amoenum
 qui queritur salebras et acerbum frigus et imbres,
 aut cistam effractam et subducta viatica plorat,
 55 nota refert meretricis acumina, saepe catellam,
 saepe periscelidem raptam sibi flentis, uti mox
 nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
 nec semel inrisus triviis attollere curat
 fracto crure planum, licet illi plurima manet
 60 lacrima, per sanctum iuratus dicat Osirim:
 'credite, non ludo! crudeles, tollite claudum!'
 'quaere peregrinum!' vicinia rauca reclamat.

XVIII

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
 scurrantis speciem praebere, professus amicum.
 ut matrona meretrici dispar erit atque
 discolor, infido scurrae distabit amicus.
 5 est huic diversum vitio vitium prope maius,
 asperitas agrestis et inconcinna gravisque,

quae se commendat tonsa cute, dentibus atris,
 dum vult libertas dici mera veraque virtus.
 virtus est medium vitiorum et utrimque reductum.
 10 alter in obsequium plus aequo pronus et imi
 derisor lecti sic nutum divitis horret,
 sic iterat voces et verba cadentia tollit,
 ut puerum saevo credas dictata magistro
 15 reddere vel partis mimum tractare secundas;
 alter rixatur de lana saepe caprina,
 propugnat nugis armatus: 'scilicet ut non
 sit mihi prima fides, et vere quod placet, ut non
 acriter elatrem, pretium aetas altera sordet.'
 20 ambigitur quid enim? Castor sciat an Docilis plus;
 Brundisium Minuci melius via ducat an Appi.
 quem damnosa venus, quem praeceps alea nudat,
 gloria quem supra vires et vestit et unguis,
 quem tenet argenti sitis inportuna famisque,
 25 quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
 saepe decem vitiis instructor, odit et horret,
 aut si non odit, regit ac veluti pia mater
 plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
 volt et ait prope vera: 'meae (contendere noli)
 stultitiam patiuntur opes; tibi parvola res est:
 30 arta decet sanum comitem toga; desine mecum
 certare.' Eutrapelus, cuicumque nocere volebat,
 vestimenta dabat pretiosa; beatus enim iam

Q. HORATIVS FLACCVS

35 cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes,
dormiet in lucem, scorto postponet honestum
officium, nummos alienos pascet; ad imum
Thraex erit aut holitoris aget mercede caballum.
arcanum neque tu scrutaberis illius umquam,
40 commissumque teges et vino tortus et ira,
nec tua laudabis studia aut aliena reprendes,
nec, cum venari volet ille, poemata panges.
gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
45 moribus Amphion: tu cede potentis amici
lenibus imperiis, quotiensque educet in agros
Aetolis onerata plagis iumenta canesque,
surge et inhumanae senium depone Camenae.
cenes ut pariter pulmenta laboribus empta:
50 Romanis sollemne viris opus, utile famae
vitaque et membris, praesertim cum valeas et
vel cursu superare canem vel viribus aprum
possis. adde, virilia quod speciosius arma
non est qui tractet; seis, quo clamore coronae
55 proelia sustineas campestria; denique saevam
militiam puer et Cantabrica bella tulisti
sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
nunc et, siquid abest, Italis adiudicat armis.

ac ne te retrahas et inexcusabilis absis,
 quamvis nil extra numerum fecisse modumque
 60 curas, interdum nugaris rure paterno:
 partitur lintres exercitus, Actia pugna
 te duce per pueros hostili more refertur;
 adversarius est frater, lacus Hadria, donec
 alterutrum velox Victoria fronde coronet.
 65 consentire suis studiis qui crediderit te,
 fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
 protinus ut moneam, siquid monitoris eges tu,
 quid de quoque viro et cui dicas, saepe videto.
 percontatorem fugito, nam garrulus idem est,
 70 nec retinent patulae commissa fideliter aures,
 et semel emissum volat inrevocabile verbum.
 non ancilla tuum iecur ulceret ulla puerve
 intra marmoreum venerandi limen amici,
 ne dominus pueri pulchri caraeve puellae
 75 munere te parvo beet aut incommodus angat.
 qualem commendes, etiam atque etiam aspice, ne mox
 incutiant aliena tibi peccata pudorem.
 fallimur et quondam non dignum tradimus: ergo
 quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri,
 80 ut penitus notum, si temptent crimina, serves
 tuterisque tuo fidentem praesidio; qui
 dente Theonino cum circumroditur, ecquid
 ad te post paulo ventura pericula sentis?
 nam tua res agitur, paries cum proximus ardet,
 85 et neglecta solent incendia sumere vires.

dulcis inexpertis cultura potentis amici:
 expertus metuet. tu, dum tua navis in alto est,
 hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
 oderunt hilarem tristes tristemque iocosi,
 90 sedatum celeres, agilem navumque remissi;
 [potores bibuli media de nocte Falerni]
 oderunt porrecta negantem pocula, quamvis
 nocturnos iures te formidare tepores.
 deme supercilio nubem: plerumque modestus
 95 occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
 inter cuncta leges et percontabere doctos,
 qua ratione queas traducere leniter aevum:
 num te semper inops agitet vexetque cupido,
 num pavor et rerum mediocriter utilium spes;
 100 virtutem doctrina paret naturane donet;
 quid minuatur curas, quid te tibi reddat amicum,
 quid pure tranquillet: honos an dulce lucellum,
 an secretum iter et fallentis semita vitae.
 me quotiens reficit gelidus Digentia rivus,
 105 quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus,
 quid sentire putas, quid credis, amice, precari?
 'sit mihi, quod nunc est, etiam minus, ut mihi vivam
 quod superest aevi, siquid superesse volunt di;

110

sit bona librorum et provisae frugis in annum
 copia, neu flitem dubiae spe pendulus horae.
 sed satis est orare Iovem, quae ponit et aufert:
 det vitam, det opes; aequum mi animum ipse parabo.

XIX

5

Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino,
 nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
 quae scribuntur aquae potoribus. ut male sanos
 adscripsit Liber Satyris Faunisque poetas,
 vina fere dulces oluerunt mane Camenae.
 laudibus arguitur vini vinosus Homerus;
 Ennius ipse pater numquam nisi potus ad arma
 prosiluit dicenda. 'forum putealque Libonis
 mandabo siccis, adimam cantare severis':
 10 hoc simul edixi, non cessavere poetae
 nocturno certare mero, putere diurno.
 quid? si quis vultu torvo ferus et pede nudo
 exiguaeque togae simulet textore Catonem,
 virtutemne repraesentet moresque Catonis?
 15 rupit Iarbitam Timagenis aemula lingua,

dum studet urbanus tenditque disertus haberi.
 decipit exemplar vitiis imitabile: quodsi
 pallerem casu, biberent exsanguie cuminum.
 20 o imitatores, servom pecus, ut mihi saepe
 bilem, saepe iocum vestri movere tumultus!
 libera per vacuum posui vestigia princeps,
 non aliena meo pressi pede. qui sibi fidet,
 dux reget examen. Parios ego primus iambos
 ostendi Latio, numeros animosque secutus
 25 Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.
 ac ne me foliis ideo brevioribus ornes,
 quod timui mutare modos et carminis artem:
 temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,
 temperat Alcaeus, sed rebus et ordine dispar,
 30 nec socerum quaerit, quem versibus oblinat atris,
 nec sponsae laqueum famoso carmine nectit.
 hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
 volgavi fidicen; iuvat inmemorata ferentem
 ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
 35 scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
 laudet ametque domi, premat extra limen iniquus:
 non ego ventosae plebis suffragia venor
 inpensis cenarum et tritae munere vestis;
 non ego nobilium scriptorum auditor et ultor
 40 grammaticas ambire tribus et pulpita dignor.

hinc illae lacrimae. 'spissis indigna theatris
 scripta pudet recitare et nugis addere pondus'
 si dixi, 'rides' ait 'et Iovis auribus ista
 servas; fidis enim manare poetica mella
 45 te solum, tibi pulcher.' ad haec ego naribus uti
 formido et, luctantis acuto ne secer ungui,
 'displicet iste locus' clamo et diludia posco.
 ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
 ira truces inimicitias et funebre bellum.

XX

Vortumnum Ianumque, liber, spectare videris,
 scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
 odisti clavis et grata sigilla pudico,
 paucis ostendi gemis et communia laudas,
 5 non ita nutritus. fuge, quo descendere gestis:
 non erit emisso reditus tibi. 'quid miser egi?
 quid volui?' dices, ubi quid te laeserit; et scis
 in breve te cogi, cum plenus languet amator.
 quodsi non odio peccantis desipit augur,
 10 carus eris Romae, donec te deserat aetas;
 contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
 coeperis, aut tineas pasces taciturnus inertis,
 aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.

Q. HORATIVS FLACCVS

ridebit monitor non exauditus, ut ille,
15 qui male parentem in rupes protrusit asellum
iratus: quis enim invitum servare labore?
hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
occupet extremis in vicis balba senectus.
cum tibi sol tepidus pluris admoverit auris,
20 me libertino natum patre et in tenui re
maiores pinnas nido extendisse loqueris,
ut quantum generi demas, virtutibus addas;
me primis urbis belli placuisse domique,
corporis exigui, praecanum, solibus aptum,
25 irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
forte meum siquis te percontabitur aevum,
me quater undenos sciat implevisse Decembris,
conlegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

EPISTVLARVM

LIBER ALTER

I

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
res Italas armis tuteris, moribus ornēs,
legibus emendes, in publica commoda peccem,
si longo sermone morer tua tempora, Caesar.

5 Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux,
 post ingentia facta deorum in templa recepti,
 dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
 componunt, agros adsignant, oppida condunt,
 ploravere suis non respondere favorem
 10 speratum meritis. diram qui contudit hydram
 notaque fatali portenta labore subegit,
 conperit invidiam supremo fine domari.
 urit enim fulgore suo, qui praegravat artis
 infra se positas: extinctus amabitur idem.
 15 praesenti tibi maturos largimur honores,
 iurandasque tuum per numen ponimus aras,
 nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
 sed tuus hic populus, sapiens et iustus in uno
 te nostris ducibus, te Graeis anteferendo,
 20 cetera nequaquam simili ratione modoque
 aestimat et, nisi quae terris semota suisque
 temporibus defuncta videt, fastidit et odit,
 sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantis,
 quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum
 25 vel Gabiis vel cum rigidis aequata Sabinis,
 pontificum libros, annosa volumina vatū
 dictitet Albano Musas in monte locutas.
 si, quia Graecorum sunt antiquissima quaeque

Q. HORATIVVS FLACCVS

30 scripta vel optima, Romani pensantur eadem
scriptores trutina, non est, quod multa loquamur:
nil intra est olea, nil extra est in nuce duri;
venimus ad summum fortunae: pingimus atque
psallimus et luctamur Achivis doctius unctis.
35 si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
scire velim, chartis pretium quotus adroget annus.
scriptor, abhinc annos centum qui decidit, inter
perfectos veteresque referri debet, an inter
vilis atque novos? excludat iurgia finis.
40 'est vetus atque probus, centum qui perficit annos.'
quid? qui deperit minor uno mense vel anno,
inter quos referendus erit? veteresne poetas,
an quos et praesens et postera respuat aetas?
'iste quidem veteres inter ponetur honeste,
45 qui vel mense brevi vel toto est iunior anno.'
utor permissio, caudaeque pilos ut equinae
paulatim vello et demo unum, demo etiam unum,
dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
qui redit in fastos et virtutem aestimat annis,
50 miraturque nihil, nisi quod Libitina sacrauit.
Ennius, et sapiens et fortis et alter Homerus,
ut critici dicunt, leviter curare videtur,
quo promissa cadant et somnia Pythagorea.
Naevis in manibus non est et mentibus haeret
55 paene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.
ambigitur quotiens, uter utro sit prior, aufert

Pacuvius docti famam senis, Accius alti,
 dicitur Afrani toga convenisse Menandro,
 Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
 vincere Caecilius gravitate, Terentius arte.

60 hos ediscit et hos arto stipata theatro
 spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas
 ad nostrum tempus Livi scriptoris ab aevo.
 interdum vulgus rectum videt, est, ubi peccat.
 si veteres ita miratur laudatque poetas,
 65 ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat;
 si quaedam nimis antique, si pleraque dure
 dicere credit eos, ignave multa fatetur,
 et sapit et mecum facit et Iove iudicat aequo.
 non equidem insector delendaque carmina Livi
 70 esse reor, memini quae plagosum mihi parvo
 Orbilium dictare; sed emendata videri
 pulchraque et exactis minimum distantia miror.
 inter quae verbum emicuit si forte decorum,
 si versus paulo concinnior unus et alter,
 75 iniuste totum ducit venditque poema.
 indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
 compositum inlepideve putetur, sed quia nuper,
 nec veniam antiquis, sed honorem et praemia posci.
 recte necne crocum floresque perambulet Attae
 80 fabula, si dubitem, clament periisse pudorem
 cuncti paene patres, ea cum reprehendere coner,

Q. HORATIVS FLACCVS

quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius egit:
vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt,
vel quia turpe putant parere minoribus et, quae
85 inberbes didicere, senes perdenda fateri.
iam Saliare Numae carmen qui laudat, et illud,
quod mecum ignorat, solus vult scire videri,
ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
nostra sed inpugnat, nos nostraque lividus odit.
90 quod si tam Graecis novitas invisā fuisset,
quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
quod legeret tereretque viritim publicus usus?
ut primum positis nugari Graecia bellis
coepit et in vitium fortuna labier aequa,
95 nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum,
marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit,
suspendit picta voltum mentemque tabella,
nunc tibicinibus, nunc est gavisā tragoedis:
sub nutrice puella velut si luderet infans,
100 quod cupide petiit, mature plena reliquit.
quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
hoc paces habuere bonae ventique secundi.
Romae dulce diu fuit et sollemne reclusa
mane domo vigilare, clienti promere iura,
105 cautos nominibus rectis expendere nummos,
maiores audire, minori dicere, per quae
crescere res posset, minui damnosa libido.

mutavit mentem populus levis et calet uno
 scribendi studio: pueri patresque severi
 110 fronde comas vincti cenant et carmina dictant.
 ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
 invenior Parthis mendacior et prius orto
 sole vigil calamum et chartas et scrinia posco.
 115 navem agere ignarus navis timet; habrotonum aegro
 non audet, nisi qui didicit, dare; quod medicorum est,
 promittunt medici, tractant fabrilia fabri:
 scribimus indocti doctique poemata passim.
 hic error tamen et levis haec insania quantas
 120 virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
 non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
 detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
 non fraudem socio puerove incogitat ullam
 pupillo; vivit siliquis et pane secundo;
 125 militiae quamquam piger et malus, utilis urbi,
 si das hoc: parvis quoque rebus magna iuvari.
 os tenerum pueri balbumque poeta figurat,
 torquet ab obscenis iam nunc sermonibus aurem,
 mox etiam pectus praeceptis format amicis,
 130 asperitatis et invidiae corrector et irae.
 recte facta refert, orientia tempora notis
 instruit exemplis, inopem solatur et aegrum.
 castis cum pueris ignara puella mariti
 disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
 135 poscit opem chorus et praesentia numina sentit,
 caelestis implorat aquas docta prece blandus;

Q. HORATIVVS FLACCVS

avertit morbos, metuenda pericula pellit,
impetrat et pacem et locupletem frugibus annum:
carmine di superi placantur, carmine Manes.
agricolae prisci, fortes parvoque beati,
140 condita post frumenta levantes tempore festo
corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem,
cum sociis operum pueris et coniuge fida
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
floribus et vino Genium memorem brevis aevi.
145 Fescennina per hunc inventa licentia morem
versibus alternis obprobria rustica fudit,
libertasque recurrentis accepta per annos
lusit amabiliter, donec iam saevos apertam
in rabiem coepit verti iocus et per honestas
150 ire domos impune minax. doluere cruento
dente laccessiti, fuit intactis quoque cura
condicione super communi, quin etiam lex
poenaeque lata, malo quae nollet carmine quemquam
describi: vertere modum formidine fustis
155 ad bene dicendum delectandumque redacti.
Graecia capta ferum victorem cepit et artis
intulit agresti Latio. sic horridus ille

defluxit numerus Saturnius, et grave virus
 munditiae pepulere, sed in longum tamen aevum
 160 manserunt hodieque manent vestigia ruris.
 serus enim Graecis admovit acumina chartis
 et post Punica bella quietus quaerere coepit,
 quid Sophocles et Thespis et Aeschylus utile ferrent.
 165 temptavit quoque rem si digne vertere posset,
 et placuit sibi, natura sublimis et acer:
 nam spirat tragicum satis et feliciter audet,
 sed turpem putat inscite metuitque lituram.
 creditur, ex medio quia res accersit, habere
 170 sudoris minimum, sed habet comoedia tanto
 plus oneris, quanto veniae minus. aspice, Plautus
 quo pacto partis tutetur amantis ephēbi,
 ut patris attenti, lenonis ut insidiosus,
 quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
 175 quam non adstricto percurrat pulpita socco:
 gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
 securus, cadat an recto stet fabula talo.
 quem tulit ad scaenam ventoso Gloria curru,
 exanimat lentus spectator, sedulus inflat:
 sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
 180 subruit aut reficit. valeat res ludicra, si me

Q. HORATIVS FLACCVS

palma negata macrum, donata reducit opimum.
saepe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
quod numero plures, virtute et honore minores,
indocti stolidique et depugnare parati,
185 si discordet eques, media inter carmina poscunt
aut ursum aut pugiles: his nam plebecula gaudet.
verum equitis quoque iam migravit ab aure voluptas
omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
quattuor aut pluris aulaea premuntur in horas,
190 dum fugiunt equitum turmae peditumque catervae;
mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
essedae festinant, pilenta, petorrita, naves,
captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
si foret in terris, rideret Democritus, seu
195 diversum confusa genus panthera camelo,
sive elephans albus vulgi converteret ora;
spectaret populum ludis attentius ipsis,
ut sibi praebentem nimio spectacula plura,
scriptores autem narrare putaret asello
200 fabellam surdo. nam quae pervincere voces
evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus aut mare Tuscum,
tanto cum strepitu ludi spectantur et artes
divitiaeque peregrinae: quibus oblitus actor
205 cum stetit in scaena, concurrat dextera laevae.

'dixit adhuc aliquid?' 'nil sane.' 'quid placet ergo?'
 'lana Tarentino violas imitata veneno.'
 ac ne forte putes me, quae facere ipse recusem,
 cum recte tractent alii laudare maligne:
 210 ille per extentum funem mihi posse videtur
 ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
 inritat, mulcet, falsis terroribus implet,
 ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
 verum age et his, qui se lectori credere malunt,
 215 quam spectatoris fastidia ferre superbi,
 curam redde brevem, si munus Apolline dignum
 vis complere libris et vatibus addere calcar,
 ut studio maiore petant Helicon virentem.
 multa quidem nobis facimus mala saepe poetae
 220 (ut vineta egomet caedam mea), cum tibi librum
 sollicito damus aut fesso; cum laedimur, unum
 siquis amicorum est ausus reprehendere versum,
 cum loca iam recitata revolvimus inrevocati,
 cum lamentamur non apparere labores
 225 nostros et tenui deducta poemata filo,
 cum speramus eo rem venturam, ut, simul atque
 carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
 arcessas et egere vetes et scribere cogas.
 sed tamen est operae pretium cognoscere, qualis
 230 aedituos habeat belli spectata domique
 virtus, indigno non committenda poetae.
 gratus Alexandro, regi magno, fuit ille
 Choerilos, incultis qui versibus et male natis

Q. HORATIVVS FLACCVS

235 rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
 sed veluti tractata notam labemque remittunt
 atramenta, fere scriptores carmine foedo
 splendida facta linunt. idem rex ille, poema
 qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
 edicto vetuit, nequis se praeter Apellen
 240 pingeret, aut alius Lysippo duceret aera
 fortis Alexandri voltum simulantia. quod si
 iudicium subtile videndis artibus illud
 ad libros et ad haec Musarum dona vocares,
 Boeotum in crasso iurares aere natum.
 245 at neque dedecorant tua de se iudicia atque
 munera, quae multa dantis cum laude tulerunt
 dilecti tibi Vergilius Variusque poetae;
 nec magis expressi vultus per aenea signa,
 quam per vatis opus mores animique virorum
 250 clarorum apparent. nec sermones ego mallet
 repentis per humum, quam res componere gestas,
 terrarumque situs et flumina dicere et arces
 montibus impositas et barbaras regna tuisque
 auspiciis totum confecta duella per orbem,
 255 claustraque custodem pacis cohibentia Ianum
 et formidatam Parthis te principe Romam,
 si, quantum cuperem, possem quoque; sed neque parvum
 carmen maiestas recipit tua, nec meus audet
 rem temptare pudor, quam vires ferre recusent.
 260 sedulitas autem stulte quem diligit, urget,
 praecipue cum se numeris commendat et arte:
 discit enim citius meminitque libentius illud,
 quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.

265 nil moror officium, quod me gravat, ac neque ficto
 in peius voltu proponi cereus usquam,
 nec prave factis decorari versibus opto,
 ne rubeam pingui donatus munere et una
 cum scriptore meo capsula porrectus operta
 270 deferar in vicum vendentem tus et odores
 et piper, et quicquid chartis amicitur ineptis.

II

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
 si quis forte velit puerum tibi vendere natum
 Tibure vel Gabiis et tecum sic agat: 'hic et
 candidus et talos a vertice pulcher ad imos
 5 fiet eritque tuus nummorum milibus octo,
 verna ministeriis ad nutus aptus eriles,
 litterulis Graecis inbutus, idoneus arti
 cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda;
 quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
 10 multa fidem promissa levant, ubi plenius aequo
 laudat venalis qui vult extrudere merces.
 res urget me nulla: meo sum pauper in aere.
 nemo hoc mangonum faceret tibi; non temere a me
 quivis ferret idem. semel hic cessavit et, ut fit,
 15 in scalis latuit metuens pendentis habenae' —
 des nummos, excepta nihil te si fuga laedat,
 ille ferat pretium poenae securus, opinor.
 prudens emisti vitiosum, dicta tibi est lex:

Q. HORATIVS FLACCVS

insequeris tamen hunc et lite moraris iniqua?
20 dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
talibus officiis prope mancum, ne mea saevus
iurgares ad te quod epistula nulla rediret.
quid tum profeci, mecum facientia iura
si tamen adtemptas? quereris super hoc etiam, quod
25 exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
perdiderat: post hoc vehemens lupus, et sibi et hosti
iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
30 praesidium regale loco deiecit, ut aiunt,
summe munito et multarum divite rerum.
clarus ob id factum donis ornatur honestis,
accipit et bis dena super sestertia nummum.
forte sub hoc tempus castellum evertere praetor
35 nescio quod cupiens hortari coepit eundem
verbis, quae timido quoque possent addere mentem:
'i, bone, quo virtus tua te vocat, i pede fausto,
grandia laturus meritorum praemia! quid stas?'
post haec ille catus, quantumvis rusticus: 'ibit,
40 ibit eo, quo vis, qui zonam perdidit' inquit.
Romae nutriri mihi contigit atque doceri,
iratus Grais quantum nocuisset Achilles.
adiecere bonae paulo plus artis Athenae,
scilicet ut vellem curvo dinoscere rectum,
45 atque inter silvas Academi quaerere verum.

dura sed emovere loco me tempora grato,
 civilisque rudem belli tulit aestus in arma,
 Caesaris Augusti non responsura lacertis.
 unde simul primum me dimisere Philippi,
 50 decisis humilem pinnis inopemque paterni
 et laris et fundi paupertas inpulit audax
 ut versus facerem: sed quod non desit habentem
 quae poterunt umquam satis expurgare cicutae,
 ni melius dormire putem, quam scribere versus?
 55 singula de nobis anni praedantur euntes:
 eripuerunt iocos, venerem, convivia, ludum;
 tendunt extorquere poemata: quid faciam vis?
 denique non omnes eadem mirantur amantque:
 carmine tu gaudes, hic delectatur iambis,
 60 ille Bioneis sermonibus et sale nigro.
 tres mihi convivae prope dissentire videntur,
 poscentes vario multum diversa palato.
 quid dem? quid non dem? renuis quod tu, iubet alter;
 quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
 65 praeter cetera me Romaene poemata censes
 scribere posse inter tot curas totque labores?
 hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
 omnibus officiis; cubat hic in colle Quirini,
 hic extremo in Aventino, visendus uterque:
 70 intervalla vides humane commoda. 'verum
 purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstet.'
 festinat calidus mulis gerulisque redemptor,

Q. HORATIVS FLACCVS

torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum,
tristia robustis luctantur funera plaustris,
75 hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus:
i nunc et versus tecum meditare canoros!
scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbem,
rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra:
80 tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
vis canere et contracta sequi vestigia vatū?
ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas
et studiis annos septem dedit insenuitque
libris et curis, statua taciturnius exit
85 plerumque et risu populum quatit: hic ego, rerum
fluctibus in mediis et tempestatibus urbis,
verba lyrae motura sonum conectere digner?
frater erat Romae consulti rhetor, ut alter
alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi, foret hic ut Mucius illi.
90 qui minus argutos vexat furor iste poetas?
carmina compono, hic elegos: mirabile visu
caelatumque novem Musis opus! aspice primum,

quanto cum fastu, quanto molimine circum-
 spectemus vacuum Romanis vatibus aedem;
 95 mox etiam, si forte vacas, sequere et procul audi,
 quid ferat et qua re sibi nectat uterque coronam.
 caedimur et totidem plagis consumimus hostem,
 lento Samnites ad lumina prima duello.
 discedo Alcaeus puncto illius: ille meo quis?
 100 quis, nisi Callimachus? si plus adposcere visus,
 fit Mimnermus et optivo cognomine crescit.
 multa fero, ut placem genus inritabile vatium,
 cum scribo et supplex populi suffragia capto:
 idem finitis studiis et mente recepta
 105 obturem patulas impune legentibus aures.
 ridentur, mala qui componunt carmina, verum
 gaudent scribentes et se venerantur et ultro,
 si taceas, laudant, quicquid scripsere beati.
 at qui legitimum cupiet fecisse poema,
 110 cum tabulis animum censoris sumet honesti:
 audebit, quaecumque parum splendoris habebunt
 et sine pondere erunt et honore indigna ferentur,
 verba movere loco, quamvis invita recedant
 et versentur adhuc inter penetralia Vestae;
 115 obscurata diu populo bonus eruet atque
 proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
 quae priscis memorata Catonibus atque Cethegis
 nunc situs informis premit et deserta vetustas;

Q. HORATIVS FLACCVS

adsciscet nova, quae genitor produxerit usus.
120 vehemens et liquidus puroque simillimus amni
fundet opes Latiumque beabit divite lingua;
luxuriantia compescet, nimis aspera sano
levabit cultu, virtute carentia tollet,
ludentis speciem dabit et torquebitur, ut qui
125 nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.
praetulerim scriptor delirus inersque videri,
dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
quam sapere et ringi. fuit haud ignobilis Argis,
qui se credebat miros audire tragoedos
130 in vacuo laetus sessor plausorque theatro,
cetera qui vitae servaret munia recto
more, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
comis in uxorem, posset qui ignoscere servis
et signo laeso non insanire lagoenae,
135 posset qui rupem et puteum vitare patentem.
hic, ubi cognatorum opibus curisque reffectus
expulit elleboro morbum bilemque meraco
et redit ad sese: 'pol me occidistis, amici,
non servastis' ait, 'cui sic extorta voluptas
140 et demptus per vim mentis gratissimus error.'
nimirum sapere est abiectis utile nugis,
et tempestivum pueris concedere ludum,
ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,

sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
 145 quocirca mecum loquor haec tacitusque recordor:
 si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
 narrares medicis: quod quanto plura parasti,
 tanto plura cupis, nulline faterier audes?
 si vulnus tibi monstrata radice vel herba
 150 non fieret levius, fugeres radice vel herba
 proficiente nihil curarier: audieras, cui
 rem di donarent, illi decedere pravam
 stultitiam, et cum sis nihilo sapientior, ex quo
 plenior es, tamen uteris monitoribus isdem?
 155 at si divitiae prudentem reddere possent,
 si cupidum timidumque minus te, nempe ruberes,
 viveret in terris te si quis avarior uno.
 si proprium est, quod quis libra mercatus et aere est,
 quaedam, si credis consultis, mancipat usus:
 160 qui te pascit ager, tuus est, et vilicus Orbi,
 cum segetes occat tibi mox frumenta daturus,
 te dominum sentit. das nummos, accipis uvam,
 pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
 paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis
 165 aut etiam supra nummorum milibus emptum.
 quid refert, vivas numerato nuper an olim,
 emptor Aricini quoniam Veientis et arvi

Q. HORATIVVS FLACCVS

170 emptum cenat holus, quamvis aliter putat? emptis
 sub noctem gelidam lignis calefactat aenum,
 sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
 limitibus vicina refugit iurgia: tamquam
 sit proprium quicquam, puncto quod mobilis horae
 nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
 permutet dominos et cedat in altera iura.
 175 sic, quia perpetuus nulli datur usus, et heres
 heredem alterius velut unda supervenit undam,
 quid vici prosunt aut horrea, quidve Calabris
 saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus
 grandia cum parvis, non exorabilis auro?
 180 gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
 argentum, vestes Gaetulo murice tinctas
 sunt, qui non habeant, est, qui non curat habere.
 cur alter fratrum cessare et ludere et ungui
 praeferat Herodis palmetis pinguibus, alter
 185 dives et inportunus ad umbram lucis ab ortu
 silvestrem flammis et ferro mitiget agrum,
 scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
 naturae deus humanae, mortalis in unum
 quodque caput, voltu mutabilis, albus et ater.
 190 utar et ex modico, quantum res poscet, acervo
 tollam, nec metuam, quid de me iudicet heres,
 quod non plura datis invenerit; et tamen idem
 scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti

EPIST. II 2

195 discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
 distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
 invitus facias, neque plura parare labores,
 ac potius, puer ut festis Quinquatribus olim,
 exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
 200 pauperies inmundi domus procul absit: ego utrum
 nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.
 non agimur tumidis velis Aquilone secundo:
 non tamen adversis aetatem ducimus Austris,
 viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
 205 extremi primorum, extremis usque priores.
 non es avarus: abi! quid? cetera iam simul isto
 cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
 ambitione? caret mortis formidine et ira?
 somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
 210 nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
 natalis grate numeras? ignoscis amicis?
 lenior et melior fis accedente senecta?
 quid te exempta iuvat spinis de pluribus una?
 vivere si recte nescis, decede peritis.
 215 lusisti satis, edisti satis atque bibisti:
 tempus abire tibi est, ne potum largius aequo
 rideat et pulset lasciva decentius aetas.

DE ARTE POETICA LIBER

Humano capiti cervicem pictor equinam
iungere si velit et varias inducere plumas
undique conlatis membris, ut turpiter atrum
desinat in piscem mulier formosa superne:
5 spectatum admissi risum teneatis, amici?
credite, Pisones, isti tabulae fore librum
persimilem, cuius, velut aegri somnia, vanae
fingentur species, ut nec pes nec caput uni
reddatur formae. 'pictoribus atque poetis
10 quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.'
scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim,
sed non ut placidis coeant inmitia, non ut
serpentes avibus gementur, tigribus agni.
inceptis gravibus plerumque et magna professis
15 purpureus, late qui splendeat, unus et alter
adsuitur pannus, cum lucus et ara Dianae

DE ARTE POETICA

et properantis aquae per amoenos ambitus agros
aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus,
sed nunc non erat his locus. et fortasse cupressum
20 scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes
navibus, aere dato qui pingitur? amphora coepit
institui: currente rota cur urceus exit?
denique sit quid vis, simplex dumtaxat et unum.
maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
25 decipimur specie recti. brevis esse laboro,
obscurus fio; sectantem levia nervi
deficiunt animique; professus grandia turget;
serpit humi tutus nimium timidusque procellae;
qui variare cupit rem prodigialiter unam,
30 delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum:
in vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
Aemilium circa ludum faber imus et unguis
exprimet et mollis imitabitur aere capillos,
infelix operis summa, quia ponere totum
35 nesciet. hunc ego me, siquid componere curem,
non magis esse velim, quam naso vivere pravo,
spectandum nigris oculis nigroque capillo.
sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
viribus, et versate diu, quid ferre recusent,
40 quid valeant umeri. cui lecta potenter erit res,

Q. HORATIVS FLACCVS

nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,
45 pleraque differat et praesens in tempus omittat,
hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
in verbis etiam tenuis cautusque serendis
dixeris egregie, notum si callida verbum
reddiderit iunctura novum. si forte necesse est
50 indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
fingere cinctutis non exaudita Cethegis
continget, dabiturque licentia sumpta pudenter,
et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadent parce detorta. quid autem
Caecilio Plautoque dabit Romanus ademptum
55 Vergilio Varioque? ego cur, adquirere pauca
si possum, invideor, cum lingua Catonis et Enni
sermonem patrium ditaverit et nova rerum
nomina protulerit? licuit semperque licebit
signatum praesente nota producere nomen.
60 ut silvae foliis pronos mutantur in annos,
prima cadunt: ita verborum vetus interit aetas,

DE ARTE POETICA

et iuvenum ritu florent modo nata vigentque.
debemur morti nos nostraque: sive receptus
terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,
65 regis opus, sterilisve diu palus aptaque remis
vicinas urbes alit et grave sentit aratrum,
seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis
doctus iter melius: mortalia facta peribunt,
nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
70 multa renascentur, quae iam cecidere, cadentque
quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi.
res gestae regumque ducumque et tristia bella
quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
75 versibus inpariter iunctis querimonia primum,
post etiam inclusa est voti sententia compos;
quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo;
80 hunc socci cepere pedem grandesque coturni,

Q. HORATIVS FLACCVS

alternis aptum sermonibus et popularis
vincentem strepitus et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos puerosque deorum
et pugilem victorem et equum certamine primum
85 et iuvenum curas et libera vina referre.
descriptas servare vices operumque colores
cur ego si nequeo ignoroque poeta salutor?
cur nescire pudens prave quam discere malo?
versibus exponi tragicis res comica non vult;
90 indignatur item privatis ac prope socco
dignis carminibus narrari cena Thyestae:
singula quaeque locum teneant sortita decenter.
interdum tamen et vocem comoedia tollit,
iratusque Chremes tumido delitigat ore,
95 et tragicus plerumque dolet sermone pedestri
Telephus et Peleus, cum pauper et exul uterque
proicit ampullas et sesquipedalia verba,
si curat cor spectantis tetigisse querella.
non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunt
100 et, quocumque volent, animum auditoris agunto.
ut ridentibus adrident, ita flentibus adsunt
humani vultus. si vis me flere, dolendum est

primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia laedent,
 Telephe vel Peleu; male si mandata loqueris,
 105 aut dormitabo aut ridebo. tristia maestum
 vultum verba decent, iratum plena minarum,
 ludentem lasciva, severum seria dictu.
 format enim natura prius nos intus ad omnem
 110 fortunarum habitum; iuvat aut inpellit ad iram,
 aut ad humum maerore gravi deducit et angit;
 post effert animi motus interprete lingua.
 si dicentis erunt fortunis absona dicta,
 Romani tollent equites peditesque cachinnum.
 intererit multum, divosne loquatur an heros,
 115 maturusne senex an adhuc florente iuventa
 fervidus, et matrona potens an sedula nutrix,
 mercatorne vagus cultorne virentis agelli,
 Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.
 aut famam sequere aut sibi convenientia finge,
 120 scriptor. honoratum si forte reponis Achillem,
 impiger, iracundus, inexorabilis, acer
 iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
 sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,

Q. HORATIVVS FLACCVS

perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
125 siquid inexpertum scaenae committis et audes
personam formare novam, servetur ad imum,
qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
difficile est proprie communia dicere; tuque
rectius Iliacum carmen deducis in actus,
130 quam si proferres ignota indictaque primus.
publica materies privati iuris erit, si
non circa vilem patulumque moraberis orbem,
nec verbo verbum curabis reddere fidus
interpres, nec desilies imitator in artum,
135 unde pedem proferre pudor vetet aut operis lex,
nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:
'fortunam Priami cantabo et nobile bellum.'
quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
parturient montes, nascetur ridiculus mus.
140 quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
'dic mihi, Musa, virum, captae post tempora Troiae
qui mores hominum multorum vidit et urbes.'
non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
145 Antiphaten Scyllamque et cum Cyclope Charybdim.
nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo;
semper ad eventum festinat et in medias res
non secus ac notas auditorem rapit et, quae

DE ARTE POETICA

150 desperat tractata nitescere posse, relinquit,
atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
primo ne medium, medio ne discrepet imum.
tu, quid ego et populus mecum desideret, audi:
155 si plosoris eges aulaea manentis et usque
sessuri, donec cantor 'vos plaudite' dicat,
aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
mobilibusque decor naturis dandus et annis.
reddere qui voces iam scit puer et pede certo
160 signat humum, gestit paribus concludere et iram
colligit ac ponit temere et mutatur in horas.
in herbis iuvenis, tandem custode remoto,
gaudet equis canibusque et aprici gramine campi,
cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
utilium tardus provisor, prodigus aeris,
165 sublimis cupidusque et amata relinquere pernix.
conversis studiis aetas animusque virilis
quaerit opes et amicitias, inservit honori,
commisisse cavet, quod mox mutare laboret.
multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
170 quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti,
vel quod res omnis timide gelideque ministrat,

Q. HORATIVS FLACCVS

dilator, spe longus, iners avidusque futuri,
difficilis, querulus, laudator temporis acti
se puero, castigato censorque minorum.
175 multa ferunt anni venientes comoda secum,
multa recedentes adimunt. ne forte seniles
mandentur iuveni partes pueroque viriles:
semper in adiunctis aevoque morabimur aptis.
aut agitur res in scaenis aut acta refertur.
180 segnius iritant animos demissa per aurem,
quam quae sunt oculis subiecta fidelibus, et quae
ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
digna geri promes in scaenam, multaque tolles
ex oculis, quae mox narret facundia praesens.
185 ne pueros coram populo Medea trucidet,
aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
neve minor, neu sit quinto productior actu
190 fabula, quae posci vult et spectanda reponi.
nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
inciderit, nec quarta loqui persona laboret.
actoris partis chorus officiumque virile
defendat, neu quid medios intercinat actus,
195 quod non proposito conducat et haereat apte.

DE ARTE POETICA

200 ille bonis faveatque et consilietur amice,
et regat iratos et amet peccare timentis;
ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
iustitiam legesque et apertis otia portis,
205 ille tegat commissa deosque precetur et oret,
ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
tibia non, ut nunc, orichalco vincta tubaeque
aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
210 adspirare et adesse choris erat utilis, atque
nondum spissa nimis complere sedilia flatu,
quo sane populus numerabilis, utpote parvos,
et frugi castusque verecundusque coibat.
postquam coepit agros extendere victor, et urbes
latior amplecti murus, vinoque diurno
215 placari Genius festis impune diebus,
accessit numerisque modisque licentia maior.
indoctus quid enim saperet liberque laborum
rusticus urbano confusus, turpis honesto?
sic priscae motumque et luxuriam addidit arti
220 tibicen traxitque vagus per pulpita vestem;
sic etiam fidibus voces crevere severis,
et tulit eloquium insolitum facundia praeteps,
utiliumque sagax rerum et divina futuri

Q. HORATIVS FLACCVS

sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
220 carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
mox etiam agrestis Satyros nudavit et asper
incolumi gravitate iocum temptavit eo, quod
inlecebris erat et grata novitate morandus
spectator functusque sacris et potus et exlex.
225 verum ita risores, ita commendare dicacis
conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
ne quicumque deus, quicumque adhibebitur heros,
regali conspectus in auro nuper et ostro,
migret in obscuras humili sermone tabernas,
230 aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
effutire levis indigna tragoedia versus,
ut festis matrona moveri iussa diebus,
intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
non ego inornata et dominantia nomina solum
235 verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo,
nec sic enitar tragico differre colori,
ut nihil intersit, Davusne loquatur et audax
Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
an custos famulusque dei Silenus alumni.
240 ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
speret idem, sudet multum frustra que laboret
ausus idem: tantum series iuncturaque pollet,

DE ARTE POETICA

tantum de medio sumptis accedit honoris.
 silvis deducti caveant me iudice Fauni,
 245 ne velut innati triviis ac paene forenses
 aut nimium teneris iuvenentur versibus umquam,
 aut inmunda crepent ignominiosaque dicta.
 offenduntur enim, quibus est equos et pater et res,
 nec, siquid fricti ciceris probat et nucis emptor,
 250 aequis accipiunt animis donantve corona.
 syllaba longa brevi subiecta vocatur iambus,
 pes citus; unde etiam trimetris adcreescere iussit
 nomen iambeis, cum senos redderet ictus
 255 primus ad extremum similis sibi; non ita pridem,
 tardior ut paulo graviorque veniret ad auris,
 spondeos stabilis in iura paterna recepit
 commodus et patiens, non ut de sede secunda
 cederet aut quarta socialiter. hic et in Acci
 nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni
 260 in scaenam missos cum magno pondere versus
 aut operae celeris nimium cura que carentis
 aut ignoratae premit artis crimine turpi.
 non quivis videt inmodulata poemata iudex,
 et data Romanis venia est indigna poetis.

Q. HORATIVS FLACCVS

265 idcircone vager scribamque licenter? an omnis
 visuros peccata putem mea, tutus et intra
 spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
 non laudem merui. vos exemplaria Græca
 nocturna versate manu, versate diurna.
 270 at vestri proavi Plautinos et numeros et
 laudavere sales, nimium patienter utrumque,
 ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
 scimus inurbanum lepido seponere dicto,
 legitimumque sonum digitis callemus et aure.
 275 ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ
 dicitur et plaustri vexisse poemata Thespis,
 quæ canerent ægerentque peruncti faecibus ora.
 post hunc personæ pallæque repertor honestæ
 Aeschylus et modicis instravit pulpita tignis
 280 et docuit magnumque loqui nitique coturno.
 successit vetus his comoedia, non sine multa
 laude. sed in vitium libertas excidit et vim
 dignam lege regi: lex est accepta, chorusque
 turpiter obticuit sublato iure nocendi.
 285 nil intemptatum nostri liquere poetæ,
 nec minimum meruere decus vestigia Græca
 ausi deserere et celebrare domestica facta,
 vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
 nec virtute foret clarisve potentius armis,
 290 quam lingua Latium, si non offenderet unum

DE ARTE POETICA

quemque poetarum limae labor et mora. vos, o
 Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
 multa dies et multa litura coercuit, atque
 praeseptum deciens non castigavit ad unguem.
 295 ingenium misera quia fortunatius arte
 credit et excludit sanos Helicone poetas
 Democritus, bona pars non unguis ponere curat,
 non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
 nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
 300 si tribus Anticyris caput insanabile numquam
 tonsori Licino commiserit. o ego laevus,
 qui purgor bilem sub verni temporis horam!
 non alius faceret meliora poemata: verum
 nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
 305 reddere quae ferrum valet, exsors ipsa secandi;
 munus et officium, nil scribens ipse, docebo,
 unde parentur opes, quid alat formetque poetam,
 quid deceat, quid non, quo virtus, quo ferat error.
 scribendi recte sapere est et principium et fons.
 310 rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae,
 verbaque provisam rem non invita sequentur.
 qui didicit, patriae quid debeat et quid amicis,
 quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
 quod sit conscripti, quod iudicis officium, quae
 315 partes in bellum missi ducis: ille profecto

reddere personae scit convenientia cuique.
 respicere exemplar vitae morumque iubebo
 doctum imitatore[m] et vivas hinc ducere voces.
 interdum speciosa locis morataque recte
 320 fabula nullius veneris, sine pondere et arte,
 valdius oblectat populum meliusque moratur,
 quam versus inopes rerum nugaeque canorae.
 Grai[s] ingenium, Grai[s] dedit ore rotundo
 Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
 325 Romani pueri longis rationibus assem
 discunt in partis centum diducere. 'dicat
 filius Albini: si de quincunce remota est
 uncia, quid superat? poteras dixisse.' 'triens.' 'eu!
 rem poteris servare tuam. redit uncia, quid fit?'
 330 'semis.' an, haec animos aerugo et cura peculi
 cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
 posse linenda cedro et levi servanda cupresso?
 aut prodesse volunt aut delectare poetae,
 aut simul et iucunda et idonea dicere vitae.
 335 quicquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta
 percipiant animi dociles teneantque fideles:
 omne supervacuum pleno de pectore manat.
 ficta voluptatis causa sint proxima veris,
 ne, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi,

DE ARTE POETICA

340 neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo.
 centuriae seniorum agitant expertia frugis,
 celsi praetereunt austera poemata Ramnes:
 omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
 lectorem delectando pariterque monendo.
 345 hic meret aera liber Sosiis, hic et mare transit
 et longum noto scriptori prorogat aevum.
 sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus.
 nam neque chorda sonum reddit, quem volt manus et mens,
 poscentique gravem persaepe remittit acutum,
 350 nec semper feriet, quodcumque minabitur arcus.
 verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
 offender maculis, quas aut incuria fudit,
 aut humana parum cavit natura. quid ergo est?
 ut scriptor si peccat idem librarius usque,
 355 quamvis est monitus, venia caret, et citharoedus
 ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
 sic mihi, qui multum cessat, fit Choerilus ille,
 quem bis terve bonum cum risu miror, et idem
 indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
 360 verum operi longo fas est obrepere somnum.
 ut pictura, poesis: erit, quae, si propius stes,
 te capiat magis, et quaedam, si longius abstes;
 haec amat obscurum, volet haec sub luce videri,
 iudicis argutum quae non formidat acumen;
 365 haec placuit semel, haec deciens repetita placebit.

Q. HORATIVS FLACCVS

o maior iuvenum, quamvis et voce paterna
fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
tolle memor: certis medium et tolerabile rebus
recte concedi (consultus iuris et actor
370 causarum mediocris abest virtute disertis
Messallae, nec scit, quantum Cascellius Aulus,
sed tamen in pretio est), mediocribus esse poetis
non homines, non di, non concessere columnae.
ut gratas inter mensas symphonia discors
375 et crassum unguentum et Sardo cum melle papaver
offendunt, poterat duci quia cena sine istis:
sic animis natum inventumque poema iuvandis,
si paulum summo decessit, vergit ad imum.
ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
380 indoctusque pilae discive trochive quiescit,
ne spissae risum tollant impune coronae:
qui nescit versus tamen audet fingere. quidni?
liber et ingenuus, praesertim census equestrem
summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
385 tu nihil invita dices faciesve Minerva:
id tibi iudicium est, ea mens. siquid tamen olim
scripseris, in Maeci descendat iudicis auris
et patris et nostras, nonumque prematur in annum,
membranis intus positis: delere licebit,
390 quod non edideris; nescit vox missa reverti.

DE ARTE POETICA

silvestris homines sacer interpresque deorum
 caedibus et victu foedo deterruit Orpheus,
 dictus ob hoc lenire tigris rabidosque leones;
 dictus et Amphion, Thebanae conditor urbis,
 395 saxa movere sono testudinis et prece blanda
 ducere, quo vellet. fuit haec sapientia quondam,
 publica privatis secernere, sacra profanis,
 concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
 oppida moliri, leges incidere ligno.
 400 sic honor et nomen divinis vatibus atque
 carminibus venit. post hos insignis Homerus
 Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
 versibus exacuit. dictae per carmina sortes,
 et vitae monstrata via est, et gratia regum
 405 Pieriis temptata modis, ludusque repertus
 et longorum operum finis: ne forte pudori
 sit tibi Musa lyrae sollers et cantor Apollo.
 natura fieret laudabile carmen an arte,
 quaesitum est. ego nec studium sine divite vena,
 410 nec rude quid prosit video ingenium: alterius sic
 altera poscit opem res et coniurat amice.
 qui studet optatam cursu contingere metam,
 multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
 abstinuit venere et vino; qui Pythia cantat
 415 tibicen, didicit prius extimuitque magistrum.
 nunc satis est dixisse: 'ego mira poemata pango,

occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
et quod non didici, sane nescire fateri.'

420 ut praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,
adsentatores iubet ad lucrum ire poeta

dives agris, dives positus in fenore nummis.

425 si vero est, unctum qui recte ponere possit
et spondere levi pro paupere et eripere artis

litibus implicitum, mirabor, si sciet inter

430 noscere mendacem verumque beatus amicum.

tu seu donaris, seu quid donare voles cui,

nolito ad versus tibi factos ducere plenum

laetitiae; clamabit enim 'pulchre! bene! recte!'

435 pallescet super his, etiam stillabit amicis

ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram.

440 ut, qui conducti plorant in funere, dicunt

et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic

derisor vero plus laudatore movetur.

reges dicuntur multis urgere culillis

445 et torquere mero, quem perspexisse laborant,

an sit amicitia dignus: si carmina condas,

numquam te fallent animi sub vulpe latentes.

Quintilio siquid recitares, 'corrigere sodes

450 hoc' aiebat 'et hoc'. melius te posse negares,

bis terque expertum frustra, delere iubebat

DE ARTE POETICA

et male tornatos incudi reddere versus.
 si defendere delictum quam vertere malles,
 nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem,
 quin sine rivali teque et tua solus amares.
 445 vir bonus et prudens versus reprehendet inertis,
 culpabit duros, incomptis adlinet atrum
 transverso calamo signum, ambitiosa recidet
 ornamenta, parum claris lucem dare coget,
 arguet ambigue dictum, mutanda notabit,
 450 fiet Aristarchus, nec dicet: 'cur ego amicum
 offendam in nugis?' hae nugae seria ducent
 in mala derisum semel exceptumque sinistre.
 ut mala quem scabies aut morbus regius urget
 aut fanaticus error et iracunda Diana,
 455 vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam,
 qui sapiunt; agitant pueri incautique sequuntur.
 hic dum sublimis versus ructatur et errat,
 si veluti merulis intentus decidit auceps
 in puteum foveamve, licet 'succurrite' longum
 460 clamet 'io cives!', non sit, qui tollere curet.
 si curet quis opem ferre et demittere funem,
 'qui scis, an prudens huc se deiecerit atque
 servari nolit?' dicam, Siculique poetae
 narrabo interitum. deus immortalis haberi
 465 dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
 insiluit. sit ius liceatque perire poetis:

Q. HORATIVVS FLACCVS

invitum qui servat, idem facit occidenti.
nec semel hoc fecit, nec, si retractus erit, iam
fiet homo et ponet famosae mortis amorem.
470 nec satis apparet, cur versus factitet: utrum
minxerit in patrios cineres, an triste bidental
moverit incestus; certe furit ac velut ursus,
obiectos caveae valuit si frangere clatros,
indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
475 quem vero arripuit, tenet occiditque legendo,
non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

ZFB:2 Entschönerung

19. Sep. 2013

Hinweise

Signatur	59.8° 1962	Stok	ju
----------	------------	------	----

RS

Dub

AK

4. 04.

Titelaufl.

AKB

wei

2.4.

FK

1 Latini. bibl. 9. 4. H2

Bio K

Bld K

SWK

Sonderstandort

Signum

Ausleiher-
vermerk

59.8° 1962

